T. MACCI PLAVTI
COMOEDIAE

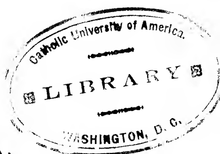
EX RECENSIONE

GEORGII GOETZ ET FRIDERICI SCHOELL

FASCICVLVS II

BACCHIDES CAPTIVOS CASINAM COMPLECTENS

EDITIO STEREOTYPA

LIPSIAE

IN AEDIBVS B. G. TEVBNERI

MDCCCXCVIII

LIPSIAE: TYPIS B. G. TEVBNERI.

PRAEFATIO.

Non dubitamus fore plerosque qui cum admiratione atque adeo cum irrisione animadvertant per hanc Plauti editionem, cuius primum specimen iam emittimus, nos secutos esse rationem longe diversam ab ea qua et FLECKEISENVS in hac bibliotheca olim usus est et nos RITSCHELII operam nuper absolvere conati sumus. Quod non ideo factum est, quia nos prioris instituti rationisque RITSCHELIANAE poenituerit — etsi non paucos locos quod minus recte tractavimus poenitet sane —, sed quia cum duplex omnino ratio adhiberi probarique possit in scriptoribus antiquis restituendis, alteram illi alteram huic editioni magis convenire iudicamus. Nam ubi apparatu locupletissimo scriptorem instruximus variaque variorum in emendatione temptanda conamina complexi sumus, non sine emolumento putavimus putamusque etiam in eis locis refingendis periculum fieri posse, quos non nisi exempli causa ludibunda manu ad integritatis speciem adduci contingat, eiusmodi editio cum eis paretur, qui de probabilitate coniectandi ipsi iudicare aut possint aut velint quosque vel imperfecta opera iuvari, quin etiam erroribus interdum ad verum sincerumque converti non pauci experti sint. At in hac editione cum brevitati studendum fuerit, omnia abiecimus quae non satis certa vel minus saltem verisimilia esse censeamus. Quorum magnam molem esse in hoc maxime scriptore et temporum et histrionum, grammaticorum, librariorum iniuriis pessime habito periti et sciunt neque

mirabuntur. Qua depravatione cum inter alia hiatus foedissimi et alienissimi ab arte Plautina haud raro orti sint, eiusmodi locos in hac editione plerumque per lineolam | designavimus: non quod tolerandos esse putemus, sed quia in corruptela certa et simplici dubia variaque saepe emendatio adhiberi potest. Hiatus legitimos, inprimis in dihaeresi trochaici septenarii et in sermonum interstitiis sine lineola reliquimus. Lacunas aut stellulis ** aut morarum deficientium notis indicavimus. Alius generis menda graviora cruce † donavimus, nisi quod saepius intacta exhibuimus, quae cum aliqua ratione defendi possint, tamen non libera sint a suspicione. Id in metrorum quoque discriptionem cadit, quam more tralaticio ex Bentlei auctoritate accentibus adumbravimus: ubi haud pauca ex librorum memoria interim admisimus, de quorum sinceritate valde dubitemus. Quamquam in locis propter difficultatem metricam criticamve nimis incertis accentus plane omisimus (cf. ad Bacch. 617).[1] Praeterea saepius in lenioribus correctionibus acquievimus, ubi gravius ulcus latere suspicamur. Quae delenda esse videantur uncis quadratis [ ] cinximus, sed uncis rotundis ( ) quae ad retractationem scaenicam redire potius iudicemus: in qua ipsa indaganda non nisi certiora indicia respicere voluimus, quamvis saepius latius patere hanc rem concedamus. Quae additamenta recepimus angularibus uncis ⟨ ⟩ circumclusimus. Saepius factum est, ut his uncis personarum notas cingeremus quae omittunt B^1CD vel B^1VE, addit B^2, idque plerumque in initiis versuum, in mediis versibus, si spatia in libris omissa erant: quod brevitatis causa fecimus non negantes illas personas ex exemplari quo usus est qui addidit ductas esse posse. Praeterea si ad verba addita vel deleta nihil adnotatum infra invenies itemque si librorum dis-

1) Conspectum metrorum generalem sub finem editionis subiungere in animo est.

crepantiam ad emendationes quas recepimus simpliciter adscriptam leges, scito Italis deberi coniecturam et plerumque in codice Lipsiensi et editione principi *(FZ)* inveniri. Ceteroqui auctores emendationum singulis versibus adscripsimus addito *del(evit)* aut *add(idit)* vel *suppl(evit)*, si uncos posuerunt, *dist(inxit)*, si rectius verborum structuram digesserunt, *corr(exit)* vel *trai(ecit)* vel *discr(ipsit)*, si pro librorum scriptura in adnotatione posita eam proposuerunt quae supra in contextu exstat. Praeterea compendiis usi sumus fere his: *Scut(arius)*, *Py(lades)*, *Sarac(enus)*, *Ald(us)*, *Ca(merarius)*, *Scal(iger)*, *Lamb(inus)*, *Ac(idalius)*, *Gru(terus)*, *Gul(ielmius)*, *Dissald(eus)*, *Palm(erius)*, *Guy(etus)*, *Bent(leius)*, *Bo(thius)*, *Herm(annus)*, *Lachm(annus)*, *Ri(tschelius)*, *Fl(eckeisenus)*, *Stud(emundus)*, *Vss(ingius)*, *Mue(llerus)*, *Sey(ffertus)*, *Goe(tzius)*, *Schoe(llius)*.

Librorum manuscriptorum minores discrepantias tantum non omnes abiecimus. Ex orthographico genere perpauca notavimus, sed optimam quae praesto erat memoriam Plautinam plerumque expressimus maiore constantia usi in pronominis relativi formis, in *uo* pro *uu* restituendo, in *nil* forma reducenda, in *ci* et *ti* syllabis ante vocales discriminandis vocalibusque *e oe ae* distinguendis rebusque similibus. At in praepositionum assimilatione constantiam nullam affectavimus, cum neque ex librorum memoria certae leges erui possint neque Plautina aetate eisve quae proxime insecuta sunt temporibus aequabilitati hac in re Romanos studuisse probari possit. Etiam formas archaicas ex librorum memoria servavimus neque tamen ad antiquioris aetatis speciem instaurandam contra libros revocavimus. Enclisin ut in verbi substantivi *es* et *est* formis aliisque ubi dudum adhibetur, ita in *nequid* et *siquid* admisimus itemque in *quidem* particula, ubicumque praecedens monosyllabum per inclinationem debilitatum esse significandum erat: ultro procedere certis de causis noluimus, quamvis multum inclinationis ra-

tioni ex versibus saepe conspicuae tribuamus. Synizesin proprio signo notare noluimus, sed ubi accentus ponendi erant demonstravimus nos *mèó*, *sùó*, sim., non *méŏ*, *súŏ* sim. probare, quod non una re firmari putamus. Item *éius*, *húius* sim. formam disyllabam, *eíus*, *huíus* sim. formam monosyllabam insignivimus.

Vbi codicis rescripti Ambrosiani (*A*) auctoritas accedit — id quod in summo margine numeris vulgatae adscripsimus — emendatiorem huius libri scripturam (litteris capitalibus exhibitam) una cum depravata lectione Palatinorum adnotavimus: qui ubi emendatiorem habent scripturam, plerumque solius Ambrosiani discrepantiam apparatui inseruimus.[1])

Reliquos codices singulos raro notavimus solitis litteris usi (*B* = codex vetus Camerarii Palatino-Vaticanus saec. X: B^2 eiusdem corrector antiquus, de cuius auctoritate doctam SEYFFERTI exspectamus dissertationem: *C* = Palatinus saec. XI; *D* = Vaticanus Vrsinianus saec. XI; *V* = Leidensis Vossianus saec. XII; *E* = Ambrosianus saec. XII; *J* = Britannicus saec. XII). Plerumque archetypi huius classis *BCD* vel *BEV* (*P*) scripturas eruimus; ubi vero duplex vel adeo triplex testimonium exhibere visum est per *vel* scripturas coniunximus ab ea plerumque profecti quam *P* habuisse verisimilius sit. Atque plura adscripsimus in Captivis Casinaque quam in Bacchidibus: sed ne in hac quidem quidquam omisimus, quod emendationi utile esse duximus.

Has quas breviter adumbravimus rationes huius editionis conformandae speramus fore ut aequi arbitri et probent et nos diligenter considerateque exsecutos

---

1) Consentaneum est nos Apographon Studemundi diligenter ad ea quae ipsi adnotaveramus adhibuisse. Locos aliquot Casinae post Studemundum denuo inspexit Schoellius: in plerisque verum vidit Studemundus: in singulis tamen quibusdam lectionibus ab illo etiam hic apparatus discrepat. Leviores discrepantias non est cur adnotemus.

esse iudicent. Ac valde gaudemus, quod unus ex eis quorum iudicium plurimi facimus non modo probavit, sed etiam benigne nos adiuvare voluit. Nam O. SEYFFERTVS cui plagulas corrigendas transmisimus et ex copiis suis errores nonnullos sustulit et scitas ut solet adnotationes adscripsit. Cuius nomini grati animi testificandi causa totam hanc editionem inscribemus, ubi volumen primum absolverimus, id quod curabimus ut proximo anno fiat.

Restat ut adnotationes hoc loco supplementis aliquot augeamus, quorum rationem qui utentur facile perspicient.

BACCHIDES. 29. nec *et* quiquam *Seyfferti sunt, reliquae mutationes Merceri.* — 123. *Revocavit Schoellius quod CD et B*[1] *praebent* Is *mutata interpunctione: quo tollitur error latius patens: cf. Seyffertus 'Berl. phil. Wochenschrift' 1890 p. 212 sq.* — 146. ituru's domum *proponit Seyffertus.* — 332. Qui ⟨puro⟩ auro *Schoellius.* — 348. Abeo hinc *Seyffertus.* — 530. omne aurum: ⟨ergo⟩ nunc ego *Schoellius.* — 616. 617 *ita constituit Seyffertus:* Crédibile hoc est? néquior | ⟨Mé⟩ nemost neque indígnior | Quoí di⟨ui⟩ bene fáciant neque quem quísquam homo aut amét aut adeat. — 632 sqq. *sic Schoellius:* Réppuli reiéci hóminem. quid mihí | Íd prodest? quíd faciam? níl habeo misér: | Illé quidem hanc abducét, scio. — 695. Perge, facile *Seyffertus.* — 765. tranquillum mi *Schoellius.* — 810. *Intercidit adnotatio haec:* Bellorophontem iam *CD.* Bello rophantem iam *B.* iam *del. Bothius.* — 851. quacum *etiam CD habent cum B.* — 870. Si potest *B*[1]*: quod verum esse posse monet Seyffertus.* — 933. O Priame periisti senex *scribendum est (deleto commate).* — 949. ULIXEMAUDIUI *A habet, ut ex ipsa adnotatione patet.* — 980. 981. *Hos versus in fine mutilos esse monuit Seyffertus.* — 994. Equidem iustumst, tuos *Schoellius.* — 999. NI. *praem. B.* — 1083. *De* desidiai *pro* desidiae ei *cogitat Schoellius.* — 1164. opus uerbis est *CD habent.*

CAPTIVI. 80. 83. *Adde testimonium Hieronymi ad Laetam CVII 10* (in cochlearum morem suco victitant suo). — 285. Quod *librorum in maiore editione editore invito relictum erat.* — 477. *De* terrunci *cf. Buechelerus Mus. Rhen. vol. 46 (a. 1891) p. 236.* — 576. hunc *etiam in B esse monuit Seyffertus.* — 657. *De nomine cf. Pers.*[2] *praef. XVIII.* — 819. *Cf. Costa, 'Diritto privato' (1890) p. 376 sq. adn.* — 862. proprium *utique servandum: cf. Schoellius Ephem. epigr. VIII p. 261: hiatus per* agnum ⟨una⟩ adferri *removeri poterit.* — 900. potes *in BEVJ exstare et verum esse posse monet Seyffertus.* — 902. *Fortasse* praeruncabo *potius scribendum est duce A v. 915, qui hanc ipsam ibi formam testatur; cf. Mil. gl. 318, ubi fortasse eadem forma latet in B*[1]*D.* — 940. uti *in libris est, non* uti ei. — 997. audax suis *etiam in B esse monuit Seyffertus.*

CASINA. 61. et *delet Fleckeisenus, fortasse iure.* — 128 sq. iaiunium Iaiunumst *et* 803 iaiunitate *proponit Skutschius Archii Woelffl. vol. VII p. 528, probabiliter.* — 157. dignis *pro* dictis *Seyffertus.* — 347. empsiculem *si ex codd. Paulo tribuit Thewrewkius, contextui reddendum erit.* — 399. *Ad* deliquerit *cf. Buechelerus Mus. Rhen. vol. 38 (a. 1883) p. 520.* — 407. ut ille: rursum. *Schoellius.* — 517. Cum ego amem, me castigare *mavult Seyffertus.* — 529. uinnulus doctus dicax *Seyffertus.* — 542. ellam *Seyffertus.* — 564 sq. procedere, In eum diem quoi *Seyffertus.* — 724. 'Fateor, *h. e.* Fateor me bonum virum esse' *Seyffertus.* — 826. Male malae mala *commendat Seyffertus.* — 994. 995. Hector Ilius *bonum esse et lusum nequam continere monuit Buechelerus: quam sententiam secutus Schoellius personas mutavit.*

Ienae et Heidelbergae m. Octobri.

G. G. F. S.

T. MACCI PLAVTI

BACCHIDES

PERSONAE

PISTOCLERVS ADVLESCENS
BACCHIDES SORORES MERETRICES
SERVOS
CLEOMACHVS MILES
LYDVS SERVOS
CHRYSALVS SERVOS
NICOBVLVS SENEX
MNESILOCHVS ADVLESCENS
PHILOXENVS SENEX
PARASITVS
PVER
ARTAMO LORARIVS
CATERVA

ACTVS I

I BA. Vlíxem audiui fuísse aerumnosíssumum,
Qui annís uiginti | érrans a patria áfuit.
Verum híc adulescens múlto Vlixem anteít ⏑ –,
⏑ qui ílico errat íntra muros cíuicos.
II ⏑ – ⏑ – ⏑ quídquid est nomén sibi.
III Illa mea cognominis fuit.

IV SERV. Quíbus ingenium in ánimo utibilest, mó-
dicum et sine uernílitate.
V Víncla, uirgaé, molae: saéuitudó mala
Fit peior.
VI Conuórrite – ⏑ scópis, agite strénue.
VII ⏑ – ⏑ – ⏑ – ⏑ ecquis éuocat
Cum nássiterna et cúm aqua istum inpuríssumum?

VIII Sicut lacte lactis similest.
IX Latronem suam qui auro uitam uenditat.
X Sció spiritum éius maiórem esse múlto

Fragmenta sic disposuimus adscitis aliorum inventis: coniunximus quae cohaerere videbantur, scaenas tamen distinguere non ausi sumus ‖ I. *Charis. 201, 17* ‖ II. *Serv. Dan. ad Aen. X 493* ‖ III. *Serv. ad Aen. VI 383* ‖ IV. *Non. p. 342, Charis. p. 206, 11* ‖ V. *Non. p. 172* ‖ VI. *Charis. p. 219, 16* ‖ VII. *Fest. p. 169 M.* ‖ VIII. *Prob. p. 7, 7 (= Marius Pl. p. 471, 24), Pompei. p. 199, 16, Cledon. p. 48, 21* ‖ IX. *Serv. Dan. ad Aen. XII 7* ‖ X. *Additam. post Prisc. lib. XI vel XVI (I p. 575 H.), Serv.*

Quam fólles tauríni halitánt, quom liquéscunt
Petraé, ferrum ubí fit. BA. ⟨Quoiátis⟩ ⏑ –́ – ?
SER. Praenéstinum opíno esse: ita erát gloriósus.
XI ⏑ –́ – ⏑ –́ – neque haúd subditíua
Glória oppidum árbitror.
XII Quaé sodalem átque me exércitos habét.

XIII – ⏑ – – ⏑ – cór meum, spés mea,
Mél meum, suáuitudó, cibus, gaúdium.
XIV Sine te amem.
XV Arabus.
XVI Nisi lénocinium fórte collubitúmst tibi,
Videás mercedis quíd tibist aequóm dari,
Ne istác aetate mé sectere grátiis.
XVII Nec a quíquam acciperes álio mercedem ánnuam
Nisi ab sése nec cum quíquam limarés caput.
XVIII Limaces uiri.
XIX ⏑ –́ Cupidon té confecit ánne Amor?
XX Nam crédo (Nam túquidem) quoiuis éxcantare [facile] cór potes.
[XXI Fortásse ted amáre suspicárier.
XXII Argentum hinc facite.]
XXIII Noenum.

---

plen. ad Verg. Georg. IV 171, Non. p. 474: suppl. Ri | habeant: *corr Herm* ‖ XI. *Donat. ad Andr. I 2, 34* ‖ XII. *Charis. p. 229, 26* ‖ XIII. *Non. p. 173* ‖ XIV. *Donat. ad Eun. IV 2, 13* ‖ XV. *Charis. p. 123, 11* ‖ XVI. *Charis. p. 200, 7* | sin: *corr Ribbeckius Mus. Rhen. vol. XLII (a. 1887) p. 114* ‖ XVII. *Non. p. 334* | necum quoquam acceperis: *corr Mercerus et Sey* ‖ XVIII. *Non. p. 333* ‖ XIX. *Non. p. 421, Serv. Dan. ad Aen. IV 194* | te cum sic ut (saeuis *Non.*): *corr Ri* ‖ XX. *Composuimus ex Nonii p. 102* (nam credo cuiuis excantare cor potest) *et Serv. plen. in Bucol. VIII 71* (nam tu quidem cuiuis excantare cor facile potes) *testimoniis* ‖ XXI. *Donat. ad Hec. III 1, 33 Plauto simpliciter tribuens: dubitanter huc refert Ri* ted *pro* te *et* suspicarier *pro* suspicabere *scribens* ‖ XXII. *Donat. ad Phorm. IV 3, 30 Plauto simpliciter tribuens: huc refert dubitanter Ri* facito *scribens* ‖ XXIII. *Gloss. Plaut. adfert e Bacchidibus, huc refert Ri* ‖

BACCHIDES. PISTOCLERVS

MERETRICES II ADVLESCENS

* * * * * * * * * * *

BA. Quíd si hoc potis est út tu taceas, égo loquar? SO. Lepidé: licet.
BA. Vbi me fugiet mémoria, ibi tu fácito ut subueniás, soror.
SO. Pól magis metuo míhi in monendo né defuerit † oratio.
BA. Pól ego [quoque] metuo lúsciniolae né defuerit cántio.
Séquere hac. PI. Quid agunt duaé germanae méretrices cognómines?
Quíd in consilio cónsuluistis? BA. Béne. PI. Pol haud meretríciumst.
BA. Míserius nil ést quam mulier. PI. Quíd esse dicis dígnius?
BA. Haéc ita me orat síbi qui caueat áliquem ut hominem réperiam
Áb istoc mílite: út, ubi emeritum síbi sit, se reuehát domum.
Íd, amabo te, huic cáueas. PI. Quid isti cáueam? BA. Vt reuehatúr domum,
Vbi ei dederit óperas, ne hanc ille hábeat pro ancillá sibi.
Nám si haec habeat aúrum quod illi rénumeret, faciát lubens.
PI. Vbi nunc is homost? BA. Iam híc credo aderit. séd hoc idem apud nos réctius
Póteris agere: atque ís dum ueniat sédens ibi opperíbere:
Eádem biberis, eádem dedero tíbi ubi biberis sáuium.
PI. Víscus merus uostrást blanditia. BA. Quíd iam? PI. Quia enim intéllego,

35. tu *om: servavit Charis.* ‖ 38. *corr Reiz* ‖ 40. concilio: *corr Ri* | BA. Bene pol. PI. Haud: *corr Ac* ‖ 43. Vt istoch militem | seu: *corr Py* ‖ 45. dediderit ‖

†Duae unum expetitis palumbem: perii, harundo alas uerberat.
Nón ego istuc facinús mihi, mulier, cónducibile esse árbitror.
BA. Quí, amabo? PI. Quia, Bácchis, Bacchas métuo et bacchanál tuom.
BA. Quíd est? quid metuis? né tibi lectus málitiam apud me suádeat?
PI. Mágis inlectum tuóm quam lectum métuo: mala tu's béstia.
Nam huíc aetati nón conducit, múlier, latebrosús locus.
BA. Égomet apud me ⟨si⟩quid stulte fácere cupias próhibeam.
Séd ego apud me te ésse ob eam rem, míles quom ueniát, uolo:
Quía, quom tu aderis, huíc mihique haud fáciet quisquam iniúriam.
Tú prohibebis ét eadem opera tuó sodali operám dabis,
Ét ille adueniens tuám med esse amícam suspicábitur.
Quíd, amabo, opticuísti? PI. Quia istaec lépida sunt memorátui:
Éadem in usu atque úbi periclum fácias aculeáta sunt,
Ánimum fodicant, bóna distimulant, fácta et famam saúciant.
(Ápage a me, apage. BA. Ah nímium ferus es. PI. Míhi sum. BA. Malacissándus es.)
SO. Quíd ab hac metuis? PI. Quíd ego metuam rógitas? adulescéns homo
Pénetrem me huius modi ín palaestram, ubi dámnis desudáscitur?
Ýbi pro disco dámnum capiam, pró cursura dédecus?

---

51. *Vers. ex duobus videtur coaluisse* ‖ 57. *add Ca* ‖ 64. *Vers. del hoc loco Ac: cf. v. 73* ‖ 65. homo adulescens: *trai Bo* ‖ 66. penetrare huius: *corr Bo duce Donato* ‖

SO. Lépide memoras. PI. Ýbi ego capiam pró machaera túrturem,
(Ýbique inponat ín manum alius míhi pro cestu cántharum:)
Pró galea scaphiúm, pro insigni sít corolla pléctilis,
Pro hásta talos, pró lorica málacum capiam pállium:
Ýbi mi pro equo léctus detur, scórtum pro scuto áccubet?
Ápage a me, apage. SO. Ah, nímium ferus es. PI. Míhi sum. SO. Malacissándus es:
Équidem tibi do hanc óperam. PI. At nimium prétiosa's operária.
BA. Símulato me amáre. PI. Vtrum ego istuc iócon adsimulem an sério?
BA. Héia, hoc agere méliust: miles quom húc adueniat, té uolo
Me ámplexari. PI. Quíd eo mi opus est? BA. Ýt ille te uideát, uolo:
Scío quid ago. PI. Et pol égo scio quid métuo. sed quid aís? BA. Quid est?
PI. Quíd si apud te eueniát desubito prándium aut potátio
Fórte aut cena, ut sólet in istis fíeri conciliábulis,
Ýbi ego tum accumbam? BA. Ápud me, mi anime, ut lépidus cum lepida áccubet.
Lócus hic apud nos, quámuis subito uénias, semper líber est.
Ýbi tu lepide uóles esse tibi, méa rosa, mihi dícito
'Dáto qui bene sit': égo ubi bene sit tíbi locum lepidúm dabo.
PI. Rápidus fluuius ést hic: non hac témere transirí potest.
BA. Átque ecastor ápud hunc fluuium áliquid perdundúmst tibi:

---

69. *del Buechelerus* ‖ 71. talus: *corr Ansbachius* ‖ 76. quam ‖ 79. ueniat: *corr Ca* ‖ 81. accumbet ‖

Mánum da et sequere. PI. Ah mínume. BA. Quid ita? PI. Quía istoc inlecebrósius
Fíeri nil potést, nox mulier uínum, homini adulescéntulo.
BA. Áge igitur: equidém pol nili fácio nisi causá tua.
†Ílle quidem hanc abducét: tu nullus ádfueris, si nón lubet.
PI. Súmne autem nilí qui nequeam ingénio moderarí meo?
BA. Quíd est quod metuas? PI. Níl est: nugae. múlier, tibi me emáncupo:
Túos sum, tibi dedo óperam. BA. Lepidu's. núnc ego te facere hóc uolo:
Égo sorori meaé cenam hodie dáre uolo uiáticam:
Eó tibi argentúm iubebo iam íntus ecferrí foras,
Tú facito opsonátum nobis sít opulentum opsónium.
PI. Ego opsonabo: nám id flagitium méum sit, mea te grátia
Ét operam dare mi ét ad eam operam fácere sumptum dé tuo.
BA. Át ego nolo dáre te quicquam. PI. Síne. BA. Sino equidem, sí lubet.
Própera amabo. PI. Príus hic adero quám te amare désinam.
SO. Béne me accipies áduenientem, méa soror. BA. Quid ita, ópsecro?
SO. Quía piscatus meó quidem animo hic tíbi hodie euenít bonus.
BA. Méus ille quidemst. tíbi nunc operam dábo de Mnesilochó, soror,
V́t hic accipias pótius aurum quám hinc eas cum mílite.
SO. Cúpio. BA. Dabitur ópera. aqua calet: eámus hinc intro út laues:
Nám ut in naui uécta's, credo tímida's. SO. Aliquantúm, soror.

---

92. nihil est. PI. ‖ 95. Ego: *corr Herm* | iubeo: *corr ex Charis.* ‖ 101. accipis: *corr Bent* ‖

[Simul huic nescio qui turbare qui huc it: decedamus.]
BA. Séquere hac igitur me íntro in pyelum, ut sédes lassitúdinem.

ACTVS II

LYDVS. PISTOCLERVS
SERVOS ADVLESCENS

LY. Iam dúdum, Pistoclére, tacitus té sequor
Exspéctans quas tu rés hoc ornatú geras.
Namque íta me di ament, út Lycurgus míhi quidem
Vidétur posse hic ád nequitiam addúcier.
Quo núnc capessis téd hinc aduorsá uia
Cum tánta pompa? | PI. Húc. LY. Quid, huc? quis istíc habet?
PI. Amór, Voluptas, Vénus, Venustas, Gaúdium,
Iocus, Lúdus, Sermo, Suáuisauiátio.
LY. Quid tíbi commercist cúm dis damnosíssumis?
PI. Malí sunt homines quí bonis dicúnt male.
Tu dís nec recte dícis: non aequóm facis.
LY. An déus est ullus Suáuisauiátio?
PI. An nón putasti esse úmquam? o Lyde, es bárbarus:
Quem ego sápere nimio cénsui plus quám Thalem,
Is stúltior es bárbaro potício,
Qui tántus natu deórum nescis nómina.
LY. Non híc placet mi ornátus. PI. Nemo ergó tibi
Hoc ápparauit: míhi paratumst quoí placet.
LY. Etiám me aduorsus éxordire argútias?
Qui sí decem habeas línguas, mutum esse áddecet.
PI. Non ómnis aetas, Lýde, ludo cónuenit.
Magis únum in mentemst míhi nunc, satis ut cómmode
Pro dígnitate opsóni haec concurét cocus.

---

107. *del Ri* ‖ 108. in lectum: *corr Sey* ‖ 110. Inspectans: *corr Weise* ‖ 113. te: *corr Guy* ‖ 116. 120. suauis sauiatio: *corr Herm* ‖ 126. haec ‖ 130. mentest: *corr Ri* ‖

LY. Iam pérdidisti te átque me atque operám meam,
Qui tíbi nequiquam saépe monstrauí bene.
PI. Ibidem égo meam operam pérdidi, | ubi tú tuam:
Tua dísciplina néc mihi prodest néc tibi.
LY. O praéligatum péctus. PI. Odiosús mihi's:
Tace átque sequere, Lýde, me. LY. Illuc sís uide:
Non paédagogum iám me, sed Lydúm uocat.
PI. Non pár uidetur néque sit consentáneum,
†Quom haec intus intus sit et cum amica accubet
Quomque ósculetur ét conuiuae alii áccubent,
†Praesentibus illis paedagogus una ut siet.
LY. An hóc ad eas res ópsonatumst, ópsecro?
PI. Sperát quidem animus: quo éueniat dis ín manust.
LY. Tu amícam habebis? PI. Quóm uidebis, túm scies.
LY. Immó neque habebis néque sinam: †iturus sum domum.
PI. Omítte, Lyde, ac cáue malo. Ly. Quid, cáue málo?
PI. Iam excéssit mi aetas éx magisterió tuo.
LY. O bárathrum, ubi nunc es? út ego te usurpém lubens.
[Videó nimio iam múlto plus quam uólueram.]
Vixísse nimio sátiust iam quam uíuere.
Magístron quemquam díscipulum minitárier?
(Nil móror discipulos míhi esse [iam] plenos sánguinis:
Valéns adflictat mé uaciuom uírium.)
PI. Fiam, út ego opinor, Hércules, tu autém Linus.
LY. Pol métuo magis ne Phoénix tuis factís fuam
Teque ád patrem esse mórtuom renúntiem.
PI. Satis hístoriarumst. LY. Híc uereri pérdidit:
(Compéndium edepol haúd aetati optábile
Fecísti, quom istanc náctu's inpudéntiam.)
Occísus hic homost. écquid in mentémst tibi
Patrém tibi esse? PI. Tíbi ego an tu mihi séruos es?
LY. Peiór magister te ístaec docuit, nón ego.

---

140. intus *vel* intus intus ‖ 150. *del Ri* ‖ 153. 154 *ex diasceue repetit Brachmannus* ‖ 153. *del Ri* ‖ 159. 160. *ex diasceue repetit Langenus* ‖

Nimió's tu ad istas rés discipulus dócilior
Quam ad ílla quae te dócui, ubi operam pérdidi.
Edepól fecisti fúrtum in aetatém malum,
Quom istaéc flagitia mé celauisti ét patrem.
PI. Istáctenus tibi, Lýde, libertás datast
Órátionis: sátis est. sequere hac me ác tace.

CHRYSALVS
SERVOS

Erílis patria sálue, quam ego biénnio
Postquam hínc in Ephesum | ábii conspició lubens.
Salúto te, uicíne Apollo, qui aédibus
Propínquos nostris áccolis, uenerόque te,
Ne Nícobulum mé sinas nostrúm senem
Prius cónuenire quám sodalem uíderim
Mnesílochi Pistoclérum, quem ad epístulam
Mnesílochus misit súper amica Bácchide.

PISTOCLERVS. CHRYSALVS
ADVLESCENS SERVOS

PI. Mirúmst me ut redeam te ópere tanto quaésere,
Qui abíre hinc nullo pácto possim, sí uelim:
Ita mé uadatum amóre uinctumque ádtines.
CH. Pro di ínmortales, Pístoclerum cónspicor.
O Pístoclere, sálue. PI. Salue, Chrýsale.
CH. Compéndi uerba múlta iam faciám tibi.
Veníre tu me gaúdes: ego credó tibi.
Hospítium et cenam póllicere, ut cónuenit,
Peregre áduenienti: ego aútem uenturum ádnuo.
Salútem tibi ab sodáli solidam núntio.
Rogábis me ubi sit: uíuit. PI. Nempe recté ualet?
CH. Istúc uolebam ego éx te percontárier.
PI. Qui scíre possum? CH. Núllus plus. PI. Quemnam ád modum?

169. me hac ac: *trai Bo* ||

CH. Quia, sí illa inuentast quám ille amat, uiuít [recte et] ualet:
Si nón inuenta est, mínus ualet moribúndusque est.
Animást amica amánti: si abest, núllus est:
Si adést, res nulla est, ípsus est, nequam ét miser.
Sed tú quid factitásti mandatís super?
PI. Egon út, quod ab illoc áttigisset núntius,
Non ímpetratum id áduenienti ei rédderem?
Regiónes colere máuellem Acherúnticas.
CH. Eho, an ínuenisti Bacchidem? PI. Samiám quidem.
CH. Vide, quaéso, nequis tráctet illam indíligens:
Scis tu út confringi uás cito Samiúm solet.
PI. Iamne út soles? CH. Dic úbi ea nunc est, ópsecro.
PI. Hic, éxeuntem me únde aspexistí modo.
CH. Vt istúc est lepidum: próxumae uicíniae
Habitát. ecquidnam méminit Mnesilochí? PI. Rogas?
Immo únice unum plúrumi pendít. CH. Papae.
PI. Immo út eam credis? mísera amans desíderat.
CH. Scitum ístuc. PI. Immo, Chrýsale, em, non tántulum
Vmquam íntermittit témpus quin eum nóminet.
CH. Tanto hércle melior [Bacchis]. PI. Ímmo — CH. Immo hercle ábiero
Potiús. PI. Num inuitus rém bene gestam audís eri?
CH. Non rés, sed actor míhi cor odio saúciat.
Etiam Épidicum, quam ego fábulam aeque ac me ípsum amo,
Nullam aéque inuitus spécto, si agit Péllio.
Sed Bácchis etiam fórtis tibi uisást? PI. Rogas?
Ni nánctus Venerem essem, hánc Iunonem dícerem.
CH. Edepól, Mnesiloche, ut hánc rem natam [esse] intéllego,
Quod amés paratumst, quód des inuentóst opus.

---

191. *del Ri* ‖ 196. illo: *corr Ri* ‖ 206. et quid nam: *corr Pius* ‖ 208. eum: *corr Ac* ‖ 209. hem: *corr Brix* ‖ 211. *del Bo, Bent* ‖ 213. Non erus: *corr Bo* ‖ 218. *del Bent*

Nam istóc fortasse auróst opus. PI. Philippó quidem.
CH. Atque eó fortasse iám opust. PI. Immo etiám prius:
Nam iam húc adueniet míles, — ⟨CH.⟩ Et milés quidem.
⟨PI.⟩ Qui de ámittenda Bácchide aurum hic éxigit.
CH. Veniát quando uolt átque ita ne mihi sít morae.
Domíst: non metuo néc ⟨ego⟩ quoiquam súpplico,
Dum quídem hoc ualebit péctus perfidiá meum.
Abi íntro: ego hic curábo. tu intus dícito
Mnesílochum adesse Bácchidi. PI. Faciam út iubes.
CH. Negótium hoc ad me áttinet aurárium.
Mille ét ducentos Phílippum attulimus aúreos
Ephesó, quos hospes débuit nostró seni:
Inde égo hodie aliquam máchinabor máchinam,
Vnde aúrum efficiam amánti erili fílio.
Sed fóris concrepuit nóstra: quinam exít foras?

NICOBVLVS. CHRYSALVS
SENEX SERVOS

NI. Ibo ín Piraeum: uísam | ecquae aduénerit
In pórtum ex Epheso náuis mercatória.
Nam méus formidat ánimus, nostrum tám diu
Ibi désidere néque redire fílium.
CH. Extéxam ego illum púlcre iam, si dí uolunt.
Haud dórmitandumst: ópus est chryso Chrýsalo.
Adíbo hunc, quem quidem ego hódie faciam hic árietem
Phrixi: ítaque tondebo aúro usque ad uiuám cutem.
Seruós salutat Nícobulum Chrýsalus.
NI. Pro di ínmortales, Chrýsale, ubi mist fílius?
CH. Quin tú salutem prímum reddis quám dedi?
NI. Salué. sed ubinamst Mnésilochus? CH. Viuít, ualet.
NI. Venítne? CH. Venit. NI. Eúax, aspersísti aquam.
Benene úsque ualuit? CH. Páncratice atque athlétice.
NI. Quid hóc qua causa eum ⟨hínc⟩ in Ephesum míseram?

---

220. aurum est | Filippeo: *corr Brugmannus* ‖ 222 sq. CH. *et* PI. *add Gul* ‖ 225. *add Bo* ‖ 230. philippos: *corr Bent* ‖ 245. primum salutem: *trai Bo* ‖ 249. *add Ca* ‖

Accépitne aurum ab hóspite Archidémide?
CH. Heu, cór meum et cerebrum, Nícobule, fínditur,
Istíus hominis úbi fit quomque méntio.
Tun hóspitem illum nóminas hostém tuom?
NI. Quid ita, ópsecro hercle? CH. Quía edepol certó scio,
Volcánus, Luna, Sól, Dies, dei quáttuor,
Sceléstiorem núllum inluxere álterum.
NI. Quamne Árchidemidém? CH. Quam, inquam, Archidémidem.
NI. Quid fécit? CH. Quid non fécit? quin tu id mé rogas?
Primúmdum infitias íre coepit fílio,
Negáre se debére tibi trióbulum.
Contínuo antiquom | hóspitem nostrúm sibi
Mnesílochus aduocáuit, Pelagoném senem:
Eo praésente homini extémplo ostendit sýmbolum,
Quem túte dederas ád eum ut ferret fílio.
NI. Quid, úbi ei ostendit sýmbolum? CH. Infit dícere
Adúlterinum et nón eum esse sýmbolum:
Quotque ínnocenti ei díxit contumélias.
Adúlterare eum aíbat rebus céteris.
NI. Habétin aurum? | íd mihi dicí uolo.
CH. Postquám quidem praetor récuperatorés dedit,
Damnátus demum, uí coactus réddidit
Ducentós et mille Phílippum. NI. Tantum débuit.
CH. Porro étiam ausculta púgnam quam uoluít dare.
NI. Etiámnest quid porro? CH. Ém, accipitrina haec núnc erit.
NI. Decéptus sum: Autolyco hóspiti aurum crédidi.
CH. Quin tu aúdi: — NI. Immo ingenium áuidi haud pernoram hóspitis.
CH. Postquam aúrum abstulimus, ín nauem conscéndimus
Domí cupientes. fórte ut adsedi ín stega,
Dum círcumspecto, | átque ego lembum cónspicor

252. quaque: *corr Lamb* || 255. sol luna: *trai Guy* || 268. aiebat: *corr Guy* || 274. accipe trina: *corr Herm* || 275. auiolico: *corr Ca* || 278. domum: *corr Ri* ||

Longúm strigorem máleficum exornárier.
NI. Perii hércle: lembus ílle mihi laedít latus.
CH. Is erát communis cum hóspite et praedónibus.
NI. Adeón me fuisse fúngum ut qui illi créderem,
Quom mi ípsum nomen éius Archidémides
Clamáret dempturum ésse, siquid créderem?
CH. Is lémbus nostrae náui | insidiás dabat.
Occépi ego opseruáre eos quam rém gerant.
Intérea e portu nóstra nauis sóluitur.
Vbi pórtu eximus, hómines remigió sequi,
Neque aués neque uenti cítius. quoniam séntio
Quae rés gereretur, náuem extemplo státuimus.
Quoniám uident nos stáre, occeperúnt ratem
Tardáre in portu. | NI. Édepol mortalís malos.
Quid dénique agitis? CH. Rúrsum in portum récipimus.
NI. Sapiénter factum a uóbis. quid illi póstea?
CH. Reuórsionem ad térram faciunt uésperi.
NI. Aurum hércle auferre uóluere: ei rei operám dabant.
CH. Non mé fefellit, sénsi: eo exanimatús fui.
Quoniám uidemus aúro insidias fíeri,
Capimús consilium cóntinuo: postrídie
Auférimus aurum | ómne illis praeséntibus
Palam átque aperte, ut ílli id factum scíscerent.
NI. Scite hércle: cedo, quid ílli? CH. Tristes ílico,
Quom extémplo a portu | íre nos cum auró uident,
Subdúcunt lembum cápitibus cassántibus.
Nos ápud Theotimum omne aúrum deposíuimus,
Qui illíc sacerdos ést Dianae | Éphesiae.
NI. Quis istíc Theotimust? CH. Mégalobuli fílius,
Qui núnc in Ephesost Éphesiis caríssumus.
NI. Ne ille hércle mihi sit múlto tanto cárior,
Si me ílloc auro tánto circumdúxerit.

284. archidemidis: *corr Fl* || 293. turbare: *corr Haupt* || 299. uidimus: *corr Gru* || 305. quassantibus: *corr Ri* || 306. deposuimus: *corr Ac* || 308. Qui: *corr Brunckius* || 311. illo: *corr Py* ||

CH. Quin ín eapse aede Díanai cónditumst:
Ibidém publicitus séruant. NI. Occidístis me:
Nimio híc priuatim séruaretur réctius.
Sed nílne | attulístis inde aurí domum?
CH. Immo étiam: uerum quántum attulerit néscio.
NI. Quid, néscis? CH. Quia Mnesílochus noctu clánculum
Deuénit ad Theotímum, nec mihi crédere
Nec quoíquam in naui uóluit, eo ego néscio,
Quantíllum attulerit: uérum haud permultum áttulit.
NI. Etiám dimidium cénses? CH. Non edepól scio:
Verum haúd opinor. NI. Fértne partem tértiam?
CH. Non hércle opinor: uérum uerum néscio.
Profécto de auro níl scio nisi néscio.
Nunc tíbimet illuc náui capiundúmst iter,
Vt illúd reportes aúrum ab Theotimó domum.
Atque heús tu. NI. Quid uis? CH. Ánulum gnatí tui
Facito út memineris férre. NI. Quid opust ánulo?
CH. Quia id sígnumst cum Theotímo, qui eum illi ádferet,
Ei aúrum ut reddat. NI. Méminero, et recté mones.
Sed istíc Theotimus díuesnest? CH. Etiám rogas?
†Qui auro habeat sóccis suppactúm solum?
NI. Quor íta fastidit? CH. Tántas diuitiás habet:
Nescít quid faciat aúro. NI. Mihi dederít uelim.
Sed quí praesente id aúrum Theotimó datumst?
CH. Populó praesente: núllust Ephesi quín sciat.
NI. Istúc sapienter sáltem fecit fílius,
Quom díuiti homini id aúrum seruandúm dedit.
Ab eó licebit quámuis subito súmere.
CH. Immo ém tantisper númquam te morábitur,
Quin hábeas illud quó die illuc uéneris.
NI. Censébam me effugísse a uita márituma,

---

312. in ipsa: *corr Ri* | dianae: *corr Goellerus* ‖ 320. Quantulum attulerit: *corr Py* ‖ 329. adferret *vel* adfert: *corr Ca* ‖ 331. diuesne est istic theotimus: *trai Bo* ‖ 340. hem: *corr Brix* ‖

Ne náuigarem tándem hoc aetatís senex.
Id mi haúd utrum uelím licere intéllego:
Ita béllus hospes fécit Archidémides.
Vbi núnc est ergo méus Mnesilochus fílius?
CH. Deos átque amicos íit salutatum ád forum.
NI. At ego hínc ⟨eo⟩ ad illum ut cónueniam quantúm potest.
CH. Illést oneratus récte et plus iustó uehit.
Exórsa haec tela nón male omninó mihist,
Vt amántem erilem cópem facerem fílium.
Ita féci, ut auri quántum uellet súmeret,
Quantum aútem lubeat réddere, ut reddát patri.
Senéx in Ephesum | íbit aurum arcéssere:
Hic nóstra agetur aétas in malacúm modum,
Siquidem híc relinquet néque secum abducét senex
Med ét Mnesilochum. quás ego hic turbás dabo.
Sed quíd futurumst, quom hóc senex rescíuerit?
Quom se éxcucurrisse ílluc frustra scíuerit
Nosque aúrum abusos, quíd mihi fiet póstea?
Credo hércle adueniens nómen mutabít mihi
Faciétque extemplo Crúcisalum me ex Chrýsalo.
Aufúgero hercle, sí magis usus uénerit.
Si eró reprehensus, mácto ego illum infortúnio:
Si illí sunt uirgae rúri, at mihi tergúm domist.
Nunc íbo: erili fílio [eius] hanc fabricám dabo
Super aúro amicaque eíus inuenta Bácchide.

LYDVS

SERVOS

Pándite atque aperíte propere iánuam hanc Orci, ópsecro:
Nam équidem haud aliter ésse duco: quíppe quo nemo áduenit

---

348. *add Ri* || 351. quopem: *corr Scut* || 369. qui *vel* cui: *corr Lamb* ||

Nísi quem spes relíquere omnes, ésse ut frugi póssiet.
Bácchides non Bácchides, sed bácchae sunt acérrumae.
Ápage istas a mé sorores, quae hóminum sorbent sánguinem.
Ómnis ad perníciem instructa dómus opime atque ópipare⟨st⟩:
Quaé ut aspexi, mé continuo cóntuli protinam ín pedes.
Égone ut haec conclúsa gestem clánculum? ut celém patrem,
Pístoclere, túa flagitia aut dámna aut desidiábula?
Quíbus patrem et me téque amicosque ómnes adfectás tuos
Ád probrum, damnúm, flagitium adpéllere una et pérdere.
Néque mei neque té tui intus púditumst factis quaé facis. 379
(Quíbus tuom patrém meque una, amícos, adfinís tuos
Tuá | infamiá fecisti gérulifigulos flágiti.
Núnc prius quam malum ístoc addis cértumst iam dicám patri.)
Dé me hanc culpam démolibor iam ét seni faciám palam,
Ýt †eum ex lutulénto caeno própere hinc eliciát foras.

MNESILOCHVS
ADVLESCENS

Múltimodis meditátus egomet mécum sum et ita esse árbitror:
Hómini amico quíst amicus íta uti nomen póssidet
Nísi deos ei níl praestare: id ópera expertus sum ésse ita.

---

373. *add Ri* ‖ 380—382 *saltem uncis saepsimus* ‖ 377. adflictas: *corr ex Nonio* ‖ 385. Multis modis: *corr Ca* ‖

Nám ut in Ephesum hinc ábii — hoc factumst férme abhinc biénnium —,
Éx Epheso huc ad Pístoclerum meúm sodalem lítteras
Mísi, amicam ut mi ínueniret Bácchidem. illum intéllego
Ínuenisse, ut séruos meus mihi núntiauit Chrýsalus.
Cóndigne is quam téchinam de auro aduórsum meum fecít patrem,
Ýt mihi amanti cópia esset. (séd eccum uideo incédere)
Nám pol meo quidem ánimo ingrato hómine nil inpénsiust.
Málefactorem amítti satius⟨t⟩ quám relinqui béneficum.
Nímio inpendiósum praestat té quam ingratum dícier.
Íllum laudabúnt boni: hunc etiam ípsi culpabúnt mali.
Quá me causa mágis cum cura esse aéquom, obuigilatóst opus.
Núnc, Mnesiloche, spécimen specitur, núnc certamen cérnitur,
Sísne necne ut ésse oportet: málus, bonus quoiquoímodi:
Iústus, iuiustús: malignus, lárgus: †commodus, incommodus.
Cáue sis te superáre seruom síris faciundó bene.
Ýtut eris, moneo, haúd celabis. séd eccos uideo incédere
Pátrem sodalis ét magistrum: hinc aúscultabo quám rem agant.

389. sodalem meum: *trai Ca* ‖ 392. tecnam: *corr Ri* ‖ 393. *secl Langenus* ‖ 394. pol quidem meo: *trai Bo* ‖ 395. *add Herm* | beneficium ‖ 396. praestat inpendiosum: *trai Herm* ‖ 397. hoc: *corr Ald* ‖ 398. eum cura esse ea cum: *corr Bo* ‖ 400. qua cuius modi: *corr Scal* ‖ 401. com incomodus B^1 ‖ 402. serum: *corr Scut* ‖

LYDVS. PHILOXENVS. MNESILOCHVS
SERVOS SENEX ADVLESCENS

LY. Núnc experiar sítne aceto tíbi cor acre in péctore:
Séquere. PH. Quo sequár? quo ducis núnc me? LY. Ad illam quaé tuom
Pérdidit, pessúm dedit tibi fílium uni⟨ce⟩ únicum.
PH. Heía, Lyde: léniter qui saéuiunt sapiúnt magis.
Mínus mirandumst íllaec aetas síquid illorúm facit
Quám si non faciát: feci ego istaec ítidem in adulescéntia.
LY. Eí mihi, ei mihi, ístaec illum pérdit assentátio.
Nam ábsque te esset, égo illum haberem réctum ad ingeniúm bonum:
Núnc propter te tuámque prauos fáctus est fidúciam
Pístoclerus. MN. Di ímmortales, meúm sodalem hic nóminat:
Quíd hoc negotist, Pístoclerum Lýdus quod erum tám ciet?
PH. Paúlisper, Lyde, ést lubido hómini suo animo óbsequi:
Iam áderit tempus, quóm sese etiam ipse óderit. morém geras:
Dúm caueatur praéter aequom néquid delinquát, sine.
LY. Nón sino neque équidem illum me uíuo corrumpí sinam.
Séd tu qui pro tám corrupto dícis causam fílio,
Éademne erat haec dísciplina tíbi, quom tu adulescéns eras?
Négo tibi hoc annís uiginti fuísse primis cópiae,
Dígitum longe a paédagogo pédem ut efferres aédibus.
Íd quom optigerat, hóc etiam ad malum áccersebatúr malum:
Ét discipulus ét magister pérhibebantur ímprobi.

---

405. acetum: *corr Lamb* ‖ 407. *add Bo* ‖ 411. perdidit: *corr Bent* ‖ 422. haec ‖ 424. 425 *post* 427 *libri: trai Grosslotius* ‖ 424. quoi *vel* quo: *corr Bo* ‖

Ánte solem exórientem nisi ín palaestram uéneras,
Gýmnasi praefecto· †haud mediocris poenas pénderes.
Íbi cursu, luctándo|, hasta, dísco, pugilatú, pila,
Sáliendo sese éxercebant mágis quam scorto aut sáuiis.
(Íbi suam aetatem éxtendebant, nón in latebrosís locis.)
Índe de hippodromo ét palaestra úbi reuenissés domum,
Cíncticulo praecínctus in sella ápud magistrum adsíderes:
Cúm librum legerés, si | unam péccauisses sýllabam,
Fíeret corium tám maculosum quámst nutricis pállium.
MN. Própter me haec nunc meó sodali díci discruciór miser:
Ínnocens suspícionem hanc sústinet causá mea.
PH. Álii, Lyde, núnc sunt mores. LY. Íd equidem ego certó scio.
Nam ólim populi príus honorem cápiebat suffrágio,
Quám magistro désinebat ésse dicto oboédiens.
Át nunc prius quam séptuennis ést, si attingas eúm manu,
Éxtemplo puer paédagogo tábula dirrumpít caput.
Quóm patrem adeas póstulatum, púero sic dicít pater:
'Nóster esto, dúm te poteris défensare iniúria.'
Próuocatur paédagogus: 'ého senex minumí preti,
Ne ádtigas puerum ístac causa, quándo fecit strénue.'
†Ít magister quási lucerna úncto expretus línteo.
Ítur illinc iúre dicto. hócine hic pactó potest
Ínhibere imperiúm magister, si ípsus primus uápulet?
MN. Ácris postulátio haec est: quom húius dicta intéllego,
Míra sunt ni Pístoclerus Lýdum pugnis cóntudit.
⟨LY.⟩ Séd quis hic est quem astántem uideo ante óstium? [LY.] o Philóxene,
Déos propitios mé uidere quam íllum ⟨haud⟩ mauellém mihi.

---

427. pugillatu: *corr Lamb* ‖ 430. *del Guy* ‖ 433. peccauisset ‖ 438. capiebant ‖ 445. adtingas: *corr ex Nonio* ‖ 446. It *vel* Et *vel* Id *vel* Fit ‖ 451. *add et del Py* ‖ 452. *add Herm* ‖

PH. Quís illic est? LY. Mnesílochus, gnati tuí sodalis [Pistocleri] _ ᴗ _
Haúd consimili ingénio atque illest qui ín lupanari áccubat.
Fórtunatum Nícobulum, qui íllum produxít sibi.
PH. Sáluos sis, Mnesíloche: saluom te áduenire gaúdeo.
MN. Dí te ament, Philóxene. LY. Hic enim ríte productúst patri:
Ín mare it, rem fámiliarem cúrat, custodít domum:
Óbsequens oboédiensquest móri atque imperiís patris.
Híc sodalis Pístoclero iám puer pueró fuit:
Tríduom non ínterest aetátis ut maiór siet:
Vérum ingenium plús triginta ánnis maiust quam álteri.
PH. Cáue malum et conpésce in illum dícere iniusté. LY. Tace:
Stúltus es qui illí male aegre pátere dici quí facit.
(Nám illum meum malúm promptare málim quam pecúlium.
PH. Quídum? LY. Quia, malúm si promptet, ín dies faciát minus.)
MN. Quíd sodalem meúm castigas, Lýde, discipulúm tuom?
LY. Périit tibi sodális. MN. Ne di sírint. LY. Sic est út loquor:
Quín ego quom perîbat uidi, nón ex audito árguo.
MN. Quíd factumst? LY. Meretrícem indigne déperit. MN. Non tú taces?
LY. Átque acerrume aéstuosam: absórbet, ubi quemque áttigit.
MN. Ýbi ea mulier hábitat? LY. Hic. MN. Vnde ésse eam aiunt? LY. Éx Samo.
MN. Quaé uocatur? LY. Bácchis. MN. Erras, Lýde: ego omnem rém scio

458. mare ut || 459. more: *corr Pius* || 461. uter: *corr Herm* || 465. 466 *ex alia rec. duce Guyeto repetit Anspachius* || 471. aestuose: *corr Leo* || 472. eam esse: *trai Guy* ||

Quem ád modumst: tu Pístoclerum fálso atque insontem árguis.
Nám ille amico et béneuolenti suó sodali sédulo
Rém mandatam exséquitur: ipsus néque amat nec tu créduas.
LY. Ítane oportet rém mandatam gérere amici sédulo,
Vt ipsus auscultántem in gremio múlierem teneát sedens?
Núllo pacto rés mandata pótest agi, nisi idéntidem
Mánus †ferat ad papillas, lábra a labris nusquam aúferat?
Nám alia memoráre quae illum fácere uidi díspudet:
Quóm manum sub uéstimenta ad córpus tetulit Bácchidi
Mé praesente néque pudere quícquam: quid uerbís opust?
Míhi discipulus, tíbi sodalis périit, huïc fílius:
Nám ego illum perísse dico, quoí quidem periít pudor.
(Quíd opust uerbis? si ópperiri uéllem paulispér modo,
Vt †opinor illius ínspectandi mi ésset maior cópia,
Plús uiderem quám deceret, quám me atque illo aequóm foret.)
MN. Pérdidisti mé, sodalis. égone ut illam múlierem
Cápitis non perdám? perire mé malis malím modis.
Sátin ut quem tu habeás fidelem tíbi aut quoi credas néscias?
LY. Víden ut aegre pátitur gnatum ésse corruptúm tuom,
Suóm sodalem, ut ípsus sese crúciat aegritúdine?
PH. Mnésiloche, hoc tecum óro ut illius ánimum atque ingeniúm regas.
Sérua tibi sodálem | et mihi fílium. MN. Factúm uolo.
LY. Mélius esset mé quoque una sí cum illo relínqueres.

---

476. nec amat | NETU || 478. AUSCULTANTEMINGREMIO: in gremio osculantem || 479. Nullon *vel* Nullo || 486—488 *incl Vss* || 488. UIDEREM: uidissem | LICERET || 489. UTILLAM: illam || 496—499. *ita A.* 499. 496. 497. 498 *reliqui* || 496. MELIUSMULTOME | CUMHOCRELIQUERIS ||

PH. Ádfatimst. Mnesíloche, cura et cóncastiga hominém probe:
[Qui dedecorat te me amicos atque alios flagitiis suis.]
Ín te ego hoc onus ómne inpono. Lýde, sequere hac mé. LY. Sequor.

MNESILOCHVS
ADVLESCENS

MN. Inimíciorem núnc utrum credám magis
Sodálemne esse an Bácchidem incertum ádmodumst.
Illum éxoptauit pótius? habeat: óptumest.
Ne illa íllud hercle cúm malo fecít suo:
Nam míhi diuini númquam quisquam créduat,
Ni ego íllam exemplis plúrumis planéque amo.
Ego fáxo hau dicet náctam quem derídeat.
Nam iám domum ibo atque áliquid surrupiám patri.
Id istí dabo. ego istanc múltis ulciscár modis.
Adeo égo illam cogam usque út mendicet méus pater.
Sed sátine ego animum ménte sincerá gero,
Qui ad húnc modum haec hic quaé futura fábulor?
†Amo hercle opinor, ut pote quod pro certó sciam:
Verúm quam illa umquam dé mea pecúnia
Raménta fiat plúmea propénsior,
Mendícum malim méndicando uíncere.
Numquam édepol uiua me ínridebit: nám mihi
Decrétumst renumeráre iam omne aurúm patri.
Igitúr mi inani atque ínopi subblandíbitur
Tum quóm blandiri nílo pluris réferet,
Quam si ád sepulcrum mórtuo narrét logos.

---

497. ADFATIM | cura et: CURAT || 498. *del Goe* | AMICUM || 499. EGO: ergo | impone || 500. INIMICIOREM: Immitiorem || 502. OPTUMUMEST || 503. NIILLAID | suo meo || 506. DELUDERET || 507—8. NAMIAMDOMUMIBOATQ·UTMENDICETMEUSPATER || 518. NIHILOPLURISMIHIBLANDIRIREFERT: *corr Brachmannus*: mihi nihilo pluris referet || 519. mortuo dicat iocum ||

[Sed autem quam illa umquam meis opulentiis
Ramenta fiat grauior aut propensior,
Mori me malim excruciatum inopia.]
Profécto stabilest mé patri aurum réddere.
Eadem éxorabo, Chrýsalo causá mea
Patér ne noceat neú quid ei suscénseat,
Mea caúsa de auro quód eum ludificátus est.
Nam illi aéquomst me consúlere, qui causá mea
Mendácium ei díxit. uos me séquimini.

ACTVS III

PISTOCLERVS
ADVLESCENS

PI. Rébus aliis ánteuortar, Bácchis, quae mandás mihi:
Mnésilochum ut requíram atque ut eum mécum ad te adducám simul.
Nám illud animus méus miratur, si á me tetigit núntius,
Quíd remoretur. íbo ut uisam huc ád eum, si fortést domi.

MNESILOCHVS. PISTOCLERVS
ADVLESCENTES II

MN. Réddidi patri | omne aurum. núnc ego illam mé uelim
Cónuenire, póstquam inanis súm, contemptricém meam.
Séd ueniam mihi quám grauate páter dedit de Chrýsalo:
Vérum postremo ímpetraui, ut néquid ei suscénseat.
PI. Éstne hic meus sodális? MN. Estne hic hóstis quem aspició meus?

519[a]—519[c] *om A, exp Guy* ‖ 522. EO ‖ 524. NAMEI ‖ 525. EIDIXIT: dixit ‖ 528. NUNCILLUD | SIIAMTETIGIT ‖ 529. REMORETUR: remoratur | IBOUT: ibo et ‖ 530. *Superiori scaenae continuat A* | NUNCILLAM ‖

PI. Cérte is est. MN. Is ést. <PI.> Adibo cóntra et contollám gradum.
[PI.] Sáluos sis, Mnesíloche. MN. Salue. PI. Sáluos quom peregre áduenis,
Céna detur. MN. Nón placet mihi céna quae bilém mouet.
PI. Númquae aduenienti aégritudo obiéctast? MN. Atque acérruma.
PI. Vnde? MN. Ab homine quém mi amicum esse árbitratus sum ántidhac.
(PI. Múlti more isto átque exemplo uíuont, quos quom cénseas
Ésse amicos, réperiuntur fálsi falsimóniis,
Língua factiósi, inertes ópera, sublestá fide.
Núllus est quoi nón inuideant rém secundam optíngere.
[Sibi ne inuideatur ipsi ignaui recte cauent.]
MN. Édepol ne tu illórum mores pérquam meditaté tenes.
Séd etiam unum hoc: éx ingenio málo malum inueniúnt suo:
Núlli amici súnt, inimicos ípsi in sese omnís habent.
Atque i se quom frústrant, frustrari álios stolidi exístumant.
Sícut est hic quem ésse amicum rátus sum atque ipsus súm mihi:
Ílle quod in se fúit accuratum hábuit quod possét mali
Fáceret in me, incónciliaret cópias omnís meas.)
PI. Ínprobum istunc ésse oportet hóminem. MN. <Et> ego ita esse árbitror.
PI. Ópsecro hercle, lóquere quis is est? MN. Béneuolens uiuít tibi:

---

535. *add Ac* | tollam ‖ 536. *del Ac* ‖ 538. AEGRITUDOADUENIENTI | ACERRUMA: acerrume ‖ 540—551 *om A* ‖ 541. falsis: *corr Pius* ‖ 542. subuesta ‖ 543. qui non inuideat: *corr Scal* ‖ 544. *del Lachm* ‖ 546. *dist Vahlenus* ‖ 548. frustrantur: *corr Ac* ‖ 550. Ille *vel* Ipse ‖ 551. inconciliare: *corr Ri* ‖ 552. *add Sey* ‖ 553. Obsequere: *corr Ca* ‖

Nám ni ita esset, técum orarem ut éi quod possés mali
Fácere faceres. PI. Díc modo hominem quí sit: si non fécero
Eí male aliquo pácto, me esse dícito ignauíssumum.
MN. Néquam homost, uerum hércle amicus ést tibi. PI. Tantó magis
Díc quis est: nequam hóminis †ego párui pendo grátiam.
MN. Vídeo non potésse quin tibi éius nomen éloquar:
Pístoclere, pérdidisti mé sodalem fúnditus.
PI. Quíd istuc est? MN. Quid ést? misine ego ád te ex Epheso epístulam
Súper amica, ut mi ínuenires? PI. Fáteor factum, et répperi.
MN. Quíd? tibi non erát meretricum aliárum Athenis cópia,
Quíbuscum haberes rém, nisi cum illa quám ego mandassém tibi
Ócciperes tute ⟨étiam⟩ amare et mi íres consultúm male?
PI. Sánun es? MN. Rem répperi omnem ex tuó magistro: né nega.
Pérdidisti me. PI. Étiamne ultro tuís me prolectás probris?
MN. Quíd amas Bacchidém? PI. Duas ergo hic íntus eccas Bácchides.
MN. Quíd, duas? PI. Atque ambás sorores. MN. Lóqueris nunc nugás sciens.
PI. Póstremo, si pérgis paruam míhi fidem arbitrárier,
Tóllam ego ted in cóllum atque intro hinc aúferam. MN. Immo ibó: mane.
PI. Nón maneo neque tú me habebis fálso suspectúm. MN. Sequor.

---

563. Qui: *corr Angelius* ‖ 565. *add Sey* | me: *corr Ri* ‖ 568. amas PI. bachidem duas: *corr Ca* ‖ 569. duae: *corr Py* ‖ 570. parum: *corr Scal* ‖

PARASITVS. PVER. PISTOCLERVS ADVLESCENS

PA. Parasítus ego sum | hóminis nequam atque ínprobi,
Milítis qui amicam sécum auexit éx Samo.
Nunc me íre iussit ád eam et percontárier,
Vtrum aúrum reddat ánne eat secúm semul.
Tu dúdum, puer⟨e⟩, cúm illa⟨c⟩ usque istí semul:
Quae harúnc sunt aedes, púlta: adi actutum ád fores.
Recéde hinc dierécte. ut pulsatprópudium.
Comésse panem trís pedes latúm potes,
Forés pultare néscis. ecquis [his] in aédibust?
Heus, écquis hic est? écquis hoc aperit óstium?
Ecquis éxit? PI. Quid istuc? quae ístaec est pulsátio?
Qui⟨d est? quaé⟩ te mala crux ágitat, qui ad istúnc modum
Aliéno uiris tuás extentes óstio?
Forés paene exfregísti. quid nunc uís tibi?
PA. Aduléscens, salue. PI. Sálue. sed quem quaéritas?
PA. Bacchídem. PI. Vtram ergo? PA. Níl scio nisi Bácchidem.
Paucís me misit míles ad eam Cléomachus,
Vel út ducentos Phílippos reddat aúreos
Vel ut hínc in Elatiam hódie eat secúm semul.
PI. Non ít: negat se itúram. abi et renúntia.
Alium ílla amat, non íllum. duc te ab aédibus.
PA. Nimis íracunde. PI. At scín quam iracundús siem?
Ne tíbi hercle haud longest ós ab infortúnio:
Ita déntifrangibula haéc meis manibus géstiunt.

---

577. *add Bo* || 578. harum: *corr Stud* || 581. *del Scal* || 583. *post* exit *novae scaenae inscriptionem del Bo* || 584. *add Sey duce Ri* || 592. negato esse: *corr Ri duce Ac* ||

PA. Quom ego húius uerba intérpretor, mihi caútiost,
Ne núcifrangibula excússit ex malís meis.
Tuo ego ístaec igitur dícam illi perículo.
PI. Quid aís tu? PA. Ego istuc ílli dicam. PI. Díc mihi,
Quis tú's? PA. Illius sum íntegumentum córporis.
PI. Nequam ésse oportet quoí tam integumentum ínprobumst.
PA. Sufflátus ille huc uéniet. PI. Dirrumptúm uelim.
PA. Numquíd uis? PI. Abeas: céleriter factóst opus.
PA. Vale, déntifrangibule. PI. Ét tu, integumentúm, uale.
In eum [nunc] haéc reuenit rés locum, ut quid cónsili
Dem meó sodali súper amica nésciam:
Qui irátus renumeráuit omne aurúm patri,
Neque númmus ullust quí reddatur míliti.
Sed húc concedam: nám concrepuerúnt fores.
Mnesílochus eccum maéstus progreditúr foras.

MNESILOCHVS. PISTOCLERVS
ADVLESCENTES II

MN. Pétulans, propteruo, íracundo ánimo, indomito, incógitato,
Síne modo et modéstia sum, síne bono iure átque honore,
Íncredibilis ímposque animi, ínamabilis, inlépidus uiuo,
Máleuolente ingénio natus: póstremo id mihist quód uolo ego [esse] aliis.
Credíbile hoc est? nequiór nemost
Neque indignior, quoi di bene faciant neque quem quisquam homo aut amet aut adeat.

602. tu integumentum inprobus es: *corr Bo* ‖ 604. nunc quid | abeas celeriter: *dist Herm* ‖ 606. *del Bo* ‖ 615. *del Spengelius* ‖ 617. *ictus omisimus, ubi metra incertiora* ‖

Inimícos quam amícos aequómst med habére,
Malós quam bonós par magís me iuuáre.
Ómnibus probrís, quae ímprobis uirís
Dígna sunt, dígnior núllus est homó,
Quí patri réddidi omne aúrum amens ⏑–
Quód fuit praé manu. súmne ego homo misér?
Pérdidi †me atque óperam Chrysali.
PI. Consolandus hic mist: ibo ad eum.
Mnesíloche, quid fit? MN. Périi. 626a
PI. Di mélius faciant. MN. Périi. 626b
PI. Non táces, insipiens? MN. Táceam? 627a
PI. Sanús satis non es. MN. Périi. 627b
Múlta mala mi in péctore nunc ácria atque acérba eueniunt.
Criminin me habuisse fidem? inmerito tibi iratus fui.
PI. Heia, bonum habe animum. MN. Vnde habeam? mortuos pluris pretist quam ego sum.
PI. Militis parasitus modo uenerat aurum petere hinc: 631
Eum ego meis dictis malis his foribus atque hac *
Reppuli reieci hominem. MN. Quid mihi id prodest?
Quid faciam? nil habeo miser: ille quidem hanc abducet, scio.
PI. Si mihi sit, [non] pollicear. MN. Scio, dares: noui.
Sed nisi ames, non habeam tibi fidem tantam. 636a
Nunc agitas sat tute tuarum rerum. 636b
Egone ut opem mihi ferre putem posse inopem te?
PI. Tace modo: deus respiciet nos aliquis. MN. Nugae.
PI. Mane. MN. Quid est? PI. Tuam copiam eccam Chrysalum uideo.

---

618. equust *vel* equiust *vel* equiumst | me: *corr Herm* ‖ 620. improbris ‖ 622. amans: *corr Sarac* ‖ 625. *cf. ad* 617 ‖ 629—639. *cf. ad* 617 ‖ 635. mihist: *corr Ca* | *del Spengelius* ‖

CHRYSALVS. MNESILOCHVS. PISTOCLERVS
SERVOS ADVLESCENTES II

CH. Hunc hóminem decet auro éxpendi: huic decet státuam statui ex aúro.
Nam dúplex hodie facinús feci, duplicíbus spoliis sum afféctus.
Érum maiorem méum ut ego hodie lúsi lepide, ut lúdificatust.
Cállidum seném cállidis dolís
Cómpuli et pérpuli mi ómnia ut créderet.
Núnc amanti eró, fílio senís,
Quicum égo bibo, quicum édo et amo,
Régias cópias aúreasque óptuli,
Vt domo súmeret neú foris quaéreret.
Nón mihi istí placent Pármenonés, Syri,
Quí duas aut trís minas aúferunt erís.
Nequius nil est quam egens consili seruos nisi habet
Multipotens pectus: ubiquomque usus siet, pectore expromat suo.
Nullus frugi esse potest homo,
Nisi qui et bene et male facere tenet.
Improbus cum improbis sit, harpaget ‹cum› furibus, furetur quod queat.
Vorsipellem frugi conuenit esse hominem
Pectus quoi sapit. Bonus sit bonis, malus sit malis:
Vtcumque res sit, ita animum habeat.
Séd lubet scíre quantum aúrum erus sibí
Démpsit et quíd suo réddidit patrí.
Sí frugist, Hérculem fécit ex patré:
Décumam partem eí dedit, síbi nouem abstulít.
Séd quem quaero, óptume eccum óbuiam mihíst.

651—662. *cf. ad* 617 || 656. *add Herm* || 667. ecce: *corr Langenus* ||

Numquí nummi exciderúnt, ere, tibi, quód sic terram optúere?
Quid uós tam maestos trístisque esse cónspicor?
Nón placet nec témerest. etiam quíd †mihi respondetis?
MN. Chrýsale, occidí. CH. Fortassis tu aúri dempsistí parum?
MN. Quám malum parum? ímmo uero nímis multo minus quám parum.
CH. Quíd †igitur, stúlte, quoniam occásio ad eam rém fuit
Meá uirtute párta, ut quantum uélles tantum súmeres,
Síc hoc digitulís duobus súmebas primóribus?
Án nescibas, quam eíus modi homini ráro tempus sé daret?
MN. Érras. CH. At quidem túte errasti, quóm parum immersti ámpliter.
MN. Pól tu quam nunc méd accuses mágis, si magis rem nóueris.
Óccidi. CH. Animus iam ístoc dicto plús praesagitúr mali.
MN. Périi. CH. Quid ita? MN. Quía patri omne cúm ramento réddidi.
CH. Réddidisti? MN. Réddidi. CH. Omnene? MN. Óppido. CH. Occisí sumus.
Qui ín mentem uenít tibi istuc fácinus facere tám malum?
MN. Bácchidem atque hunc súspicabar própter crimen, Chrýsale,
Mí male consuluísse: ob eam rem omne aúrum iratus réddidi
Meó patri. CH. Quid, úbi reddebas aúrum, dixistí patri?

---

669. uos maestos tam: *trai Mue* ‖ 670. QUID: quin ‖ 671. 672. *inverso ord. libri praeter A* ‖ 671. FORTASSE ‖ 672. Quia: *corr Fritzsche* | nimio minus multo: *corr Ri* | QUAMPARUM: parum ‖ 676. nesciebas: *corr Guy* ‖ 678. me: *corr Bent* ‖ 679. CH. Occidi: *corr Dousa* ‖ 684. Me: *corr Lamb* ‖

MN. Mé id aurum accepísse extemplo ab hóspite Archidémide. CH. Em,
Ístoc dicto †dedisti hodie ín cruciatum Chrýsalum:
Nam úbi me aspiciet, ád carnuficem rápiet continuó senex.
MN. Égo patrem exoráui. CH. Nempe ergo hóc ut faceret quód loquor?
MN. Ímmo tibi ne nóceat neu quid ób eam rem suscénseat.
Átque aegre impetráui. nunc hoc tíbi curandumst, Chrýsale.
CH. Quíd uis curem? MN. Vt ád senem etiam álteram faciás uiam.
Cómpara, fabricáre, finge quód lubet, conglútina,
Ýt senem hodie dóctum docte fállas aurumque aúferas.
CH. Víx uidetur fíeri posse. MN. Pérge, ac facile ecféceris.
CH. Quám malum facile, quém mendaci préndit manufestó modo?
Quém si orem ut mihí nil credat, íd non ausit crédere.
MN. Ímmo si audiás quae dicta díxit me aduorsúm tibi.
CH. Quíd dixit? MN. Si tu íllum solem síbi solem esse díceres,
Se íllum lunam crédere esse et nóctem qui nunc ést dies.
CH. Émungam hercle hominém probe hodie, ne íd nequiquam díxerit.
PI. Núnc quid nos uis fácere? CH. Enim nil [est] nísi ut ametis ímpero.
Céterum quantúm lubet me póscitote aurum: égo dabo.
Quíd mihi refert Chrýsalo esse nómen, nisi factís probo?
Séd nunc quantillum úsust auri tíbi, Mnesiloche, díc mihi.
MN. Míliti nummís ducentis iam úsus est pro Bácchide.

---

695. haec feceris: *corr Palm* || 696. Qua malum || 702. *del Ca* || 705. quantillum *vel* quantulum ||

CH. Égo dabo. MN. Tum nóbis opus est súmptu. CH. Ah, placidé uolo
V́numquidque agámus: hoc ubi égero, tum istúc agam.
Dé ducentis númmis primum inténdam ballistam ín senem.
Eá ballista sí peruortam túrrim et propugnácula,
Récta porta inuádam extemplo in óppidum antiquom ét uetus:
Si íd capso, geritóte amicis uóstris aurum córbibus,
Sícut animus spérat. PI. Apud test ánimus noster, Chrýsale.
CH. Núnc tu abi intro, Pístoclere, ad Bácchidem atque ecfér cito —
PI. Quíd? CH. stilum, ceram ét tabellas, linum. PI. Iam faxo híc erunt.
MN. Quíd nunc es factúrus? id mihi díce. CH. Coctumst prándium.
Vós duo eritis átque amica túa erit tecum tértia.
MN. Sícut dicis. CH. Pístoclero núlla amicast? MN. Ímmo adest:
Álteram ille amát sororem, ego álteram, ambas Bácchides.
CH. Quíd tu loquere? MN. Hoc, út futuri súmus. CH. Vbist biclínium
Vóbis stratum? MN. Quíd id exquaeris? CH. Rés itast: dicí uolo.
Néscis quid ego actúrus sim neque fácinus quantum exórdiar.
MN. Cédo manum ac subséquere propius me ád fores. intro ínspice.
CH. Eúax, nimis bellúst atque ut esse máxume optabám locus.
PI. Quae ímperauisti: ímperatum béne bonis factum ílicost.
CH. Quíd parasti? PI. Quaé parari tú iussisti | ómnia.

---

713. Sicui: *corr Scioppius* || 720. loqueris: *corr Guy* || 724. 725. bellus: *corr Ri* ||

CH. Cápe stilum propere ét tabellas tu hás tibi. MN. Quid póstea?
CH. Quód iubebo scríbito istic: nám propterea ⟨té⟩ uolo
Scríbere, ut patér cognoscat lítteras, quandó legat.
Scríbe. MN. Quid scribám? CH. Salutem tuó patri uerbís tuis.
PI. Quíd si potius mórbum, mortem scríbat? id erit réctius.
CH. Né interturba. ⟨MN.⟩ Iam ímperatum in céra inest. CH. Dic quem ád modum?
MN. 'Mnésilochus salútem dicit suó patri.' CH. Adscribe hóc cito:
'Chrýsalus mihi úsque quaque lóquitur nec recté, pater,
Quía tibi aurum réddidi et quia nón te ⟨de⟩fraudáuerim.'
PI. Máne dum scribit. CH. Célerem oportet ésse amatorís manum.
PI. Át quidem herclest ⟨ád⟩ perdundum mágis quam ad scribundúm cita.
MN. Lóquere: hoc scriptumst. CH. 'Núnc, pater mi, proín tu ab eo ut caueás tibi,
Sýcophantiás conponit, aúrum ut abs ted aúferat:
Ét profecto se áblaturum díxit.' plane adscríbito.
MN. Díc modo. CH. 'Atque id póllicetur sé daturum aurúm mihi,
Quód dem scortis quódque in lustris cómedim et congraecém, pater.
Séd, pater, uide né tibi hodie uérba det: quaesó caue.'
MN. Lóquere porro. CH. Adscríbedum etiam. MN. Lóquere quid scribám modo.
CH. 'Séd, pater, quod prómisisti míhi, te quaeso ut mémineris,
Ne íllum uerberés, uerum apud te uínctum adseruató domi.'

728. tuas tibi || 729. *add Ca* || 732. mortem *vel* et mortem || 733. MN. Ne: *corr Ri* | *add Ri* || 736. *add Ca* || 738. Atque idem: *corr Mue* | hercle em: *corr Ca* | *add Ca* | cito *vel* scito: *corr Herm* || 740. te: *corr Ca* || 743. et congregem (congreger *Non.*): *corr Ca* || 745. MN. Etiam: *corr Bo* ||

Cédo tu ceram ac línum actutum. age óbliga, obsigná cito.
MN. Óbsecro, quid istís ad istunc úsust conscriptís modum,
Ýt tibi nequid crédat atque ut uínctum te adseruét domi?
CH. Quía mi ita lubet: pótin ut cures te átque ut ne parcás mihi?
Meá fiducia ópus conduxi et meó periclo rém gero.
MN. Aéquom dicis. CH. Cédo tabellas. MN. Áccipe. CH. Animum aduórtite.
Mnésiloche et tu, Pístoclere, iám facite in biclínio
Cúm amica sua utérque accubitum eátis — ita negótiumst —
Átque ibidem ubi núnc sunt lecti stráti potetís cito.
PI. Númquid aliud? CH. Hóc, atque etiam: úbi erit accubitúm semel,
Né quoquam exsurgátis, donec á me erit signúm datum.
PI. O ímperatorém probum. ⟨CH.⟩ Iam bís bibisse opórtuit.
MN. †Fugiamus. CH. Vos uostrúm curate offícium, ego efficiám meum.

CHRYSALVS

SERVOS

Insánum magnum mólior negótium
Metuóque ut hodie póssiem emolírier.
Sed núnc truculento mi átque saeuo usús senest.
Nam nón conducit huïc sycophántiae
Seném tranquillum | ésse, ubi me aspéxerit.
Vorsábo ego illunc hódie, si uiuó, probe.
Tam fríctum ego illum réddam, quam frictúmst cicer.
Adámbulabo ad óstium, ut quando éxeat
Extémplo aduenienti eí tabellas dem ín manum.

---

752. periculo: *corr Bo* ‖ 753. PIST. Aequum ‖ 759. *add Ac* ‖ 760. PIST. Fugiamus ‖ 762. possiem *vel* possim ‖ 766. illum: *corr Ca* ‖

NICOBVLVS. CHRYSALVS
SENEX SERVOS

NI. Nimio íllaec res est †mane diuidiaé mihi,
Suptérfugisse síc mihi hodie Chrysalum.
CH. Saluós sum: iratus ést senex. nunc ést mihi
Adeúndi ad hominem témpus. NI. Quis loquitúr prope?
Atque hícquidem, opinor, Chrýsalus⟨t⟩. CH. Accéssero.
NI. Bone sérue, salue: quíd fit? quam mox náuigo
In Éphesum, ut aurum répetam ab Theotimó domum?
Tacés? per omnis deós adiuro, ut, ní meum
Gnatúm tam amem atque ei fácta cupiam quae ís uelit,
Vt túa iam uirgis látera lacerentúr probe
Ferrátusque in pistríno aetatem cónteras.
Omnía resciui scélera ex Mnesilochó tua.
CH. Men críminatust? óptumest: ego súm malus,
Ego súm sacer, sceléstus. specta rém modo.
Ego uérbum faciam ⟨núllum.⟩ | NI. Étiam, cárnufex,
Minitáre? CH. Nosces tú illum actutum quális sit.
Nunc hás tabellas férre me iussít tibi:
Orábat quod istic ésset scriptum ut fíeret.
NI. Cedo. CH. Nósce signum. NI. Nóui. ubi ipsest? CH. Néscio.
Nil iám me oportet scíre: oblitus sum ómnia.
Scio me ésse seruom: néscio etiam id quód scio.
Nunc áb transenna hic túrdus lumbricúm petit:
Pendébit hodie púlcre, ita intendí tenus.
NI. Manedúm parumper: iam éxeo ad te, Chrýsale.

---

774. *add Ca* ‖ 785. *add Brachmannus duce Ri* ‖ 787. hasce: *corr Fl* ‖ 792. trasenna: *corr ex Non.* ‖ 793. intendit erus: *corr ex Non.* ‖ 794. ad te exeo: *trai Guy* ‖

CH. Vt uérba mihi dat: béne scio quam rém gerat.
Seruós arcessit íntus, qui me uinciant.
Bene naúis agitatur, púlcre haec confertúr ratis.
Sed cónticiscam: nam aúdio aperirí fores.

NICOBVLVS. CHRYSALVS. LORARIVS
SENEX SERVOS

NI. Constrínge tu illi<c>, Ártamo, actutúm manus.
CH. Quid féci? NI. Inpinge púgnum, si muttíuerit.
Quid haé locuntur lítterae? CH. Quid mé rogas?
Vt áb illo accepi, ad te óbsignatas áttuli.
NI. Eho tu, ⏑ – loquitátusne es gnató meo
Male pér sermonem, quía mi id aurum réddidit,
Et té dixisti id aúrum ablaturúm tamen
Per sýcophantiam? CH. Égone istuc dixí? | NI. Ita.
CH. Quis homóst qui dicat mé dixisse istúc? NI. Tace.
Nullús homo dicit: haé tabellae te árguont,
Quas tu áttulisti: em, haé te uincirí iubent.
CH. Aha, Béllorophontem túos me fecit fílius:
Egomét tabellas tétuli ut uincirér: sine.
NI. Proptérea hoc facio, ut suádeas gnató meo
Vt pérgraecetur técum, teruenéfice.
CH. O stúlte, stulte, néscis nunc ueníre te:
Atque ín eopse adstas lápide, ut praeco praédicat.
NI. Respónde: quis me uéndit? CH. Quem di díligunt,
Aduléscens moritur, dúm ualet sentít sapit.
Hunc si úllus deus amáret, plus annís decem,
Plus iám uiginti mórtuom esse opórtuit.
†Terrae odium ámbulat: iam níl sapit
Nec séntit: tantist quántist fungus pútidus.

---

795. dat ut nescio: *corr Abraham* ‖ 799. *add Ri* ‖ 811. tetuli *vel* detuli ‖ 813. pergregetur ‖ 815. eo ipso: *corr Ri* ‖ 816. di diligunt *vel* diligunt di ‖

NI. Tun térrae me odium esse aútumas? abdúcite hunc
Intro átque adstringite ád columnam fórtiter.
Numquam aúferes hinc aúrum. | CH. Atqui iám dabis.
NI. Dabo? CH. Átque orabis mé quidem ultro ut aúferam,
Quom illúm resciscés críminatorém meum
Quanto ín periclo et quánta in perniciê siet.
Tum lîbertatem Chrýsalo largîbere:
Ego ádeo numquam accípiam. NI. Dic, scelerúm caput,
Dic, quo ín periclost méus Mnesilochus fîlius?
CH. Sequere hác me: faxo iám scies. NI. Quo géntium?
CH. Tres únos passus. NI. Vél decem. CH. Agedum tu, Ártamo,
Forem hánc pauxillum | áperi: placide, né crepa.
Sat ést. accede huc tú. uiden conuíuium?
NI. Video éxaduorsum Pístoclerum et Bácchidem.
CH. Qui súnt in lecto illo áltero? NI. Interií miser.
CH. Nouístine hominem? NI. Nóui. CH. Dic sodés mihi,
Bellán uidetur spécie mulier? NI. Ádmodum.
CH. Quid? illám meretricemne ésse censes? NI. Quíppeni?
CH. Frustrá's. NI. Quis igitur ópsecrost? CH. Inuéneris.
Ex mé quidem hodie númquam fies cértior.

CLEOMACHVS. NICOBVLVS. CHRYSALVS
MILES SENEX SERVOS

CL. Meamne híc Mnesilochus Nícobuli fîlius
Per uim út retineat múlierem? quae haec fáctiost?

---

827. periculo: *corr Guy* || pernitie *vel* permittie || 840. Frustres ||

NI. Quis illést? CH. Per tempus híc uenit milés mihi.
CL. Non me árbitratur mílitem, sed múlierem,
Qui mé meosque nón queam deféndere.
Nam néque Bellona mi úmquam neque Mars créduat,
Ni illum éxanimalem fáxo, si conuénero,
Niue éxheredem fécero uitaé suae.
NI. Chrysále, quis illest quí minitatur fílio?
CH. Vir hic ést illius múlieris quacum áccubat.
NI. Quid, uír? CH. Vir, inquam. NI. Núptast illa, | ópsecro?
CH. Scies haúd multo post. NI. Óppido interií miser.
CH. Quid núnc? scelestus tíbi uidetur Chrýsalus?
Age núnc uincito me, aúscultato fílio.
Dixín tibi ego illum inuénturum te quális sit?
NI. Quid núnc ego faciam? CH. Iúbe sis me exsoluí cito:
Nam ní ego exsoluor, iám manufesto hominem ópprimet.
CL. Nil ést lucri quod me hódie facere máuelim
Quam illúm cubantem cúm illa opprimere, ambo út necem.
CH. Audín quae loquitur? quín tu me exsoluí iubes?
NI. Exsóluite istum. périi, pertimuí miser.
CL. Tum illám quae corpus públicat uolgó suom
Faxó se haud dicat náctam quem derídeat.
CH. Pacísci cum illo paúlula pecúnia
Potés. NI. Pacisce ergo, ópsecro, quid tíbi lubet,
Dum né manufesto hominem ópprimat neue énicet.
CL. Nunc nísi ducenti Phílippi redduntúr mihi,
Iam illórum ego animam ambórum exsorbebo óppido. 869
NI. Em illóc pacisce, sí potes. [NI.] perge ópsecro:

850. minitatur *vel* minatur ‖ 856. siet: *corr Fl* ‖ 866. Paciscere: *corr Bo* ‖ 870. CH. Em | paciscere: *corr Bo* | potes *vel* potest ‖

Pacísce quiduis. CH. Íbo et faciam sédulo.
Quid clámas? CL. Vbi erus túos est? CH. Nusquam: néscio.
Vis tíbi ducentos númmos iam promíttier,
Vt né clamorem hic fácias neu conuícium?
CL. Nil ést quod malim. CH. Atque út tibi mala multa íngeram?
CL. Tuo árbitratu. NI. Vt súbblanditur cárnufex.
CH. Pater híc Mnesilochist: séquere, is promittét tibi.
Tu aurúm rogato. céterum uerbúm sat est.
NI. Quid fít? CH. Ducentis Phílippis †rem pepigi. NI. Vah, Salus
Mea, serua<ui>sti mé. quam mox dicó 'dabo'?
CH. Roga húnc tu, tu promítte huic. NI. Promittó: roga.
CL. Ducéntos nummos aúreos Philippós probos
Dabín? CH. 'Dabuntur' ínque: respondé. NI. Dabo.
CH. Quid núnc, inpure? númquid debetúr tibi?
Quid illí molestu's? quíd illum morte térritas?
Et égo te et ille mactámus infortúnio.
Si tíbist machaera, at nóbis ueruinást domi:
Quaquidém te faciam, sí tu me inritáueris,
Confóssiorem sóricina nénia.
Iam dúdum hercle equidem séntio, suspício
Quae té sollicitet: éum esse cum illa múliere.
CL. Immo ést quoque. CH. Ita me Iúppiter Iunó Ceres
Minérua †Latona Spés Opis Virtús Venus
Castór Polluces Márs Mercurius Hércules
Summánus Sol Satúrnus dique omnés ament,
Vt ílle cum illa néque cubat neque ámbulat
Neque aúsculatur néque illud quod dicí solet.
NI. Vt iúrat: seruat me ílle suis periúriis.

---

871. Paciscere: *corr Bo cum* B^1 || 880. *add Bo* || 885. quia illum: *corr Ca* || 887. et: *corr Ac* || 888. reddam *Festus* || 897. auscultatur ||

CL. Vbi núnc Mnesilochus érgost? CH. Rus misít pater:
Illa aútem in arcem | ábiit aedem uísere
Minéruae. nunc apértast: i, uise, éstne ibi?
CL. Abeo ád forum igitur. CH. †Vel hercle in malám crucem.
CL. Hodie éxigam aurum hoc? CH. Éxige ac suspénde te:
Ne súpplicare cénseas, †nihili homo.
Illést amotus. síne me, per te, ere, ópsecro
Deos ímmortales, íre huc intro ad fílium.
NI. Quid eo íntro | ibis? CH. Ýt eum dictis plúrumis
Castígem, quom haec sic fácta ad hunc faciát modum.
NI. Immo óro ut facias, Chrýsale, et ted ópsecro,
Caue pársis in eum dícere. CH. Etiam mé mones?
Satin ést si plura ex me aúdiet hodié mala
Quam audíuit umquam Clínia ex Demétrio?
NI. Lippi ílli⟨c⟩ oculi séruos est simíllumus:
Si nón est, nolis ésse neque desíderes:
Si est, ábstinere quín attingas nón queas.
Nam ni íllic hodie fórte fortuna híc foret,
Milés Mnesilochum cum úxore opprimerét sua
Atque óbtruncaret moéchum manufestárium.
Nunc quási ducentis Phílippis emi fílium,
Quos dáre promisi míliti: quos nón dabo
Temere étiam prius quam fílium conuénero.
Numquam édepol temere quícquam credam Chrýsalo.
Verúm lubet etiam mi hás perlegere dénuo:
Aequómst tabellis cónsignatis crédere.

---

902. NI. Vel ‖ 908. haec facta sic: *trai Ca* ‖ 909. ted *vel* te ‖ 913. ille: *corr Aldus* ‖ 922. TEMEREQUIC̣QUAM: quicquam temere ‖

ACTVS IV

CHRYSALVS

SERVOS

Atrídae duo fratrés cluent fecísse facinus máxumum,
Quom Príami patriam Pérgamum diuína moenitúm manu
Armís, equis, exércitu atque exímiis bellatóribus
Millé cum numero náuium decumo ánno post subégerunt.
Non pédibus termentó fuit, praeut égo erum expugnabó meum
Sine clásse sineque exércitu et tánto numero mílitum.
[Cepi, éxpugnaui amánti erili fílio aurum ab suó patre.]
Nunc príus quam huc †senex uenit, lubet lámentari, dum éxeat.
O Trọia, o patria, o Pérgamum: o Príame periistí senex,
Qui mísere male mulcábere quadringéntis Philippis aúreis.
Nam ego hás tabellas óbsignatas, cónsignatas quás fero,
Non súnt tabellae, séd equos quem misére Achiui lígneum.
Epíust Pistoclérus: ab eo haec súmptae. Mnesilochús Sinost
Relíctus. ellum: nón in busto Achílli, sed in lecto áccubat:
Bacchídem habet secum, ille ólim ⟨ut⟩ habuit ígnem qui signúm daret:
Nunc ípsum exurit. égo sum Vlixes, quóius consilio haéc gerunt.
Tum quae híc sunt scriptae lítterae, hoc ín equo | insunt mílites

---

925. Atrides ‖ 928. MILLEPOSTNUMERO *teste Stud* ‖ 929. tormento: *corr ex Festo* ‖ 931. *del Kiesslingius* ‖ 937—940 *om A* ‖ 937. sumpta: *corr Kiesslingius* | sinon est: *corr Angelius* ‖ 939. *add Py* ‖ 940. Hunc: *corr Guy* | haec *vel* hanc ‖

Armáti atque animatí probe. ita rés successit mi úsque adhuc.
Atque híc equos non in árcem, uerum in árcam faciet ímpetum.
Exítium, excidium, exlécebra fiet híc equos hodie auró senis.
Nostró seni huic stolido, eí profecto nómen facio ego Ílio.
Milés Menelaust, égo Agamemno: | ídem Vlixes Lártius:
Mnesílochust Alexandér, qui erit exítio rei patriaé suae:
Is Hélenam auexit, quóia causa núnc facio obsidium Ílio.
Nam illi ítidem Vlixem audíui, ut ego sum, fuísse et audacem ét malum.
Dolis égo deprensus sum: ílle mendicans paéne inuentus ínteri[i]t,
Dum ibi éxquirit facta Íliorum. adsímiliter mi hodie óptigit:
Vinctús sum, sed dolís me exemi: item se ílle seruauít dolis.
Ílio tria fuísse audiui fáta, quae illi fórent exitio:
Sígnum ex arce sí periisset: álterum etiamst Tróili mors:
Tértium, quom pórtae Phrygiae límen superum scínderetur.
Pária item tria eís tribus sunt fáta nostro huic Ílio.
Nam dúdum primo ut díxeram nostró seni mendácium
Et de hóspite et de auro ét de lembo, ibi sígnum ex arce iam ábstuli.
Iam dúo restabant fáta tunc, nec mágis id ceperam óppidum.

942. meliusque: *corr Bo* ‖ 944. EXITIUMEXCIDIUM: Excidium exitium ‖ 945. ILICO ‖ 946. LARTIUS: lertius ‖ 947. EXITIO: exitium ‖ 948. Is: SI | AUEXIT: abduxit ‖ 949. ILLIITIDEMAUDIUIULIXEM: illic eidem audiui ulixem ‖ 950. PRENSUS | *del Ri* ‖ 951. FATAILLORUM: facta (*vel* fata) illorum: *corr Gul* ‖ 952. DOLISME: dolis ‖ 953. ILLITRIA | FUERE ‖ 956. HIS | NOSTRO: nostra ‖ 959. TUNC: tum ‖

Post úbi tabellas ád senem detúli, ibi occidi Tróilum.
Quom cénsuit Mnesílochum cum uxore ésse dudum mílitis, 961
Ibi uíx me exsolui: atque íd periclum adsímulo, Vlixem ut praédicant
  Cógnitum ab Helena ésse proditum Hécubae. sed ut olim ílle se
  Blánditiis exémit et persuásit se ut amítteret,
Item égo dolis me illo éxtuli e perículo et decepí senem.
Post cúm magnifico mílite, urbes uérbis qui inermús capit, 966
Conflíxi atque hominem réppuli. dein púgnam conseruí seni:
Eum ego ádeo uno mendácio deuíci, uno ictu extémpulo
Cépi spolia. is núnc ducentos númmos Philippos míliti
  Quos dáre se promisít dabit. 970
Nunc álteris etiám ducentis úsus est, qui dispenséntur
  Ílio capto, út sit mulsum quí triumphent mílites.
Sed Príamus hic multo ílli praestat: nón quinquagintá modo,
Quadringéntos filiós habet atque equidem ómnis lectos síne probro:
Eos égo hodie omnis cóntruncabo duóbus solis íctibus.
Nunc Príamo nostro síst quis emptor, cómptionalém senem 976
Vendam égo, uenalem quem hábeo, extemplo ubi óppidum expugnáuero.
Sed Príamum adstantem eccum ánte portam uídeo. adibo atque ádloquar.

---

961. MNESILOCHUS ‖ 965. illo *vel* ilio | expuli: *corr Dissald* ‖ 966. Poste *vel* Postea: *corr Ac* ‖ 967. Confixit ‖ 978. uidebo ‖

⟨NICOBVLVS. CHRYSALVS⟩
⟨SENEX SERVOS⟩

NI. Quóianam uox própe me sonat? CH. O Nícobule. NI. Quíd fit? – ⏑
Quíd? quod te misi écquid egisti? CH. Rógas? congredere. NI. Grádior – ⏑
CH. Óptumus sum oratór: ad lacrumas coégi hominem castígando – ⏑
Máleque dictis, quaé quidem quiui cómminisci. NI. Quíd ait? CH. Verbum
Núllum fecit: lácrumans tacitus aúscultabat quae égo loquebar:
Tácitus conscripsít tabellas: óbsignatas mi hás dedit:
Tíbi me iussit dáre. sed metuo né idem cantent quód priores.
Nósce signum: estne éius? NI. Noui: lúbet pellegere has. CH. Pérlege.
Nunc súperum limen scínditur, nunc ádest exitium Ílio.
Turbát equos lepide lígneus. NI. Chrysále, ades dum ego has pérlego.
CH. Quid mé tibi adesse opus ést? NI. Volo ut quód iubebo fácias, 989a
Ýt scias, quae hic scrípta sient. 989b
CH. Níl moror neque scíre uolo. 990a
NI. Támen ades. CH. Quid opúst? NI. Taceas. 990b
Quód iubeo id faciás. CH. Adero. 990c
NI. Eúge litterás minutas. CH. Quí quidem uideát parum.
Vérum qui satis uídeat, grandes sátis sunt. NI. Animum aduórtito igitur.
CH. Nólo inquam. NI. At uolo, ínquam. CH. Quid opust? NI. Át enim id quod te iúbeo facias.

---

979. *Novam sc. orditur Ri, continuant libri* || 980. gradior *vel* congredior || 989a. iubebo *vel* iubeo || 990a 990b *coniungunt libri* ||

CH. Iústumst, ⟨ut⟩ tuós tibi seruos tuo árbitratu séruiat.
NI. Hoc áge sis nunciam. CH. Vbi lubet recita: aúrium operam tíbi dico.
NI. Ceraé quidem haud parsit néque stilo. sed quídquid est, pellégere certumst.
'Patér, ducentos Phílippos quaeso Chrýsalo
Da, si ésse saluom uís me aut uitalém tibi.'
CH. Malúm quidem hercle mágnum: tibi dicó. NI. Quid est?
CH. Non príus salutem scrípsit? NI. Nusquam séntio.
CH. Non dábis, si sapies: uérum si das máxume,
Ne ille álium gerulum quaérat, si sapiét, sibi:
Nam ego nón laturus súm, si iubeas máxume.
Sat síc suspectus súm, quom careo nóxia.
NI. Auscúlta porro, dum hóc quod scriptumst pérlego.
CH. Inde á principio iam ínpudens epístulast.
NI. 'Pudét prodire me ád te in conspectúm, pater:
Tantúm flagitium té scire audiuí meum,
Quod cúm peregrini cúbui uxore mílitis.'
Pol haúd derides: nám ducentis aúreis
Philippís redemi uítam ex flagitió tuam.
CH. Nil ést illorum, quín ego illi díxerim.
NI. 'Stulté fecisse fáteor: sed quaesó, pater,
Ne me, ín stultitia sí deliqui, déseras.
Ego ánimo cupido atque óculis indomitís fui:
Persuásumst facere quoíus me nunc factí pudet.'
Prius té cauisse ergo quám pudere aequóm fuit.
CH. Eadem ístaec uerba dúdum illi díxi ómnia.
NI. 'Quaeso út sat habeas íd, pater, quod Chrýsalus
Me obiúrigauit plúrumis uerbís malis
Et mé meliorem fécit praeceptís suis,

994. *add Herm* ‖ 995. nunc iam *vel* iam nunc ‖ 999. magnum. CH. Tibi ‖ 1020. obiurgauit: *corr Ri* ‖

Vt te éi habere grátiam aequom sít bonam.'
CH. Estne ístuc istic scríptum? NI. Em specta, túm scies.
CH. Vt quí deliquit súpplex est ultro ómnibus.
NI. 'Nunc sí me fas est ópsecrare aps té, pater,
Da míhi ducentos númmos Philippos, te ópsecro.'
CH. Ne unúm quidem hercle, sí sapis. NI. Sine pérlegam:
'Ego iús iurandum uérbis conceptís dedi,
Datúrum id me hodie múlieri ante uésperum
Prius quam á me abiret. núnc, pater, ne périerem
Cura átque abduce me hínc ab hac quantúm potest,
Quam própter tantum dámni feci et flágiti.
Caue tíbi ducenti númmi diuidiaé fuant:
Sescénta tanta réddam, si uiuó, tibi.
Vale átque haec cura.' quíd nunc censes, Chrýsale?
CH. Nil égo tibi hodie cónsili quicquám dabo
Neque ego haúd committam ut, síquid peccatúm siet,
Fecísse dicas dé mea senténtia.
Verum, út ego opinor, sí ego in istoc sím loco,
Dem pótius aurum quam íllum corrumpí sinam.
Duae cóndiciones súnt: utram tu accipiás uide:
Vel ut aúrum perdas uél ut amator périeret.
Ego néque te iubeo néque ueto neque suádeo.
NI. Miserét me illius. CH. Túos est: non mirúm facís.
Si plús perdundum sít, periisse suáuiust
Quam illúd flagitium uólgo dispaléscere.
NI. Ne ille édepol Ephesi múlto mauellém foret,
Dum sáluos esset, quám reuenissét domum.
Quid égo istic? quod perdúndumst properem pérdere.

1030. periurem: *corr Vsenerus duce Ca* ‖ 1031. potest *vel* potes ‖ 1033. diuitiae: *corr Ca* ‖ 1038. de me mea ‖ 1042. periuret: *cf.* 1030 ‖ 1049. *dist Bo* ‖

Binós ducentos Phílippos iam intus écferam:
Et míliti quos dúdum promisí miser
Et ístos. mane istic: iam éxeo ad te, Chrýsale.
CH. Fit uásta Troia, scíndunt proceres Pérgamum.
Sciui égo iam dudum fóre me exitium Pérgamo.
Edepól qui me esse dícat cruciatú malo
Dignúm, ne ego cum illo pígnus haud ausím dare:
Tantás turbellas fácio. sed crepuít foris:
Ecfértur praeda ex Tróia. taceam núnciam.
NI. Cape hóc tibi aurum, Chrýsale: i, fer fílio.
Ego ád forum autem hinc íbo, absoluam mílitem.
CH. Non équidem accipiam: proín tu quaeras quí ferat.
Nolo égo mihi credi. NI. Cápe uero: odiosé facis.
CH. Non équidem capiam. NI. At quaéso. CH. Dico ut rés se habet.
NI. Moráre. CH. Nolo, inquam, aúrum concredí mihi.
†Vel da aliquem qui me seruet. NI. Ohe, odiosé facis.
CH. Cedo, sí necessest. NI. Cúra hoc. iam ego huc reuénero.
CH. Curátumst esse té senem misérrumum.
Hoc ést incepta effícere pulcre: †ueluti mihi
Euénit, ut ouans praéda onustus [in]céderem.
Salúte nostra atque úrbe capta pér dolum
Domúm reduco | íntegrum omnem exércitum.
Sed, spéctatores, uós nunc ne mirémini
Quod nón triumpho: péruolgatumst, níl moror.
Verúm tamen accipiéntur mulso mílites.
Nunc hánc praedam omnem iam ád quaestorem déferam.

1060. ut soluam: *corr Fl* || 1069. *del Scal* ||

ACTVS V

PHILOXENVS
SENEX

Quam mágis in pectore meó foueo, quas méus filius turbás turbet,
Quam se ád uitam et quos ád mores praecípitem inscitus capéssat:
Magis cúraest magisque adfórmido, ne is péreat neu corrúmpatur.
Scio: fúi ego illa aetate ét feci illa omnía, sed more modésto.
Duxi, hábui scortum, pótaui, dedi, dónaui: at enim id ráro.
Neque plácitant mores quíbus uideo uolgo ⟨ín⟩ gnatos essé parentes.
Ego dáre me [ludum] meo gnato ínstitui, ut animo óbsequium sumére possit:
Aequom ésse puto: sed nímis nolo desídiae †ei dare lúdum.
Nunc Mnésilochum, quod mándaui,
Viso écquid eum ad uirtútem aut ad frugem ópera sua compúlerit:
Sicút eum, si conuénit, scio fecísse: eost ingenió natus.

NICOBVLVS. PHILOXENVS
SENES II

NI. Quiquómque †ubique sunt, quí fuerunt quiqué futuri sunt pósthac
Stultí, stolidi, fatuí, fungi, bardí, blenni, buccónes,

1080. 1081. *inverso ordine libri: trai Scal* ‖ 1080. et enim: *corr Pareus* ‖ 1081. *add Sey* ‖ 1082. *del Buechelerus* ‖ 1087. ubique *vel* ubi ‖

Solús ego omnis longe ántideo stultítia et moribus índoctis.
Perií: pudet: hocine me aétatis ludós bis factum esse índigne?
Magis quam íd reputo, tam mágis uror, quae méus filius turbáuit.
Perdítus sum atque etiam erádicatus sum: ómnibus exemplís crucior.
Omnía me mala conséctantur, omníbus exitiis ínterii.
Chrysálus med hodie lácerauit, Chrysálus me miserum spóliauit:
Is mé scelus auro usque áttondit dolis dóctis indoctum út lubitumst.
Ita míles memorat méretricem esse eam quám ille uxorem esse áiebat:
Omníaque ut quidque actúmst memorauit: eám sibi hunc annum cónductam:
Relicúom id auri factúm quod ego ei stultíssumus homo promísissem.
Hoc hóc est quod ⟨cor⟩ péracescit, hoc ést demum quod pércrucior:
[Me hoc aétatis ludíficari: immo édepol sic ludós factum,]
Canó capite atque albá barba miserúm me auro esse emúnctum.
Perii, hóc seruom meum nón nauci facere ésse ausum. atque ego, si álibi
Plus pérdiderim, minus aégre habeam minusque íd mihi damno dúcam.
PH. Certe híc prope me mihi néscioquis loqui uísust. sed quem uídeo?
Hicquidém⟨st⟩ pater Mnesilochi. NI. Eúgae, socium aerúmnae et mei mali uídeo.

1089. antedeo: *corr Bo* || 1091. quem meus: *corr Ca* || 1094. me: *corr Herm* || 1099. *add Sey* || 1100. *del Ri* || 1104. Certo: *corr Langenus* || 1105. *add Fl* ||

Philoxéne, salue. PH. Et tu, unde ágis? NI. Vnde homo miser átque infortunátus.
PH. At pól ego ibi sum, esse ubi míserum hominem decet átque infortunátum.
NI. Igitúr pari fortuna, aétate ut sumus, útimur. PH. Sic est. séd tu,
Quíd tibist? NI. Pól mihi pár idemst quód tibi.
PH. Númquidnam ad fílium haec aégritudo ádtinet?
NI. Ádmodum. PH. Idém mihi mórbus in péctorest.
NI. Át mihi Chrýsalus óptumus homó
Pérdidit fílium, me átque rem omném meam.
PH. Quíd tibi ex fílio nam, ópsecro, aegrést? NI. Scies: 1114
†Id periit cúm tuo: aeque ámbo amicás habent.
PH. Qui scís? NI. Vidi. PH. Ei mihi, dísperii.
NI. Quíd dubitamus púltare atque huc éuocare ambós foras?
PH. Haúd moror. NI. Heus Bácchis, iube sis áctutum aperirí fores,
Nísi mauoltis fóres et postes cómminui secúribus.

BACCHIDES. NICOBVLVS. PHILOXENVS
MERETRICES II SENES II

BA. Quis sónitu ac tumúltu tantó [nomine] nominát me atque púltat aedis?
NI. Ego átque hic. BA. Quid hóc est negóti nam, amábo? 1121a
Quis hás⟨ce⟩ huc ouis adégit? 1121b
NI. Ouís nos uocánt pessumaé. SO. Pastor hárum
Dormít, quom [haec] eunt síc a pecú palitántes.

1115. atque ambo: *corr Herm* ‖ 1120. *del Py* ‖ 1121b. *add Schmidtius* ‖ 1123. *del Ri* | balitantes: *corr Ca* ‖

BA. At pól nitent: haud sórdidae uidéntur ambae.
SO. Attónsae hae quidem ámbae usque súnt. PH. Vt uidéntur
Derídere nós. NI. Sine suo úsque arbitrátu.
BA. Rerín ter in ánno tu has tónsitari?
SO. Pol hódie alterá iam bis détonsa cértost.
⟨BA.⟩ Vetulaé sunt minae ámbae. SO. At bonás fuisse crédo.
BA. Vidén limulís, opsecró, ut intuéntur?
SO. Ecástor sine ómni arbitrór malitia ésse.
PH. Merito hóc nobis fít, qui quidem húc uenerímus.
BA. Cogántur quidem íntro. SO. Haud sció quid eo opús sit:
Quae néc lac[tem] nec lánam ullam habént: sic sine ástent.
Exóluere, quánti fuére: omnis frúctus
Iam illís decidít: non uidés ut palántes
Solaé liberaé
Grasséntur? quin aétate crédo esse mútas:
Ne bálant quidém, quom a pecú cetero ábsunt:
Stultae átque haud malae uidéntur.
BA. Reuórtamur íntro, sorór. NI. Ilico ámbae
Manéte: hae⟨c⟩ oues uolúnt uos.
SO. Pródigium hoc quidémst: humana nós uoce appellánt oues.
PH. Haé⟨c⟩ oues uobís malam rem mágnam quam debént dabúnt.
BA. Síquam debes, té condono: tíbi habe, numquam abs té petam.
Séd quid est quaprópter nobis uós malum minitámini?
PH. Quía nostros agnós conclusos ístic esse aiúnt duos.

1129. sunt thimiame: *corr Colerus* | BA.: *corr Ca* || 1130 SOR. *et* 1131 BA.: *corr Gronovius* || 1134. *del Spengelius* || 1136. balantes: *corr Ca* || 1139[b]. haud *solus B in marg.* || 1140[b]. *add Schmidtius* || 1142. *add Bo* ||

NI. Ét praeter eos ágnos meus est ístic clam mordáx canis:
Quí nisi nobis próducuntur iam átque emittuntúr foras,
Árietes trucés nos erimus: iam ín uos incursábimus.
BA. Soror, ést quod te uolo sécreto. SO. Eho, †amabo. NI. Quo illae ábeunt?
BA. Senem illúm tibi dedo ultériorem, lepide út lenitum réddas:
Ego ad húnc iratum adgrédiar, ⟨si⟩ possúmus nos hosce intro ínlicere huc.
SO. Meum pénsum ego lepide accúrabo: †quam odiosumst mortem amplexari.
BA. Facito út facias. SO. Taceás. tu tuom facito: égo quod dixi haud mútabo.
NI. Quid illaéc illic in cónsilio duae sécreto consúltant?
PH. Quid aís tu, homo? NI. Quid mé uis?
PH. Pudet dícere me tibi quíddam.
NI. Quid est quód pudeat? PH. Sed amíco homini tibi quód uolo credere cértumst:
Nilí sum. NI. Istuc iam prídem scio: sed quí nili's id mémora.
PH. Tactús sum uehementér uisco:
Cor stímulo foditur. NI. Pól tibi multo aequíus est coxendícem.
Sed quíd istuc est? etsí iam ego ipsus quid sít prope scire putó me:
Verum aúdire etiam ex té studeo. PH. Viden hánc? NI. Video. PH. Haud malast múlier.
NI. Pol uéro ista mala et tú nili. PH. Quid múlta? ego amo. NI. An amas? PH. Ναὶ γάϱ.
NI. Tun, hómo putide, amatór istac fieri aétate audes? PH. Quí non?

1150. ueteriorem *Prisc.* ‖ 1151. *add Ri* | hos: *corr Vss* ‖ 1152. BA.: *corr Ri* ‖ 1155ª. 1155ᵇ. *contrahunt libri* ‖ 1157. quid: *corr Guy* | nihili sit: *corr Beckerus* ‖ 1160. ipse: *corr Ri* ‖ 1162. necar: *corr Weisius* ‖

NI. Quia flágitiumst. PH. Quid opúst uerbis? meo fílio non sum irátus
Neque té tuost aequom esse íratum: si amánt, sapienter fáciunt.
BA. * * * sequere hác. NI. Eunt eccas tándem
Probri pérlecebrae et persuástrices. quid núnc? etiam reddítis nobis
Filiós et seruom? an ego éxperior tecúm uim maiorem? PH. Ábin hinc?
Non hómo tuquidem es, qui istóc pacto tam lépidam inlepide appélles.
BA. Senex óptume, quantumst ín terra, sine ⟨me⟩ hóc exorare ábs te,
Vt istúc delictum désistas tanto ópere ire oppugnátum.
NI. Ni abétis, quamquam tú bella's, malum tíbi magnum dabo iám. BA. Patiar:
Non métuo nequid míhi doleat quod férias. NI. Vt blandíloquast.
Ei míhi, metuo. BA. Hic magis tránquillust: * * * *
I hac mécum intro: atque ibi síquid uis filium concastigáto.
NI. Abin á me, scelus? BA. Sine, méa pietas, te exórem. NI. Exores tú me?
SO. Ego quídem ab hoc certe exórabo. PH. Immo ego te óro ut me intro abdúcas.
SO. Lepidúm te. PH. At scin quo pácto me ad te intro ábducas? SO. Mecum út sis.
PH. Omnía quae cupio cómmemoras.
NI. Vidi égo nequam homines, uérum te nemínem deteriorem. PH. Íta sum.
BA. I hac mécum intro, ubi tibi sít lepide uictíbus, uino atque unguéntis.

1164. opus uerbis est *vel* opus uerbist: *corr Bo* ‖ 1166. *lac sign Herm* ‖ 1170. quantust *vel* quantus est | *add Ri* ‖ 1172. abeas: *corr Brugmannus* ‖ 1174. *lac sign Herm* ‖ 1175. abi: *corr Py* ‖ 1177. BA.: *corr Ac* ‖ 1178. abducas mecum: *corr Ac* ‖ 1179. BA. ‖ 1180. nequam hominem: *corr Lamb* ‖

NI. Satis, sátis iam uostrist cónuiui: me níl paenitet ut sim ácceptus:
Quadringéntis Philippis fílius me et Chrysálus circumduxérunt,
Quem quídem ego ut non †excruciem, alterum tántum auri non méream.
BA. Quid tándem, si dimídium auri reddítur? in hac mecum íntro
Atque –́ ⏑ ⏑ – ⏑ ⏑ –́ ut eis delícta ignoscas? PH. Fáciet.
NI. Minumé, nolo: nil móror: sine sic. malo íllos ulcisci ámbo.
PH. Etiám tu homo nili, quód di dant boni cáue culpa tua amíssis.
Dimídium auri datur: áccipias potésque et scortum accúmbas.
NI. Egon úbi filius corrúmpatur meus, íbi potem? PH. Potándumst.
NI. Age iam, íd ut ut est, etsist dédecori, patiár: facere inducam ánimum.
Egon quom haéc cum illo accubet ínspectem? BA. Immo equidém pol tecum accúmbam. 1192a
Te amábo et te amplexábor. 1192b
NI. Caput prúrit: perii. uíx negito. BA. †Non tibi uenit in mentem, amabo,
Si dúm uiuas tibi béne facias, tam pól id quidem esse haud perlónginquom,
Neque si hóc hodie amiséris, post in morte íd euenturum esse úmquam?
NI. Quid agó? PH. Quid agas, rogitás etiam? NI. Lubet ét metuo. PH. Quid métuis?
NI. Ne obnóxius filio sim ét seruo. BA. Mel méum, amabo, istaec fíunt. 1197
Tuost: únde illum sumére censes, nisi quód tute illi déderis?

1185. in *vel* isne in || 1186. *lac sign Ri* || 1191. dedecorum: *corr Ri* || 1192a. accumbet || 1194. iam: *corr Bo* || 1198. censes sumere: *trai Weisius*

Hanc uéniam illis sine te éxorem. NI. Vt terebrát: satin offirmátum
Quod míhi erat, id me exórat?
Tua sum ópera et propter te ímprobior. BA. †Ne is quam mea mauéllem.
BA. Satin égo istuc habeo offírmatum? NI. Quod sémel dixi haud mutábo.
BA. It diés: ite intro accúbitum:
Filií uos expectánt intus. NI. Quam quídem actutum emoriámur.
SO. Vespér hic est: sequimini. PH. Dúcite nos quo lúbet tamquam quidem addíctos.
BA. Lepide ípsi hi sunt captí, suis qui filiís fecere insídias.
<CAT.> Hí senes nisi fuíssent nili iam índe ab adulescéntia,
Nón hodie hoc tantúm flagitium fácerent canis cápitibus:
Néque adeo haec facerémus, ni antehac uídissemus fíeri,
Ýt aput lenonés riuales fíliis fierént patres.
Spéctatores, uós ualere uólumus †et clare adplaúdere.

1205. BA.: *corr Langenus* || 1206. insidias ite || 1207. *add Py* ||

T. MACCI PLAVTI

C A P T I V I

PERSONAE

ERGASILVS PARASITVS
HEGIO SENEX
LORARII
PHILOCRATES CAPTIVOS
TYNDARVS CAPTIVOS
ARISTOPHONTES CAPTIVOS
PVER
PHILOPOLEMVS ADVLESCENS
STALAGMVS SERVOS
CATERVA

ARGVMENTVM

Captúst ın pugna | Hégionis fílius,
Aliúm quadrimum fúgiens seruos uéndidit.
Patér captiuos cómmercatur Áleos
†Tantum studens ut natum recuperet,
Et in íbus emit ólim amissum fílium.
Is suó cum domino uéste uersa ac nómine
Vt ámittatur fécit: ipsus pléctitur.
Et ís reduxit cáptum et fugitiuóm simul,
Indício quoius álium agnoscit fílium.

|| 5. Et inibi: *corr Gul* ||

PROLOGVS

Hos quós uidetis stáre hic captiuós duos,
†Illi qui astant, — í stant ambo, nón sedent:
Hoc uós mihi testes éstis me uerúm loqui.
Senéx qui hic habitat, Hégio, est huiús pater.
Sed ís quo pacto séruiat suo síbi patri,
Id ego híc apud uos próloquar, si operám datis.
Seni huíc fuerunt fílii natí duo:
Altérum quadrimum púerum seruos súrpuit
Eumque hínc profugiens uéndidit in Álide
Patri †huiusce: iam hóc tenetis? óptumumst.
Negat hércle ille †ultimus. accedito.
Si nón ubi sedeas lócus est, est ubi ámbules,
Quando hístrionem cógis mendicárier.
Ego mé tua causa, ne érres, non ruptúrus sum.
Vos quí potestis ópe uostra censérier
Accípite relicuom: álieno uti níl moror.
Fugitíuos ille, ut díxeram ante, huiús patri,
Domo quém profugiens dóminum abstulerat, uéndidit.
Is póstquam hunc emit, dédit eum huic gnató suo
Pecúliarem, quía quasi una aetás erat.
Hic núnc domi seruit suó patri nec scít pater:
Enim uéro di nos quási pilas hominés habent.
Ratiónem habetis quómodo unum amíserit.

---

2. hi: *corr Ca* ‖ 3. Hos: *corr* B^2 ‖ 8. surrupuit: *corr Ca* ‖ 19. Hic postquam: *corr Fl* ‖ 22. Est uero: *corr Py* ‖

Postquám belligerant Aétoli cum | Áleis,
Vt fít in bello, cápitur alter fílius.
Medicús Menarchus émit ibidem in Álide.
Coepít captiuos cómmercari hic Áleos,
Siquém reperire pósset qui mutét suom
— Illúm captiuom: hunc súom esse nescit quí domist —
Et quóniam heri indaudíuit de summó loco
Summóque genere cáptum esse equitem | Áleum,
Nil prétio parsit fílio dum párceret:
Recónciliare ut fácilius possét domum
Emít hosce e praeda ámbos de quaestóribus.
Hisce aútem inter sese húnc confinxerúnt dolum,
Quo pácto hic seruos súom erum hinc amittát domum:
Itaque ínter se commútant uestem et nómina:
Illíc uocatur Phílocrates, hic Týndarus,
Huius íllic, hic illius hódie fert imáginem.
Et hic hódie expediet hánc docte falláciam
Et súom erum faciet líbertatis cómpotem:
Eodémque pacto frátrem seruabít suom,
Reducémque faciet líberum in patriam ád patrem
Inprúdens, itidem ut saépe iam in multís locis
Plus ínsciens quis fécit quam prudéns boni.
(Sed inscientes suá sibi fallácia
Ita compararúnt ét confinxerúnt dolum
[Itaque hi commenti dé sua senténtia],
Vt in séruitute hic ád suom maneát patrem.
Ita núnc ignorans suó sibi seruít patri:
Homúnculi quantí sunt, quom recógito.)
Haec rés agetur nóbis, uobis fábula.
Sed étiamst paucis uós quod monitos uóluerim.
Profécto expediet fábulae huic operám dare:
Non pértractate fáctast neque item ut céterae,

24. alidis: *corr Turnebus* || 27. alios: *corr Turnebus* || 28. cum quo: *corr Pareus* || 30. inde audiuit: *corr Gul* || 34. de praeda: *corr Stu* || 36. his *vel* hic || 42. seruauit || 44. itidem *vel* itidemque | ut *vel* et || 46—49 *e diasceue repetit Lorenzius,* 50 *del Vss,* 51 *Guy* ||

Neque spúrcidici insúnt uórsus immemorábiles:
Hic néque periurus lénost nec meretríx mala
Neque míles gloriósus [esse]: ne uereámini,
Quia béllum Aetolis ⟨ésse⟩ dixi cum Áleis:
Foris íllic extra scaénam fiént proélia.
Nam hoc paéne iniquomst, cómico chorágio
Conári desubito ágere nos tragoédiam.
Proin síquis pugnam exspéctat litis cóntrahat:
Valéntiorem náctus aduorsárium
Si erít, ego faciam ut púgnam inspectet nón bonam,
Adeo út spectare póstea omnis óderit.
Abeó. ualéte, iúdices iustíssumi,
Domí duellique duéllatores óptumi.

ACTVS I

ERGASILVS
PARASITVS

Iuuéntus nomen índidit Scortó mihi,
Eo quía inuocatus sóleo esse in conuíuio.
Scio absúrde dictum hoc dérisores dícere,
At ego áio recte: nám †scortum in conuíuio
Sibi amátor talos quóm iacit scortum ínuocat.
Estne ínuocatum ⟨scórtum⟩ an non? planíssume.
Verum hércle uero nós parasiti plánius,
Quos númquam quisquam néque uocat neque ínuocat.
(Quasi múres semper édimus alienúm cibum.)
Vbi rés prolatae súnt, quom rus hominés eunt,
Simúl prolatae rés sunt nostris déntibus.

---

58. *del* B^2, *Py* ‖ 59. *add* B^2, *Py* ‖ 62. desubitontos agere: desubito nos B^2, *trai Bo* ‖ 68. bellique: *corr Lamb* ‖ 72. clio: *corr Ca* ‖ 74. *add Bent* ‖ 75. uerum: *corr Pareus* ‖ 77. *secl Spengelius* ‖

Quasi quóm caletur cócleae in occultó latent,
Suó sibi suco uíuont, ros si nón cadit:
Itém parasiti rébus prolatís latent
In occúlto miseri, uíctitant sucó suo,
Dum rúri rurant hómines quos ligúrriant.
Prolátis rebus párasiti uenátici [canes]
Sumús: quando res rédierunt, molóssici
Odiósicique et múltum incommodéstici.
Et híc quidem hercle, nísi qui colaphos pérpeti
Potís parasitus frángique aulas ín caput,
Vel éxtra portam trígeminam ad saccum ílicet.
Quod míhi ne eueniat nón nullum perículumst.
Nam póstquam meus rex ést potitus hóstium —
Ita núnc belligerant Aétoli cum | Áleis:
Nam Aetólia haec est, †illic est captus in Álide
Philopólemus huius Hégionis fílius,
Senís qui hic habitat, quae aédes lamentáriae
Mihi súnt, quas quotiensquómque conspició, fleo —,
Nunc †hic occepit quaéstum hunc fili grátia
Inhonéstum, maxume álienum ingenió suo:
Hominés captiuos cómmercatur, sí queat
Aliquem ínuenire suóm qui mutet fílium.
Quod quídem ego nimis quam cúpio ⟨fieri⟩ ut ímpetret:
Nam ni íllum recipit, níl est quo me récipiam.
†Nullast spes iuuentútis: sese omnís amant.
Ille démum antiquis ést adulescens móribus,
Quoius númquam uoltum tránquillaui grátiis.
Condígne pater est eíus moratus móribus.
Nunc ád eum pergam. séd aperitur óstium,
Vnde sáturitate saépe ego exii ébrius.

80. coccleę *vel* coccleo *vel* occleo ‖ 83. suo suco *vel* suco suo ‖ 85. *del Py* ‖ 89. Potes: *corr Ca* ‖ 90. Vel ire tra (*vel* extra) *et* licet: *corr Bo* ‖ 93. alidis: *corr Turnebus* ‖ 95. Philopolemeus ‖ 99. maxime *vel* et maxime ‖ 101. qui cummutet: *corr Scioppius* ‖ 102—107 *post v.* 125 *leguntur: trai Ac* ‖ 102. *add Schoe* | imperet ‖ 103. inillum ‖ 107. pater est *vel* est pater ‖

HEGIO. SENEX **LORARIVS.** **ERGASILVS** PARASITVS

HE. Aduórte animum sis tu: ístos captiuós duos
Herí quos emi dé praeda a quaestóribus,
Is índito caténas singulárias
Istás, maiores quíbus sunt iuncti démito.
Sinito ámbulare, sí foris si intús uolent:
Sed uti ádseruentur mágna diligéntia.
Libér captiuos áuis ferae consímilis est:
Semél fugiendi sí datast occásio,
Satis ést — numquam postílla possis préndere.
⟨LOR.⟩ Omnés profecto líberi lubéntius
Sumus quám seruimus. HE. Nón uidere ita tú quidem.
⟨LOR.⟩ Si nón est quod dem, méne uis dem ipse ín pedes?
HE. Si déderis, erit extémplo mihi quod dém tibi.
LOR. Auis mé ferae consímilem faciam, ut praédicas.
HE. Ita ut dícis: nam si fáxis, te in caueám dabo
Sed sátis uerborumst: cúra quae iussi átque abi.
Ego íbo ad fratrem ad álios captiuós meos:
Visám ne nocte hac quíppiam turbáuerint.
Inde mé continuo récipiam rursúm domum.
ERG. Aegrést mi hunc facere quaéstum carcerárium
Proptér sui gnati míseriam miserúm senem.
Sed si úllo pacto ille húc conciliarí potest,
Vel cárnuficinam hunc fácere possum pérpeti.
HE. Quis hic lóquitur? ERG. Ego, qui tuó maerore máceror,
Macésco, consenésco et tabescó miser:
Ossa átque pellis súm †miser macritúdine.

111. de quaestoribus: *corr Fl* ‖ 112. His: *corr Sey* ‖ 113. *dist Bachius* | iuncti *vel* uincti | demito *vel* demitto ‖ 116. fere *vel* ferre: *corr Turnebus* ‖ 118. post illa *vel* postillam ‖ 119. *add Py* ‖ 120. LOR.: *corr Py* | non uidere *vel* nouidere ‖ 121. *add Py* ‖ 123. fere: *corr ex Servio* | praedicisti: *corr cum Servio Ca* ‖ 125. *cf. ad* 102—107 ‖ 127. quipiam ‖ 135. miser (*vel* miseri)

Neque úmquam quicquam mé iuuat quod edó domi:
Forís aliquantillum étiam quod gusto íd beat.
HE. Ergásile, salue. ERG. Dí te bene ament, Hégio.
HE. Ne flé. ERG. Egone illum nón fleam? egon non défleam
Talem ádulescentem? HE. Sémper sensi fílio
Meo te ésse amicum et íllum intellexí tibi.
<ERG.> Tum dénique homines nóstra intellegimús bona,
Quom quae ín potestate hábuimus ea amísimus.
[ERG.] Ego póstquam gnatus túos potitust hóstium
Expértus quanti fúerit nunc desídero.
HE. Aliénus quom eius incómmodum tam aegré feras,
Quid mé patrem par fácerest quoi illest únicus?
<ERG.> Aliénus? ego aliénus illi? [ERG.] aha, Hégio
Numquam ístuc dixis néque animum induxís tuom:
Tibi ille únicust, mi etiam único magis únicus.
HE. Laudó malum quom amíci tuom ducís malum.
Nunc hábe bonum animum. | ERG. Éheu. | [HE.] huic illúd dolet,
Quia núnc remissus ést edendi exércitus.
HE. Nullúmne interea náctu's, qui possét tibi
Remíssum quem dixti ímperare exércitum?
<ERG.> Quid crédis? fugitant ómnes hanc prouínciam.
[Quoi obtigerat postquam captus est Philopolemus tuus.]
HE. Non pól mirandumst fúgitare hanc prouínciam.
[ERG.] Multís et multigéneribus opus ést tibi
Milítibus: primumdum ópus est Pistorénsibus,
Eorúm sunt aliquot génera Pistorénsium,
Opus Pániceis est, ópus Placentinís quoque,
Opus Túrdetanis, ópust Ficedulénsibus,
Iam máritumi omnes mílites opus súnt tibi.

---

amacritudine (macritudine *Non.*) ‖ 142. 144. *add et del Py* ‖ 148. *dist Schoe* | ille: *corr Bo* | ha: *corr Richterus* ‖ 149. induxis *vel* induxisti ‖ 151 ducis *vel* dicis ‖ 152. *del Bo* ‖ 154. ERG.: *corr Lamb* | nactus: *corr Lamb* ‖ 155. dixit ‖ 157. *secl. Bosscha* | Quod: *corr Ca* ‖ 159. *del Lamb* | multis generibus ‖

⟨ERG.⟩ Vt saépe summa ingénia in occultó latent:
Hic quális imperátor nunc priuátus est.
HE. Habe módo bonum animum. nam íllum confidó domum
In hís diebus mé reconciliássere.
Nam eccum híc captiuom aduléscentem ⟨intus⟩ Áleum
Prognátum genere súmmo et summis dítiis:
Hoc íllum me mutáre confidó pote.
ERG. Ita dí deaeque fáxint. [HE.] sed num quó foras
Vocátus ⟨es⟩ ad cénam? ⟨HE.⟩ Nusquam quód sciam.
Sed quíd tu id quaeris? ERG. Quía mist natalís dies:
Proptérea ⟨a⟩ te uocári ad te ⟨ad ce⟩nám uolo.
HE. Facéte dictum: séd si pauxilló potes
Conténtus esse. ERG. Né perpauxilló modo:
Nam istóc me adsiduo uíctu delectó domi.
Age sís roga emptum: nísi qui meliorem ádferet
Quae mi átque amicis pláceat condició magis,
Quasi fúndum uendam, meís me addicam légibus.
HE. Profúndum uendis tú quidem, haud fundúm mihi.
Sed sí uenturu's, témperi. ERG. Em, uel iam ótiumst.
⟨HE.⟩ I módo, uenare léporem: nunc ictím tenes:
Nam méus scruposam uíctus commetát uiam.
ERG. Numquam ístoc uinces me, Hégio: ne póstules:
Cum cálceatis déntibus ueniám tamen.
HE. Aspér meus uictus sánest. ⟨ERG.⟩ Séntisne éssitas?
⟨HE.⟩ Terréstris cenast. ERG. Sús terrestris béstiast.
⟨HE.⟩ Multís holeribus. ERG. Cúrato aegrotós domi.
Numquíd uis? HE. Venias témperi. ERG. Memorém mones.

---

165. *add Lamb* ‖ 169. *add Schoe* ‖ 170. diuitiis: *corr Bo* ‖ 171. confido fore: *corr Mue* ‖ 172. deque | *del Spengelius* ‖ 173. *add Spengelius* ‖ 174. tu *vel* diu | quaeris. HE.: *corr Spengelius* ‖ 175. *add Schoe* ‖ 176. ERG. Facete: *corr Spengelius* | pauxillum: *corr Lamb* ‖ 177. Contemptus | SEN. ne | perpauxillum: *corr D* ‖ 179. Aie ‖ 183. uenturus: *corr Bent* | tempori ‖ 184. irim: *corr Erasmus* ‖ 185. Non: *corr Py* ‖ 186. heio ‖ 188. sanest # Sentis *vel* sanest sentis: *corr Sarac* ‖ 189. *add Sarac* ‖ 191. temperi *vel* tempori ‖

HE. Ibo íntro atque intus súbducam ratiúnculam,
Quantíllum argenti mi ápud trapezitám siet.
Ad frátrem quo ire díxeram mox íuero.

ACTVS II

LORARII. CAPTIVI (PHILOCRATES. TYNDARVS)

LOR. Si di ímmortales íd uoluerunt uós hanc aerumnam éxsequi,
Decet íd pati animo | aéquo: si id faciétis, leuior lábos erit.
Domi fuístis credo líberi:
Nunc séruitus si euénit, ei uos mórigerari mós bonust
†Eamque et erili império ingeniis uóstris lenem réddere. 199
Indígna digna habénda sunt erus quaé facit. CAPT. Oh óh oh.
LOR. Éiulatióne haud opus est: †multa oculis multa miraclitis.
In ré mala animo sí bono utare, ádiuuat.
TYN. At nós pudet quia cúm catenis súmus. LOR. At pigeat póstea
Nóstrum erum, sí †uos éximat uínculis
Aút solutós sinat quós argento émerit.
TYN. Quid a nóbis metuit? scímus nos 206a
Nóstrum officiúm quod est, sí solutós sinat. 206b
LOR. Át fugam fíngitis, 207a
Séntio quam rem ágitis. 207b
TYN. Nos fúgiamus? quo fúgiamus? LOR. In pátriam. TYN. Apage haud nos íd deceat
Fugitíuos imitari. LOR. Ímmo edepol, si erít occasio, haud dehórtor.

---

194. iero: *corr Py* || 205. solutos *vel* solutor | sinatque quos || 207a. fingitis *vel* fugitis || 208. nos id (*vel* di) deceat ||

TYN. V́num exoráre uos sínite nos. LOR. Quídnam id est?
TYN. V́t sine hisce árbitris
Atque uobis nobis detis locum loquendi.
LOR. Fíat. abscédite hinc: nós concedámus huc.
Séd breuem orátionem íncipisse.
TYN. Em istúc mihi certum erat: cóncede huc.
LOR. Abíte ab istis. PHIL. Obnóxii ambo
Vóbis sumus própter hanc rém, quom quae uólumus nos
[PHIL.] †Cópia est ea fácitis nos cómpotes.
Sécede huc núnciam, sí uidetúr, procul,
Ne árbitri dícta nostra árbitrarí queant
Neú permanét palam haec nóstra fallácia.
Nám doli nón doli súnt, ni<si> astú colas:
Séd malum máxumum, si íd palam próuenit.
Nam sí erus tu mi es átque ego me tuom ésse seruom assímulo,
Tamen uíso opust, cautóst opus, ut hoc sóbrie sineque árbitris
Accúrate [hoc] agátur, docte ét diligénter.
Tanta íncepta rés est: haud sómniculóse hoc
Agéndumst. TYN. Ero út me uolés esse. PHIL. Spéro.
<TYN.> Nam tú nunc uidés pro tuó caro cápite
Carum ófferre <mé> meum capút uilitáti.
PHIL. Scio. TYN. Át memento scíre, quando id quód uoles habébis.
Nam fere maxima pars morem hunc homines habent: quod sibi uolunt,
Dum id impetrant, boni sunt: sed id ubi iam penes sese habent,
Éx bonis péssumi et fraúdulentíssumi

212. *cf. ad Bacch.* 617 ‖ 214. incipesse ‖ 215. PHI. Em: *corr Pareus* | istis TYN.: *corr Sarac* ‖ 217. *del Sarac* ‖ 220. Neue: *corr Guy* ‖ 223. mihi es tu: *corr Herm* ‖ 226. *del Guy* ‖ 229. *add Lamb* ‖ 230. *add Bent* ‖ 231. TYN. Scio. PHIL.: *corr Lamb* | scire memento: *trai Fl* ‖ 232—234. *cf ad Bacch* 617

Fíunt. nunc út mihi té uolo esse aútumo.
⟨PHIL.⟩ Quód tibi suádeo, suádeam meó patri.
Pól ego si te aúdeam meúm patrem nóminem:
Nám secundúm patrem, tú's pater próxumus.
TYN. Aúdio. PHIL. Et proptérea saepiús ted ut memíneris moneo:
Nón ego erus tibí, sed seruos súm. nunc obsecró te hoc unum:
Quóniam nobis di ímmortales ánimum ostenderúnt suom,
Ýt qui erum me tíbi fuisse atque ésse [nunc] conseruóm uelint,
Quom ántehac pro iure ímperitabam meó, nunc te oro pér precem,
Pér fortunam incértam et per mei te érga bonitatém patris,
Pérque conseruitiúm commune quód hostica euenít manu,
Né me secus honóre honestes quám quom seruibás mihi,
Átque ut qui fuerís et qui nunc sís meminisse ut méminerís.
TYN. Scío quidem me te ésse nunc et te ésse me.
PHIL. Em istuc sí potes
Mémoriter meminísse, inest spes nóbis in hac astútia.

HEGIO. PHILOCRATES. TYNDARVS
SENEX ADVLESCENS SERVOS

HE. Iam égo reuortar íntro, si ex his quaé uolo exquisíuero.
Ýbi sunt isti quós ante aedis iússi huc producí foras?

---

236. Sunt: *corr Herm* ‖ 237. *add Schoe* | tibi suadeam: *corr Ca* ‖ 240. te: *corr Fl* ‖ 243. *deī Bo* ‖ 244. Quod: *corr Fl* ‖ 247. seruiebas: *corr Py* ‖ 252 *sq.* producī ‖ PHIL. Foras edepol ‖

PHIL. Édepol tibi ne in quaéstione essémus cautum intéllego:
Íta uinclis custódiisque círcummoenití sumus.
HE. Quí cauet ne décipiatur, uíx cauet quom etiám cauet:
Étiam quom cauísse ratus est, saépe is cautor cáptus est.
Án uero non iústa causast, út uos seruem sédulo,
Quós tam grandi sím mercatus praésenti pecúnia?
PHIL. Néque pol tibi nos, quía nos seruas, aéquomst uitio uórtere
Néque te nobis, sí abeamus hínc, si fuat occásio.
HE. Vt uos hic, itidem íllic apud uos méus seruatur fílius.
PHIL. Cáptus est? HE. Ita. PHIL. Nón igitur nos sóli ignaui fúimus.
HE. Sécede huc: nam súnt quae | ex te sólo scitarí uolo,
Quárum rerum té falsilocum míhi esse nolo. PHIL. Nón ero,
Quód sciam: siquíd nescibo, id néscium tradám tibi.
TYN. Núnc senex est ín tostrina, núnc iam cultros ádtinet.
Ne íd quidem, inuolúcrum inicere, uóluit, uestem ut ne ínquinet.
Séd utrum strictimne ádtonsurum dícam esse an per péctinem,
[PHIL.] Néscio: uerúm si frugist, úsque admutilabít probe.
HE. Quíd tu? seruosne ésse an liber máuelis, memorá mihi.
⟨PHIL.⟩ Próxumum quod sít bono quodque á malo longíssume,
[PHIL.] Íd uolo: quamquám non multum fuít molesta séruitus

253. in *solus* B^2 *habet, sed sup. scr.* ‖ 259. aequom stulcio (*vel* stultio): *corr Ca* ‖ 262. ignari: *corr* B^2 ‖ 265. nesciui id: *corr Ac* ‖ 266. HE.: *corr Sarac* | intostrina *vel* bitostrina ‖ 267. *dist Bo* | inuolucre: *corr Turnebus* ‖ 268. petinem: *corr* B^2 ‖ 269. *del Sarac* ‖ 271. *add* B^2 ‖

Néc mihi secus erát quam si essem fámiliaris fílius.
TYN. Eúgepae, Thalém talento nón emam Milésium:
†Nam ad sapientiam huius nímius nugatór fuit.
Vt facete orátionem ad séruitutem cóntulit! 276
⟨HE.⟩ Quó de genere nátust illic Phílocrates? PHIL. Polyplúsio:
Quód genus illi[c] est únum pollens átque honoratíssumum.
HE. Quíd ipsus hic? quo honórest illic? PHIL. Súmmo atque ab summís uiris.
HE. Tum ígitur, †ei quom in Aleis tanta grátiast ut praédicas,
Quíd diuitiae? súntne opimae? PHIL. Vnde éxcoquat sebúm senex.
HE. Quíd pater? uiuítne? PHIL. Viuom quom índe abi[i]mus líquimus:
Núnc uiuat⟨ne⟩ nécne, id Orcum scíre oportet scílicet.
TYN. Sálua res est: phílosophatur quóque iam, non mendáx modost.
⟨HE.⟩ Quíd erat ei nomén? PHIL. Thensaurochrýsonicochrýsides.
⟨HE.⟩ Vídelicet proptér diuitias índitum id nomén quasist?
⟨PHIL.⟩ Ímmo edepol proptér auaritiam ipsíus atque audáciam.
Nam ílle quidem Theodóromedes fuít germano nómine.
HE. Quíd tu ais? tenáxne pater est eíus? PHIL. Immo edepol pértinax.
Quín etiam ut magis nóscas: genio súo ubi quando sácruficat,
Ád rem diuinám quibus opus est Sámiis uasis útitur,

274. HEG.: *corr* B^2 | Euge petalem *vel* Euge potalem: *corr Gul* || 277. *add* B^3 || 278. *del Bo* || 281. optume: *corr Ca* | seuum: *corr Lamb* || 282. *del Bo* || 283. *add Bo* || 284. HEG.: *corr* B^2 || 285. *add* B^2 | Quod: *corr Brix* || 286. *add* B^2 || 287. *add* B^2 || 288. illi *vel* illic: *corr Ca* || 291. quibus est opus | utitur *vel* utimur ||

Ne ípse Genius súrripiat. proinde áliis ut credát uide.
HE. †Séquere hac me igitur. eádem ego ex hoc quaé uolo exquaesíuero.
Phílocrates, hic fécit hominem frúgi ut facere opórtuit.
Nám ego ex hoc quo génere gnatus sís scio, hic fassúst mihi.
Haéc tu eadem si cónfiteri uís, tua ⟨éx⟩ re féceris,
Quaé tamen †scio scíre me ex hoc. TYN. Fécit officium híc suom,
Quóm tibist conféssus uerum: quám⟨quam⟩ uolui sédulo
Meám nobilitatem óccultare et génus et diuitiás meas,
Hégio: nunc quándo patriam et líbertatem pérdidi,
Nón ego istunc me pótius quam te métuere aequom cénseo.
Vís hostilis cum ístoc fecit meás opes aequábiles.
Mémini quom dicto haúd audebat, fácto nunc laedát licet.
Séd uiden? fortúna humana fíngit artatque út lubet:
Mé qui liber fúeram seruom fécit, e summo ínfumum.
Qui ímperare insuéram nunc alt[e]ríus imperio óbsequor.
Ét quidem si proínde ut ipse fui ímperator fámiliae
Hábeam dominum, nón uerear ne iniúste aut grauiter mi ímperet.
Hégio, hoc te mónitum nisi forte ípse non uis uólueram.
HE. Lóquere audacter. TYN. Tám ego fui ante líber quam gnatús tuos:
Tám mihi quam illi líbertatem hostílis eripuít manus:
Tám ille apud nos séruit quam ego núnc hic apud te séruio.
Ést profecto déus qui quae nos gérimus auditque ét uidet:
Ís uti tu me hic hábueris proinde íllum illic curáuerit.
Béne merenti béne profuerit, mále merenti pár erit.

292. alius: *corr* B^2 | ut *vel* et ‖ 295. scio *vel* sci ‖ 296. *add Valla* ‖ 298. *add Ca* ‖ 299 *sq. dist Brantius* ‖ 306. *del Ri* ‖ 309. Heio *vel* Hegio ‖

Quám tu filiúm tuom, tam páter me meus desíderat.
HE. Mémini ego istoc: séd faterin éadem quae hic fassúst mihi?
TYN. Égo patri meo ésse fateor súmmas diuitiás domi
Méque summo génere gnatum: séd te optestor, Hégio,
Né tuom animum auáriorem fáxint diuitiaé meae:
Né patri, tametsi únicus sum, †decere uideatúr magis
Mé saturum seruíre apud te súmptu et uestitú tuo
Pótius quam illi ubi mínume honestumst méndicantem uíuere.
HE. [Égo uirtute deum ét maiorum nóstrum diues súm satis.]
Nón ego omninó lucrum omne esse útile homini exístumo:
Scío ego, multos iám lucrum lutuléntos homines réddidit.
Ést etiam ubi profécto damnum praéstet facere quám lucrum.
Ódi ego aurum: múlta multis saépe suasit pérperam.
Núnc hoc animum aduórte, ut ea quae séntio paritér scias.
Fílius meus íllic apud uos séruit captus Álide:
Eúm si reddis míhi, praeterea únum nummum né duis,
Ét te et hunc amíttam hinc Ⳮ alio pácto abire nón potes.
TYN. Óptumum atque aequíssumum oras óptumusque hominum és homo.
[HE.] Séd is priuatam séruitutem séruit illi an públicam?
HE. Príuatam medicí Menarchi. TYN. Pól is quidem huius ést cluens:
[TYN.] Tám hoc quidem tibi ín procliui quam ímber est quandó pluit.
HE. Fác †is homo ut redimatur. TYN. Faciam, sed te id oro, Hégio —

---

319. optestor *vel* optector ‖ 324. *del Ri* ‖ 329. aduortite ‖ 333. hominum es (*vel* esse) homo *vel* hominum homo es ‖ 335. TYN. *et* HE. | hic quidem: *corr Fl* ‖

HE. Quíduis, dum ab re néquid ores, fáciam. TYN. Ausculta, túm scies.
Égo me amitti dónicum ille huc rédierit non póstulo:
Vérum, te quaeso, [ut] aéstumatum hunc míhi des quem mittam ád patrem,
Vt is homo redimátur illi. HE. Immo álium potius mísero
Hínc ubi erunt indútiae illuc, tuóm qui conueniát patrem,
Quí tua quae tu iússeris mandáta ita ut uelis pérferat.
TYN. Át nil est ignótum ad illum míttere: operam lúseris:
Húnc mitte, hic †omne transactum réddet, si illuc uénerit.
Néque quemquam fidéliorem néque quoi plus credát potes
Míttere ad eum néque qui magis sit séruos ex senténtia,
Néque adeo quoi tuóm concredat fílium hodie audácius.
Né uereare: meó periclo huíus ego experiár [uice] fidem
Frétus ingenio eíus, quod me esse scít sese erga béniuolum.
HE. Míttam equidem istunc aéstumatum tuá fide, si uís. TYN. Volo.
Quám citissumé potest, tam hoc †cédere ad factúm uolo.
HE. Númquae causast quín, si ille huc non rédeat, uigintí minas
Míhi des pro illo? TYN. Óptuma immo. HE. Sóluite istum núnciam,
Átque utrumque. TYN. Dí tibi omnes ómnia optata ⟨óf⟩ferant,
Quóm me tanto honóre honestas quómque ex uinclis éximis.
Hóc quidem haud moléstumst, iam quod cóllus collarí[a] caret.

---

339. donec cum ‖ 340. *del Bosscha* ‖ 342. conuenit ‖ 346. Ne quemquam ‖ 347. nequi ‖ 348. suum ‖ 349. uice *vel* uicem ‖ 350. erga sese (*vel* se): *trai Bent* ‖ 351. istum: *corr Ca* ‖ 355. *add Fl* ‖ 357. *del Bent ex Donato* ‖

⟨HE.⟩ Quód bonis benefít beneficium grátia ea grauidást bonis.
[HE.] Núnc tu illum si illó's missurus, díce [de]monstra praécipe,
Quae ád patrem uis núntiari. uín uocem huc ad té? TYN. Voca.

HEGIO. PHILOCRATES. TYNDARVS
SENEX ADVLESCENS SERVVS

HE. Quae rés bene uortat míhi meoque fílio
Vobísque: uolt te nóuos erus operám dare
Tuo uéteri domino, quód is uelit, fidéliter.
Nam ego te aéstumatum huïc dedi uigintí minis,
Hic aútem te ait míttere hinc uelle ád patrem,
Meum ut íllic redimat fílium: [HE.] mutátio
Intér me atque illum ut nóstris fiat fíliis.
PHIL. Vtróque uorsum réctumst ingeniúm meum,
Ad te átque ad illum: pró rota me utí licet.
Vel ego húc uel illuc uórtar quo imperábitis.
HE. Tuté tibi [ea] tuopte ingénio prodes plúrumum,
Quom séruitutem | íta fers ut ferrí decet.
Sequere: ém tibi hominem. TYN. Grátiam | habeó tibi,
Quom cópiam istam mi ét potestatém facis,
Vt ego ád parentes húnc remittam núntium,
Qui mé quid rerum hic ágitem et quid fierí uelim
Patrí meo ordine ómnem rem illuc pérferat.
Nunc íta conuenit ínter me atque hunc, Týndare,
Vt te aéstumatum in Álidem mittam ád patrem,
Si nón rebitas, huíc ut uigintí minas
Dem pró te. PHIL. Recte cónuenisse séntio.
Nam páter exspectat aút me aut aliquem núntium,
Qui hinc ád se ueniat. TYN. Érgo animum aduortás uolo,

358 *sq. add et del Ca* ‖ 361. uortat meo: *corr B*[2] ‖ 369. atque ad *vel* atque ‖ 371. *del Fl* ‖ 375. parentes *vel* parentes meos ‖ 380. huc: *corr Lomanus* ‖ 383. Ergo *vel* Ego ‖

Quae núntiare hinc té uolo in patriam ád patrem.
⟨PHIL.⟩ Phílocrates, [PHIL.] ut adhúc locorum féci, faciam sédulo:
Ýt potissumúm quod in rem récte conducát tuam
Íd petam †id persequarque córde et animo atque aúribus.
TYN. Fácis ita ut te fácere oportet: núnc animum aduortás uolo.
Ómnium primúm salutem dícito matri ét patri
Ét cognatis ét siquem alium béneuolentem uíderis:
Me híc ualere et séruitutem séruire huic homini óptumo,
Quí me honore honéstiorem sémper fecit ét facit.
PHIL. Ístuc ne praecípias: facile mémoria meminí tamen.
⟨TYN.⟩ Nam ⟨é⟩quidem nisi quod cústodem habeo líberum me esse árbitror.
Dícito patrí quo pacto míhi cum | hoc conuénerit
De húius filió. PHIL. Quae memini móra merast monérier.
⟨TYN.⟩ Ýt eum redimat ét remittat nóstrum huc amborúm uicem.
⟨PHIL.⟩ Méminero. HE. At quam prímum †poteris: istuc ín rem utriquest máxume.
⟨PHIL.⟩ Nón tuom tu mágis uidere quam ílle suom gnatúm cupit.
⟨HE.⟩ Méus mihi, suos quoíquest carus. PHIL. Númquid aliud uís patri
Núntiari? TYN. †Me hic ualere et túte audacter dícito,
Týndare, inter nós fuisse ingénio haud discordábili,
Néque te commeruísse culpam néque te aduorsatúm mihi
Béneque ero gessísse morem in tántis aerumnís tamen,

390. siquem *vel* quem ‖ 393. ne *vel* non ‖ 394. *add* B^2 | *add Lamb* ‖ 397. *add* B^2 ‖ 398. Meminero. TYN.: *add et corr* B^2 ‖ 399. *add* B^2 ‖ 400. *add* B^2 ‖ 403. me aduersatum tibi: *corr Brix* ‖ 404 ero gesis (*vel* gessis) amorem ‖

Néque med umquam déseruisse té neque factis néque fide
Rébus in dubiís, egenis. haéc pater quandó sciet,
Týndare, ut fuerís animatus érga suom gnatum átque se,
Númquam erit tam auárus, quín te gratus emittát manu.
Ét mea opera, si hínc rebito, fáciam ut faciat fácilius.
Nám tua opera et cómitate et uírtute et sapiéntia
Fécisti, ut redíre liceat ád parentis dénuo:
Quóm apud hunc conféssus es et génus et diuitiás meas:
Quó pacto emisísti e uinclis túom erum tua sapiéntia.
PHIL. Féci ego ista ut comménoras et te méminisse id gratúmst mihi.
†Merito tibi ea euenerunt á me: nam nunc, Phílocrates,
Sí ego item memorém quae me erga múlta fecistí bene,
Nóx diem adimat: nám ⟨qua⟩si seruos [meus] ésses, nilo sétius,
†Mihi obsequiosus semper fuísti. HE. Di uostrám fidem,
Hóminum ingenium líberale! ut lácrumas excutiúnt mihi!
Vídeas corde amáre inter se: quántis †laudauit
Súom erum seruos cónlaudauit. PHIL. Pól istic me haud centésumam
Pártem laudat quam ípse meritust út laudetur laúdibus.
HE. Érgo quom optumé fecisti, núnc adest occásio
Bénefacta cumuláre, ut erga hunc rém geras fidéliter.
PHIL. Mágis non factum póssum uelle quam ópera experiar pérsequi:
Íd ut scias Iouém supremum téstem †do Hégio,
Me ínfidelem nón futurum Phílocrati. HE. Probus és homo.

---

405. med *vel* me ‖ 413. uinculis: *corr Py* ‖ 416. me erga *vel* erga me ‖ 417. *add Fl* | *del Guy* ‖ 420. laudibus B^2 ‖ 426. laudo *Nonius* ‖

⟨PHIL.⟩ Néc me secus umquam eí facturum quícquam quam memét mihi.
⟨TYN.⟩ Ístaec dicta: te éxperiri ét opera et factís uolo,
[TYN.] Ét quo minus dixí quam uolui dé te animum aduortás uolo. 430
Átque horunc uerbórum causa cáue tu mi iratús fuas.
Séd, te quaeso, cógitato hinc [te] meá fide mittí domum
Te aéstumatum et méam esse uitam hic pró te positam pígnori,
Né tu me ignorés, quom extemplo meo é conspectu abscésseris,
Quóm me seruom in séruitute pró ted hic relíqueris
Túque te pro líbero esse dúcas, pignus déseras, 436
Néque des operam pró me ut huius réducem facias fílium.
[Scíto te hinc minís uiginti aéstumatum míttier.]
Fác fidelis sís fideli, cáue fidem fluxám geras.
Nám pater scio fáciet quae illum fácere oportet ómnia.
Sérua tibi in perpétuom amicum me átque hunc †inuentum ínueni. 441
Haéc per dexterám tuam te déxtera retinéns manu
Ópsecro, infidélior mihi né fuas quam ego súm tibi.
Tu hóc age: tu mihí nunc erus es, tú patronus, tú pater:
Tíbi commendo spés opesque meás. PHIL. Mandauistí satis. 445
Sátin habes mandáta quae sunt fácta si referó? TYN. Satis.
⟨PHIL.⟩ Ét tua et tua húc ornatus réueniam ex senténtia.
Númquid aliud? TYN. Ýt quam primum póssis redeas. PHIL. Rés monet.
HE. Séquere me, uiáticum ut dem á trapezitá tibi:

429. *dist Sey* | opera *vel* operis ‖ 431. caueto: *corr Bent* ‖ 432. *del Ca* ‖ 435. te: *corr Bo* ‖ 436. esse ducas *vel* esse | desideras: *corr* B^2 ‖ 437. huius *vel* huius huius ‖ 438. *del Brix* | Scito *vel* Scio ‖ 439. feras *Nonius* ‖ 444. erus nunc: *trai Ca* ‖ 447. *add* B^2 ‖

Eádem opera a praetóre sumam sýngraphum. TYN. Quem sýngraphum?
HE. Quem híc ferat secum ád legionem, hinc íre huic ut liceát domum.
Tu íntro abi. TYN. Bene ámbulato. PHIL. Béne uale. HE. Edepol rém meam
Cónstabiliui, quom íllos emi dé praeda a quaestóribus:
Éxpediui ex séruitute fílium, si dís placet.
Át etiam dubitáui hosce homines émerem an non emerém diu.
Séruate istum súltis intus, sérui, ne quoquám pedem
Écferat sine cústode: †ego apparebó domi.
Ád fratrem modó captiuos álios inuisó meos:
Eádem percontábor, ecquis hunc ádulescentem nóuerit.
Séquere tu, te ut ámittam: ei rei prímum praeuortí uolo.

ACTVS III

ERGASILVS
PARASITVS

Míser homost, qui ipsús sibi quod edit quaérit et id aegre ínuenit.
Séd illest miseriór, qui et aegre quaérit et nil ínuenit.
Ílle miserrumúst, qui, quom †esse cupit, quod edit nón habet.
Nam hércle ego huic dieí, si liceat, óculos effodiám lubens:
Íta malignitáte onerauit ómnis mortalís mihi.
Néque ieiuniósiorem néc magis ecfertúm fame
Vídi nec quoi mínus procedat quícquid facere occéperit:
Íta[que] uenter guttúrque resident ésurialis férias.

455. hos: *corr Beckerus* || 458. inuiso *vel* inuisu || 461. ipse: *corr Bo* || 466. neque magis: *corr Bo* || 467. qui || 468. *del Py* ||

Ílicet parasíticae arti máxumam malám crucem:
Íta iuuentus iám ridiculos ínopes[que] ab se[se] ségregat.
Níl morantur iám Lacones ími subsellí uiros,
Plágipatidas, quíbus sunt uerba síne penu et pecúnia.
Eós requirunt, quí lubenter quom éderint reddánt domi.
Ípsi obsónant, quaé parasitorum ánte erat prouíncia:
Ípsi de foró tam aperto cápite ad lenonés eunt
Quam ín tribu | apérto capite sóntes condemnánt reos.
Néque ridiculos iám terrunci fáciunt: sese omnés amant.
Nám ⟨ego⟩ ut dudúm hinc ábii, accéssi ad ádulescentes ín foro:
'Sáluete' inquam. 'quo ímus' [una] inquam 'ad prándium?' atque illí tacent.
'Quís ait: hoc? aut quís profitetur?' ínquam: quasi mutí silent,
Néque me rident. 'úbi cenamus ⟨úna⟩?' inquam: atque illi ábnuont.
Díco unum ridículum dictum dé dictis melióribus,
Quíbus solebam ménstrualis épulas ante adipíscier:
Némo ridet. scíui extemplo rém de compectó geri.
Né canem quidem írritatam uóluit quisquam imitárier,
Sáltem si non árriderent, déntes ut restríngerent.
Ábeo ab illis, póstquam uideo mé sic ludificárier:
Pérgo ad alios, uénio ad alios, deínde ad alios — úna res.
Ómnes ⟨de⟩ compécto rem agunt quási in Velabro oleárii.
(Núnc redeo inde, quóniam me ibi uídeo ludificárier.)
Ítem alii parasíti frustra obámbulabant ín foro.
Núnc barbarica lége certumst iús meum omne pérsequi:
Quí †concilium iniere, quo nos uíctu et uita próhibeant,
Ís diem dicam, írrogabo múltam, ut mihi cenás decem

469. Ilicet *vel* Licet || 470. *del Gul* | *del Ca* || 471. uni || 473. comederint || 477 iam *vel* tam || 478. *add Bo* || 479. *del Schoe* || 481. *add Schoe* || 484. compacto: *corr ex Charisio* || 489. *add Fl* | compacto: *corr Pareus* || 490. *incl Fl* | quoniam *vel* quom ||

Meo árbitratu dént, quom cara annóna sit. sic égero.
Núnc ibo ad portum hínc. est illic mi úna spes cenática: 495
Si éa decolabít, redibo huc ád senem ad cenam ásperam.

HEGIO
SENEX

Quid est suauius quam bene rem gerere bono publico, sicut ego feci heri, 498. 499. 500
Quom emi hósce homines? ubi quisque uident, eunt obuiam
Gratulanturque eam rem. ita me miserum restitando
Retinendoque lassum reddiderunt:
Vix ex gratulando miser iam eminebam.
Tandem abii ad praetorem. ibi uix requieui, 505
Rogo syngraphum: datur mihi ilico: dedi Tyndaro: ille abiit domum. 506. 507
Inde ilico reuortor domum, postquam id actumst. 508. 509
Eo protinus ad fratrem inde [abii], mei ubi sunt alii captiui: 510
Rogo Philocratem ex Alide ecquis omnium
Nouerit. tandem hic exclamat eum sibi esse sodalem.
Dico eum esse apud me: hic extemplo orat obsecratque,
Eum sibi ut liceat uidere. iussi ilico hunc exsolui. nunc tu sequere me, 514
Vt quod me orauisti impetres, eum hominem ut conuenias.

TYNDARVS
SERVOS

Nunc íllud est, quom mé fuisse quam ésse nimio máuelim:
Nunc spés opes auxíliaque a me ségregant spernúntque se.

497. decollabit: *corr 'quidam' apud Lamb* ‖ 498—515. *cf ad Bacch.* 617 ‖ 507. dedi *vel* de ‖ 508. praeuortor *vel* reuortor ‖ 510. *del Spengelius* ‖ 513. eum *om.* B^1 ‖ 516. nimio *vel* nemo ‖ 517. spernuntque me: *corr Gul*

Hic íllest dies,) quom núlla uitae meaé salus sperábilist:
Neque éxitium exitióst neque adeo spés, quae hunc mi aspellát metum:
Nec súbdolis mendáciis mihi úsquam mantellúmst meis.
(Nec sýcophantiís nec fucis úllum mantellum óbuiamst.)
Neque déprecatió perfidiis meís nec malefactís fugast,
Nec cónfidentiae úsquam hospitiumst néc deuorticulúm dolis.
Opérta quae fuére aperta súnt, patent praestígiae.
†Omnis res palamst: néque de hac re negótiumst,
Quín male occidam óppetamque péstem †eri uicem meamque.
Pérdidit me Arístophontes híc, qui intro uenít modo:
Ís me nouit: ís sodalis Phílocrati et cognátus est.
Néque iam Salus seruáre, si uolt, mé potest: nec cópiast,
†Nisi si aliquam corde máchinor astútiam.
Quám, malum? quid máchiner? quid cómminiscar? máxumas
†Nugas, ineptias incipisse: haereo.

HEGIO. ARISTOPHONTES. TYNDARVS

SENEX ADVLESCENS SERVOS

HE. Quo illúm nunc hominem próripuisse fóras se dicam ex aédibus?
TYN. Núnc enim uero ego óccidi: | eúnt ad te hostes, Týndare.
Quíd loquar? quid fábulabor? quíd negabo · aut quíd fatebor? [mihi]
Res ómnis in incertó sitast: quid rébus confidám meis?
Vtinám te di prius pérderent quam périisti e patriá tua,

---

519. exilium: *corr Pontanus* | mihi hunc: *trai Bo* ‖ 520. mendaciis subdolis: *trai Py* ‖ 521. Nei *vel* Ne | *secl Langenus* ‖ 522. deprecatio *vel* precatio ‖ 523. deuerticulum *vel* diu. ‖ 527. uenit modo intro: *trai Ca* ‖ 531. Qua ‖ 535. *del Lindemannus* ‖ 537. peristi ‖

Arístophontes, qui éx parata re ímparatam omném facis.
Occísast haec res, nísi reperio atrócem mi aliquam astútiam.
HE. Sequere: ém tibi hominem, adi átque adloquere. TYN. Quís homost me hominum míserior?
AR. Quíd istuc est, quod meós te dicam fúgitare oculos, Týndare,
Próque ignoto me áspernari, quási me numquam nóueris?
Équidem tam sum séruos quam tu, etsi égo domi libér fui,
Tu úsque a puero séruitutem séruiuisti in Álide.
HE. Édepol minume míror, si te fúgitat aut oculós tuos
Aút si te odit, qui ístum appelles Týndarum pro Phílocrate.
TYN. Hégio, istic homó rabiosus hábitus est in Álide:
Né tu quod istic fábuletur aúris immittás tuas.
Nám istic hastis ínsectatus ést domi matrem ét patrem,
Ét illic isti qui ⟨ín⟩sputatur mórbus interdúm uenit.
Proín tu ab istoc prócul recedas. HE. Víltro istum a me. AR. Ain, uérbero?
Mé rabiosum atque ínsectatum esse hástis meum memorás patrem?
Ét eum morbum mi ésse, ut qui med ópus sit insputárier?
TYN. Né uerere: múltos iste mórbus homines mácerat,
Quíbus insputarí saluti fúit atque is prófuit.
AR. Quíd tu autem? etiam huic crédis? HE. Quid ego crédam huic? AR. Insanum ésse me.
TYN. Víden tu hunc, quam inimíco uoltu intúitur? concedi óptumumst,
Hégio: fit quód tibi [ego] dixi, glíscit rabies: cáue tibi.

545. iste: *corr* B^2 ‖ 547. hic: *corr Luchsius* ‖ 550. *add Py* ‖ 553. me: *corr Bo* ‖ 554. HE.: *corr Redslobius* ‖ 555. iis *vel* his ‖ 556. *dist Bo* ‖ 557. intuetur: *corr Bent* ‖ 558. *del Bo* ‖

HE. Crédidi esse insánum extemplo, ubi te áppellauit Týndarum.
TYN. Quín suom ipse intérdum ignorat nómen neque scit quí siet.
HE. Át etiam te suóm sodalem esse aíbat. TYN. Haud uidí magis:
Ét quidem Alcumeus átque Orestes ét Lycurgus póstea
Ýna opera mihi súnt sodales qua íste. AR. At etiam, fúrcifer,
Mále loqui mi audés? non ego te nóui? HE. Pol planum íd quidemst
Nón nouisse, qui ístum appelles Týndarum pro Phílocrate.
Quém uides, eum ignóras: illum nóminas, quem nón uides.
AR. Ímmo iste eum sese aít qui non est ésse et qui ueróst negat.
TYN. Tu énim repertu's, Phílocratem qui súperes ueriuérbio.
AR. Pól ego ut rem uideó, tu inuentu's, uéra uanitúdine
Quí conuincas. séd quaeso hercle agedum áspice ad me. TYN. Em. AR. Díc modo:
†Te negas Tyndarum esse? TYN. Négo inquam. AR. Tun te Phílocratem
Ésse ais? TYN. Ego inquam. AR. Túne huic credis? HE. Plús quidem quam tibi aút mihi:
Nam ílle quidem, quem tu ésse hunc memoras, hódie hinc abiit Álidem
Ád patrem huius. AR. Quém patrem, qui séruos est? TYN. Et tú quidem
Séruos es, libér fuisti: et égo me confidó fore,

560. Quia: *corr Pontanus* ‖ 561. aiebat | haud uidi *vel* audiui di ‖ 562. alcmeus *vel* alcumeus ‖ 564. loqui mihi *vel* mihi loqui mihi | planum id quidem est *vel* phanum id quid ẽ ‖ 565. appelles *vel* appellas ‖ 567. ait *vel* aut ‖ 568. repertus: *corr Lamb* ‖ 569. inuentus: *corr Lamb* ‖ 571. Tunte *vel* Tute ‖ 573. tu hunc (*vel* tu) memoras esse: *trai Bo* ‖ 575. Seruus et liber: *corr Fl* ‖

Si húius huc recónciliasso in líbertatem fílium.
AR. Quíd aïs, furcifér? tun †te gnatum memoras líberum?
TYN. Nón equidem me Líberum, sed Phílocratem esse aió. AR. Quid est?
Vt scelestus, Hégio, nunc íste <te> ludós facit.
Nám is est seruos ípse neque praetér se umquam ei seruós fuit. 580
TYN. Quía tute ipse egés in patria néc tibi qui uiuás domist,
Ómnis inueníri similis tuí uis. non mirúm facis:
Ést miserorum, ut máleuolentes sínt atque inuideánt bonis.
AR. Hégio, uide sís, nequid tu huic témere insistas crédere:
Átque ut perspició, profecto iám aliquid pugnae édidit:
Fílium tuom quód redimere se aít, id ne utiquam míhi placet. 586
TYN. Scío te id nolle fíeri: efficiam támen ego id, si di ádiuuant.
Íllum restituam huíc, hic autem in Álidem me meó patri:
Própterea ad patrem hínc amisi Týndarum. AR. Quin túte is es:
Néque praeter te in Álide ullus séruos istoc nóminest.
TYN. Pérgin seruom me éxprobrare esse, íd quod ui hostili óptigit? 591
AR. Énim uero †iam nequeo cóntineri. TYN. Heus, aúdin quid ait? quín fugis?
Iám illic hic nos ínsectabit lápidibus, nisi illúnc iubes
Cónprehendi. AR. Crúcior. TYN. Ardent óculi: fit opus, Hégio. 594
Víden tu illi maculári corpus tótum maculis lúridis?

576. hunc ‖ 578. liberum: *corr Pontanus* ‖ 579. *add Gru* ‖ 580. se umquam *vel* eum quam ‖ 582. inuenire: *corr Ca* | tibi: *corr Fl* ‖ 586. ne utiquam *vel* ne iniquam ‖ 592. audin quid ait B^2 *in ras.* inquid ait *reliqui* ‖

Átra bilis ágitat hominem. AR. At pól te, si hic sapiát senex,
Píx atra agitet ápud carnuficem tuóque capiti inlúceat.
TYN. Iám deliraménta loquitur: láruae stimulánt uirum.
HE. †Hercle quid si hunc cónprehendi iússerim? TYN. Sapiás magis.
AR. Crúcior lapidem nón habere mé, ut illi mastígiae
Cérebrum excutiam, quí me insanum uérbis concinnát suis.
TYN. Aúdin lapidem quaéritare? AR. Sólus te solúm uolo,
Hégio. HE. Istinc lóquere, siquid uís: procul tamen aúdiam.
TYN. Námque edepol si adbítes propius, ós denasabít tibi
Mórdicus. AR. Neque pól med insanum, Hégio, esse créduis
Néque fuisse umquám neque esse mórbum quem istic aútumat.
Vérum siquid métuis a me, iúbe me uincirí: uolo,
Dúm istic itidem uínciatur. TYN. Ímmo enim uero, Hégio,
Istic qui uolt uínciatur. AR. Táce modo: ego te, Phílocrates
Fálse, faciam ut uérus hodie réperiare Týndarus.
Quíd mi abnutas? TYN. Tíbi ego abnuto? ⟨AR.⟩ Quíd agat, si absis lóngius?
HE. Quíd ais? quid si adeam húnc insanum? TYN. Núgas: ludificábitur,
Gárriet quoi néque pes umquam néque caput compáreat.
Órnamenta absúnt: Aiacem, hunc quóm uides, ipsúm uides.

597. Atra pix: *trai Lindemannus* ‖ 599. Hercle quid *vel* Quid ‖ 605. me: *corr Bo* ‖ 607. uinciri *vel* uincire ‖ 609. te *solus* B^2 *s. v.* ‖ 611. *add Lessingius* ‖ 612 AR. Quid: *corr* B^2 ‖ 613. *Post* Nugas *dist Ac* ‖ 614. quod: *corr Ac* ‖ 615. Ornamenta *vel* Ortamenta ‖

HE. Níli facio, támen adibo. TYN. Núnc ego omnino óccidi,
Núnc ego inter sacrúm saxumque stó nec quid faciám scio.
HE. Dó tibi operam, Arístophontes, síquid est quod mé uelis.
AR. Éx me audibis uéra quae nunc fálsa opinare, Hégio.
Séd hoc primum me expúrigare tíbi uolo, me insániam
Néque tenere néque mi esse ullum mórbum nisi quod séruio.
[AR.] Át ita me rex deórum atque hominum fáxit patriae cómpotem,
Ýt istic Philocratés non magis est quam aút ego aut tu. HE. Eho, díc mihi,
Quís illic igitur ést? AR. Quem dudum díxi a principió tibi.
Hóc si secus repéries, nullam caúsam dico, quín mihi
Ét parentum et líbertàtis ápud te deliquió siet.
HE. Quíd tu ais? TYN. Me túom esse seruom et té meum erum. HE. Haud istúc rogo.
Fuístin liber? TYN. Fúi. AR. Enim uero nón fuit, nugás agit.
TYN. Quí tu scis? an tú fortasse fuísti meae matri óbstitrix,
Qui íd tam audacter dícere audes? AR. Púerum te uidí puer.
TYN. Át ego te †uideo maior maiorem: em rursúm tibi.
Meám rem non curés, si recte fácias: num ego curó tuam?
HE. Fúitne huic patér Thensaurochrýsonicochrýsides?
AR. Nón fuit, neque égo istuc nomen úmquam audiui ante húnc diem.

---

616. AR.: *corr B*[2] | Nihil: *corr Lamb* ‖ 617. ego *vel* ergo ‖ 618. AR.: *corr B*[2] ‖ 619. AR. *add B*[2] ‖ 620. expurgare: *corr Ri* ‖ 630. qui id *vel* quid ‖ 631. hem: *corr Brix* ‖ 632. tua ‖

Phílocrati Theodóromedes fuít pàter. TYN. Pereó probe.
Quín †quiescis dierectum cór meum, ac suspénde te:
Tú sussultas, égo miser uix ásto prae formídine.
HE. Sátin istuc mihi éxquisitumst, fuísse hunc seruom in Álide
Néque esse hunc Philocratém? AR. Tam satis quam númquam hoc inueniés secus.
Séd ubi is nunc est? HE. Ýbi ego minume atque ípsus se uolt máxume.
Tum ígitur ego derúncinatus, deártuatus súm miser
Huíus scelesti téchinis, qui me ut lúbitumst ductauít dolis.
Séd uide sis. AR. Quin éxploratum díco et prouisum hóc tibi.
HE. Cérton? AR. Quin nil, ínquam, inuenies mágis hoc certo cértius:
Phílocrates iam inde úsque amicus fuít mihi a pueró puer.
HE. Séd qua faciest túos sodalis Phílocrates? AR. Dicám tibi:
Mácilento ore, náso acuto, córpore albo, [et] oculís nigris,
Súbrufus aliquántum, crispus, cíncinnatus. HE. Cónuenit.
TYN. Ýt quidem hercle in médium ego hodie péssume procésserim:
Vaé illis uirgis míseris, quae hodie in térgo morientúr meo.
HE. Vérba mihi data ésse uideo. TYN. Quíd cessatis, cómpedes,
Cúrrere ad me méaque amplecti crúra, ut uos custódiam?
HE. †Satin me illi hodié scelesti cápti ceperúnt dolo?

639. Tam *vel* Ta || 641. erumnatus: *corr Turnebus e membranis:* deruncinatus *Nonius quoque habuisse videtur* || 642 thechnis: *corr Ri* || 647. *del Guy* || 653. Santin *vel* Satin ||

Íllic seruom se ássimulabat, híc sese autem líberum.
Núculeum amisí, reliqui pígneri putámina.
Íta mi stolido súrsum uorsum os súbleuere offúciis.
Hícquidem me numquam írridebit. Cólaphe, Cordalió,
Corax,
Íte istinc, [atque] ecférte lora. LOR. Núm lignatum
míttimur?

HEGIO. LORARII. TYNDARVS. ARISTOPHONTES
SENEX SERVOS ADVLESCENS

HE. Inícite huic manicas ´ ⏑ – mastígiae.
TYN. Quid hoc ést negoti? quíd ego deliquí? HE.
Rogas?
Satór sartorque scélerum et messor máxume.
TYN. Non óccatorem dícere audebás prius?
Nam sémper occant príus quam sariunt rústici.
HE. †At ut confidenter mihi contra ástitit.
TYN. Decet ínnocentem séruom | atque innóxium
Confídentem esse, suom ápud erum potíssumum.
HE. Adstríngite isti súltis uehementér manus.
TYN. Tuós sum: tu has quidém uel praecidí iube.
Sed quíd negotist? quam ób rem suscensés mihi?
HE. Quia mé meamque rém, quod in te unó fuit,
Tuís scelestis fálsidicis falláciis
†Delácerauisti deártuauistíque opes,
Confécisti omnis rés ac rationés meas.
Ita mi éxemisti Phílocratem falláciis.
Illum ésse seruom crédidi, te líberum:
Ita uósmet aiebátis itaque nómina

---

655. Nuculeum *vel* Nucleum | retinui, *ut vid., Donatus* | pignori: *corr ex Nonio* ‖ 656. uersum *vel* uersus | subliuere ‖ 658. *del Guy* | CO ‖ 661. Sator sartorque *vel* Sator satorque ‖ 662. prius audebas dicere *Nonius* ‖ 663. sarriunt: *corr ex Nonio* ‖ 668. tuas ‖ 672. deartuasti dilacerauisti atque opes *Nonius* ‖ 674. et emisti: *corr* B^2 ‖

Intér uos permutástis. TYN. Fateor ómnia
Facta ésse ita ut ⟨tu⟩ dícis et falláciis
Abísse eum abs te méa opera atque astútia:
An, óbsecro hercle te, íd nunc suscensés mihi?
HE. At cúm cruciatu máxumo id factúmst tuo.
TYN. Dum ne ób malefacta péream, parui exístumo.
Si ego híc peribo, ast ílle ut dixit nón redit,
At erít mi hoc factum mórtuo memorábile,
⟨Me⟩ méum erum captum ex séruitute atque hóstibus
Reducém fecisse líberum in patriam ád patrem,
Meúmque potius mé caput períclo
Praeóptauisse quam ís periret pónere.
HE. Facito érgo ut Acherúnti clueas glória.
TYN. Qui pér uirtutem †peritat, non ínterit.
HE. Quando égo te exemplis péssumis [ex]cruciáuero
Atque ób sutelas tuás te Morti mísero,
Vel te ínteriisse uél periisse praédicent:
Dum péreas, nil intérdico aiant uíuere.
TYN. Pol si ístuc faxis, haúd sine poena féceris,
Si ille húc rebitet, sícut confido áffore.
AR. Pro di ínmortales: núnc ego teneo, núnc scio
Quid hoc sít negoti: méus sodalis Phílocrates
In líbertatest ád patrem in patriá ⏑ –.
Benést: nec quisquamst mi aéque melius quoí uelim.
Sed hóc mihi aegrest me huíc dedisse operám malam,
Qui núnc propter me méaque uerba uínctus est.
HE. Votuín te quicquam mi hódie falsum próloqui?
TYN. Votuísti. HE. Cur es aúsus mentirí mihi?
TYN. Quia uéra obessent ílli quoi operám dabam:
Nunc fálsa prosunt. HE. Át tibi oberunt. TYN.
Óptumest:
At erúm seruaui, quém seruatum gaúdeo,

---

678. *add Ca* ‖ 682. estumo: *corr Bo* ‖ 685. *add Bent* ‖ 687. periclo ‖ 689. ducas *vel* dueas: *corr B*² ‖ 691. *del Bo* ‖ 694. dicant: *corr Fl* ‖ 696. redibit et: *corr 'quidam' apud Pareum* | afforet: *corr Pius* ‖ 698. sit hoc: *trai Bo* ‖ 703. quicquam *vel* quiquam ‖ 704. Votauisti: *corr Pareus* ‖

Quoi mé custodem addíderat erus maiór meus.
Sed málene id factum | árbitrare? HE. Péssume.
TYN. At ego áio recte, qui ábs te sorsum séntio:
Nam cógitato, síquis hoc gnató tuo
Tuos séruos faxit, quálem haberes grátiam?
Emítteresne nécne eum seruóm manu?
Essétne apud te is séruos acceptíssumus?
Respónde. HE. Opinor. TYN. Cúr ergo iratús mihi's?
HE. Quia illí fuisti quám mihi fidélior.
TYN. Quid tu? úna nocte póstulauisti ét die
Recéns captum hominem núperum, [et] nouícium
Te pérdocere, ut mélius consulerém tibi
Quam illí quicum una ⟨a⟩ púero aetatem exégeram?
HE. Ergo áb eo petito grátiam istam. dúcite,
Vbi pónderosas crássas capiat cómpedes:
Inde íbis porro in látomias lapidárias.
Ibi quom álii octonos lápides effodiúnt, nisi
Cottídiano sésquiopus conféceris,
Sescéntoplago nómen indetúr tibi.
AR. Per deós atque homines égo te obtestor, Hégio,
Ne tu ístunc hominem pérduis. HE. Curábitur:
Nam nóctu neruo uínctus custodíbitur,
Intérdius sub térra lapides éximet.
Diu ego húnc cruciabo, nón uno absoluám die.
AR. Certúmnest tibi istuc? HE. Nón moriri cértius.
Abdúcite istum actútum ad Hippolytúm fabrum,
Iubéte huic crassas cómpedes inpíngier:
Inde éxtra portam ad meúm libertum Córdalum
In lápicidinas fácite deductús siet.
Atque húnc me uelle dícite ita curárier,
Nequí deterius huíc sit quam quoi péssumest.
TYN. Cur égo te inuito me ésse saluom póstulem?

---

717. *dist Sey* ‖ 718. *del ex Nonio* ‖ 720. *add Py* ‖ 721. istam gratiam: *trai Py* ‖ 725. Cotidianos: *corr Gul* | ses(*vel* es)que opus ‖ 730. interdius *vel* interdiu ‖ 731. hunc ego ‖ 736. diductus ‖ 737. ita me uelle dicite: *trai Fl* ‖ 738. Nequi *vel* Nequid ‖

Períclum uitae meaé tuo stat perículo.
Post mórtem in morte níl est quod metuám mali.
Et sí peruiuo usque ád summam aetatém, tamen
Breue spátiumst perferúndi quae minitás mihi.
Vale átque salue, etsi áliter ut dicám meres.
Tu, Arístophontes, dé me ut meruisti, íta uale:
Nam míhi propter te hoc óptigit. HE. Abdúcite.
TYN. At únum hoc quaeso, si húc rebitet Phílocrates,
Vt mi éius facias cónueniundi cópiam.
HE. Perístis, nisi iam hunc é conspectu abdúcitis.
TYN. Vis haéc quidem herclest, ét trahi et trudí simul.
HE. Illic ést abductus récta in phylacam, ut dígnus est.
Ego illís captiuis áliis documentúm dabo,
Ne tále quisquam fácinus incipere aúdeat.
Quod ábsque hoc esset, quí mihi hoc fecít palam,
Vsque óffrenatum suís me ductarént dolis.
Nunc cértumst nulli pósthac quicquam crédere:
Satis súm semel decéptus. sperauí miser
Ex séruitute me éxemisse fílium:
Ea spés elapsast. pérdidi unum fílium,
Puerúm quadrimum quém mihi seruos súrpuit,
Neque eúm seruom umquam répperi neque fílium:
Maiór potitus hóstiumst. quod hoc ést scelus?
Quasi in órbitatem líberos prodúxerim.
Sequere hác: reducam te úbi fuisti. néminis
Miserére certumst, quía mei miseret néminem.
⟨AR.⟩ Exaúspicaui ex uínclis: nunc intéllego
Redaúspicandum esse ín catenas dénuo.

---

740. Periculum: *corr Py* ‖ 742. Etsi *vel* Et si | peruiuo *vel* superuiuo ‖ 749. hunc iam: *trai Py* ‖ 755. offerre natum *vel* ofere natum: *corr Gul* ‖ 756. post haec: *corr Bo ex Guelf.* ‖ 760. surripuit: *corr Ca* ‖ 765. misereri: *corr Spengelius* | neminis me miseret nam me miseret *Nonius* ‖ 766. *add Py* | uinculis: *corr Lamb* ‖

ACTVS IV.

ERGASILVS
PARASITVS

Iúppiter supréme, seruas mé measque augés opes:
Máxumas opímitates ópiparasque offérs mihi:
Laudém, lucrum, ludúm, iocum, festíuitatem, férias,
Pompám, penum, potátiones, sáturitatem, gaúdium.
Néc quoiquam homini súpplicare †nunc certumst mihi:
Nam uél prodesse amíco possum uél inimicum pérdere.
Íta hic me amoenitáte amoena amoénus onerauít dies:
Síne sacris heréditatem sum áptus effertíssumam.
Nunc ád senem cursúm capessam hunc Hégionem, quoí boni
Tantum áffero, quantum ípse a diuis óptat, atque etiam ámplius.
Nunc cérta res est, eódem pacto ut cómici seruí solent,
Coníciam in collum pállium, primo éx med hanc rem ut aúdiat:
Speróque me ob hunc núntium aetérnum adepturúm cibum.

HEGIO. ERGASILVS
SENEX PARASITVS

HE. Quanto ín pectore hánc rem meó magis uolúto,
Tantó mi aegritúdo auctiór est in ánimo.
Ad íllum modúm sublitum ós esse mi hódie:
Neque íd perspicere quíui.
Quod quóm scibitúr, †per úrbem inridébor.

---

769. opimitates *vel* opimates ‖ 774. moenitate: *corr B*[2] | onerauit mihi: *corr Py* ‖ 777. afferro *vel* offero | a dis: *corr Bo* ‖ 779. me: *corr Bo* ‖ 783. 784. *cohaerent* ‖ 783. subitum | hodie mihi ‖ 785. cum *vel* com ‖

Quom extémplo ad forum áduenero, ómnes loquéntur
'Hic íllest senéx doctus, quoí uerba dáta sunt'.
Sed Érgasilus éstne hic, procúl †quem uideo?
Conlécto quidémst pallió: quidnam actúrust?
ERG. Moue áps te †moram atque, Érgasile, age hánc rem.
Éminor intérminorque, †nequis mihi obstiterit óbuiam,
Nísi qui satis diú uixisse sése homo arbitrábitur:
Nám qui obstiterit óre sistet. HE. Híc homo pugilatum íncipit.
ERG. Fácere certumst. proínde ut omnes ítinera insistánt sua,
Néquis in hanc plateám negoti cónferat quicquám sui:
Nám meus est ballísta pugnus, cúbitus catapultást mihi,
Vmerus aries: túm genu †ad quemque iecero, ad terrám dabo.
Déntilegos omnés mortales fáciam, quemque offéndero.
HE. Quaé illaec eminátiost nam? néqueo mirarí satis.
ERG. Fáciam, ut huius dieí locique meíque semper méminerit,
Quí mi in cursu opstíterit †faxo uitae is extemplo opstiterít suae.
HE. Quíd hic homo tantum íncipissit fácere cum tantís minis?
ERG. Príus edico, néquis propter cúlpam capiatúr suam:
Cóntinete uós domi, prohibéte a uobis uím meam.
HE. Míra edepol sunt ní hic in uentrem súmpsit confidéntiam.
Vaé misero illi, quoíus cibo iste fáctust imperiósior.
ERG. Túm pistores scrófipasci quí alunt furfuribús sues,
Quárum odore praéterire némo pistrinúm potest:
Eórum si quoiúsquam scrofam in público conspéxero,

787. ductus: *corr Dousa* | quoi *vel* quo ‖ 792. quis: *corr Gru* ‖ 793. pugillatum ‖ 795. in hac platea: *corr Bo* ‖ 796. nam mihi haec balista pugnum est *gramm. de dub. nom.* ‖ 798. Dentilecos ‖ 799. est? nam: *corr Ac* ‖ 800. huius *vel* eius ‖ 806. imperiosior *vel* impensior ‖ 807. furfure: *corr Luchsius* ‖

Éx ipsis dominís meis pugnis éxculcabo fúrfures.
HE. Básilicas edíctiones átque imperiosás habet.
Sátur homost, habét profecto in uéntre confidéntiam.
ERG. Túm piscatorés qui praebent pópulo pisces foétidos,
Qui áduehuntur quádrupedanti crúcianti canthério,
Quórum odos subbásilicanos ómnes abigit ín forum:
Eís ego ora uérberabo súrpiculis piscáriis,
Vt sciant aliéno naso quam éxhibeant moléstiam.
Túm lanii autem quí concinnant líberis orbás oues,
Quí locant caedúndos agnos ét dupla agninám danunt,
Quí petroni nómen indunt uérueci sectário:
Eórum ego si in uiá petronem pública conspéxero,
Ét petronem et dóminum reddam mórtales misérrumos.
HE. Eúgepae: edíctiones aédilicias hícquidem habet,
Mírumque adeost ni húnc fecere Aetóli sibi agoránomum.
ERG. Nón ego nunc parasítus sum, sed régum rex regálior:
Tántus uentri cómmeatus méo adest in portú cibus.
Séd ego cesso hunc Hégionem oneráre laetitiá senem?
†Qui homine adaéque nemo uíuit fortunátior.
HE. Quae íllaec est laetítia quam illic laétus largitúr mihi?
ERG. Heús ubi estis? écquis ⟨hic est? écquis⟩ hoc aperit óstium?
HE. Híc homo ad cenam récipit se ad me. ERG. Áperite hasce ambás fores
Príus quam pultando [uel] ássulatim fóribus exitium ádfero.
HE. Perlúbet hunc hominem cónloqui: Ergásile. ERG. Ergasilum quí uocat?

811. editiones ‖ 815. subbasilicanos *vel* subbalsicanos | abegit (adegit *Priscianus*) ‖ 816. ego *vel* ergo ‖ 818. lanii *vel* lanu *vel* lanum ‖ 819. duplam: *corr Rostius* ‖ 821. Eum: *corr Brix* ‖ 823. edictiones *vel* editiones | edilicias *vel* et dilitias ‖ 824. fecere *vel* fecerunt | sibi aetoli: *trai Guy* ‖ 830. *add Bo* ‖ 832. pulsando *Nonius* | uel assultatim *vel* uel absultatim: *corr ex Nonio* | exitium dabo *Nonius* ‖ 833. Per lubet *vel* Periubet ‖

HE. Respíce. ERG. Fortuna quód tibi nec fácit nec faciet, [hoc] mé iubes.
Séd quis est? HE. Réspice ad me: Hégio sum. ERG. Óh mihi,
Quantumst hominum optumorum optume, in tempore aduenis.
HE. Nescíoquem ad portum náctus es ubi cénes: eo fastídis.
ERG. Cédo manum. HE. Manúm? ERG. Manum, inquam, cédo tuam actutúm. HE. Tene.
ERG. Gaúde. HE. Quid ego gaúdeam? ERG. Quia ego ímpero: age gaudé modo.
HE. †Pol maerores mihi anteuortunt gaudiis. [ERG. Noli irascier.]
ERG. Iám ego ex corpore éxigam omnis máculas maerorúm tibi:
Gaúde audacter. HE. Gaúdeo, etsi níl scio quod gaúdeam.
ERG. Béne facis: iubé — HE. Quid iubeam? ERG. ígnem ingentem fíeri.
HE. Ígnem ingentem? ERG. Ita díco: magnus út sit. HE. Quid? me, uólturi,
Tuán causa [me] aedis íncensurum cénses? ERG. Noli iráscier.
Iúben an non iubés astitui aúlas, patinas élui,
Láridum atque †epulas foueri fóculis feruéntibus,
Álium pisces praéstinatum abíre? HE. Hic uigilans sómniat.
ERG. Álium porcinam átque agninam et púllos gallináceos?
HE. Scís bene esse, sí sit unde. ERG. †Pernam atque opthálmiam,
Hóraeum scombrum ét trugonum et cétum et mollem cáseum?

---

834. facit *vel* facis | *del Brix* || 835. quid *vel* qui || 836. *cf ad Bacch.* 617 || 838. Cedo manum H. manum *vel* Cedo manu H. manu || 840. *del Ac* || 844. me uolt (*vel* uol) uri: *corr Palm* || 845. *del Gru* || 850. opthalmia || 851. Horęum *vel* Horreum ||

HE. Nóminandi istórum tibi erit mágis quam edundi cópia
Híc apud me, Ergásile. ERG. Mean me caúsa hoc censes dícere?
HE. Néc nil hodie néc multo plus tu híc edes, ne frústra sis:
Proín tu tui cottídiani uícti uentrem ad me ádferas.
ERG. Quín ita faciam, ut ⟨tú⟩te cupias fácere sumptum, etsi égo uetem.
HE. Égone? ERG. Tu ne. HE. Túm tu mi igitur érus es. ERG. Immo béneuolens.
Vín te faciam fórtunatum? HE. Málim quam miserúm quidem.
ERG. Cédo manum. HE. Em manúm. ERG. Di tė omnes ádiuuant. HE. Nil séntio.
ERG. Nón enim es in sénticeto, eó non sentis. séd iube
Vása tibi pura ápparari ád rem diuinám cito
Átque | agnum afférri proprium pínguem. HE. Cur? ERG. Vt sácrufices.
HE. Quoí deorum? ERG. Mihi hércle: nam ego nunc tíbi sum summus Iúppiter,
Ídem ego sum Salús Fortuna Lúx Laetitia Gaúdium:
Proín tu diuom hunc sáturitate fácias tranquillúm tibi.
HE. Ésurire míhi uidere. ERG. Míquidem esurio, nón tibi.
⟨HE.⟩ Tuo árbitratu: fácile patior. ERG. Crédo: consuetú's puer.
⟨HE.⟩ Iúppiter te díque perdant. ERG. Te hércle — mi aequomst grátias
Ágere ob nuntiúm: tantum ego nunc pórto a portu tíbi boni.
Núnc tu mihi placés. HE. Abi, stultu's: séro post tempús uenis.

855. Pro uicti cotidiani uentrem *Nonius* ‖ 856. *add Bent* ‖ 859. Cedo *vel* Credo | adiuuant *vel* adiuuent ‖ 864. fortuna *vel* fortunax ‖ 865. deum: *corr Bo* ‖ 867. *add Pyl* | HE.: *corr Py* | consuetus: *corr Fl* ‖ 870. stultus: *corr Mue* ‖

ERG. Ígitur olim si áduenissem, mágis tu tum istuc díceres.
Núnc hanc laetitiam áccipe a me quám fero: nam fílium
Tuóm modo in portú Philopolemum uíuom, saluom et sóspitem
Vídi in publicá celoce ibidémque illum adulescéntulum
Áleum una et tuóm Stalagmum séruom qui aufugít domo,
Quí tibi surripuít quadrimum púerum filiolúm tuom.
HE. Ábi in malam rem, lúdis me. ERG. Ita me amábit sancta Sáturitas,
Hégio, itaque suó me semper cóndecoret cognómine,
Vt ego uidi. HE. Meúm<ne> gnatum? ERG. Tuóm gnatum et geniúm meum.
<HE.> Ét captiuom illum Álidensem? ERG. *Μὰ τὸν Ἀπόλλω*. HE. Et séruolum
Meúm Stalagmum, meúm qui gnatum súrripuit? ERG. *Ναὶ τὰν Κόραν*.
HE. †Iám diu? ERG. *Ναὶ τὰν Πραινέστην*. HE. Vénit? ERG. *Ναὶ τὰν Σιγνίαν*.
<HE.> Cérton? ERG. *Ναὶ τὰν Φρουσινῶνα*. HE. Víde sis — ERG. *Ναὶ τὰν Ἀλάτριον*.
HE. Quíd tu per barbáricas urbes iúras? ERG. Quia enim item ásperae
Súnt ut tuom uictum aútumabas ésse. HE. Vae aetatí tuae.
<ERG.> Quíppe quando míhi nil credis, quód ego dico sédulo.
Séd Stalagmus quoíus erat tunc nátionis, quom hínc abit?
HE. Sículus. ERG. At nunc Sículus non est: Bóius est, boiám terit:

874. celoce *vel* cęlo te ‖ 875. Alium ‖ 879. *add Bent* ‖ 880. *add* B^2 | HE. *et* ERG.: *corr* B^2 | Et (*vel* Vt) serúolum ‖ 881. ne tan coram ‖ 882. ne tam prenestem | ERG. *et* HE.: *corr* B^2 | ne tan (*vel* tà) signeam ‖ 883. *add* B^2 | ne tam frusinonem (*vel* frusi non est) | ERG. *et* HE.: *corr* B^2 | ne tam (*vel* ton) alatrium ‖ 884. ERG. *et* HE.: *corr* B^2 | perbarbaricas *vel* barraricas ‖ 885. ERG.: *corr Sarac* ‖ 886. *add Sarac* ‖ 887. quo iusserat nunc: *corr* B^2 | hinc *vel* hic | abit *vel* abiit ‖ 888. Sicuius: *corr Ca* | et nunc sicuius: *corr Ca* | bolus: *corr* B^2 ‖

Líberorum quaérundorum caúsa ei credo uxór datast.
HE. Díc, bonan fidé tu mi istaec uérba dixistí? ERG. Bona.
HE. Di ínmortales, íterum gnatus uídeor, si uera aútumas.
ERG. Aín tu? dubium habébis etiam, sáncte quom ego iurém tibi?
Póstremo, Hegió, si parua iúri iurandóst fides,
Víse ad portum. HE. Fácere certumst: tu íntus cura quód opus est.
Súme, posce, próme quiduis: té facio cellárium.
⟨ERG.⟩ Nam hércle nisi mantíscinatus próbe ero, fusti péctito.
⟨HE.⟩ Aéternum tibí dapinabo uíctum, si uera aútumas.
ERG. Vnde id? HE. A me meóque gnato. ERG. Spónden tu istud? HE. Spóndeo.
ERG. Át ego tuom tibi áduenisse fílium respóndeo.
HE. Cúra quam optumé potes. ERG. Bene ámbula et redámbula.
Íllic hinc abiit: míhi rem summam crédidit cibáriam.
Di ímmortales, iam út ego collos praétruncabo tégoribus.
Quánta pernis péstis ueniet, quánta labes lárido,
Quánta sumini ábsumedo, quánta callo cálamitas,
Quánta laniis lássitudo, quánta porcináriis.
Nám si alia memorém quae ad uentris uíctum conducúnt morast.
Núnc ibo, ut pro praéfectura meá ius dicam lárido,
Ét quae pendent índemnatae pérnis auxilium út feram.

---

892. *dist Gul* || 894. Vise ad *vel* Vis erat || 895. uis te *vel* iuste || 896. 897. *add* B^2 || 898. Sponde tu || 901. *Novae scaenae inscriptionem del cum aliis Spengelius* | cibariam *vel* tibariam || 902. pretruncabo *vel* pertruncabo | tergoribus: *corr Turnebus* || 904. absumendo: *corr Valla* | collo: *corr* B^2 || 907. PROPRAEFECTURAMEA (*ut vid.*): praefecturam et || 908. PERNIS: perne eis *vel* pernies ||

ACTVS V

PVER

Diéspiter te deíque, Ergasile, pérdant et uentrém tuom
Parasítosque omnis ét qui posthac cénam parasitís dabit. 910
Cladés calamitasque íntemperies módo in nostram aduenít domum.
Quasi lúpus esuriens †timui ne ín me faceret ímpetum:
Vbi uoltus * * sur * * ntis * * * * * * * * * * * * ímpetum 912^{b}
Nimisque hércle ego illum mále formidaui: íta frendebat déntibus.
Aduéniens totum déturbauit cúm carne carnárium,
Arrípuit gladium, praétruncauit tríbus tegoribus glándia,
Aulás calicesque omnís confregit nísi quae modialés erant: 916
Cocum pércontabatúr, possentne sériae feruéscere:
Cellás refregit ómnis intus réclusitque armárium.
Adséruate istunc súltis, serui: ego íbo, ut conueniám senem.
Dicam, út sibi penum álibi adornet, síquidem sese utí uolet: 920
Nam †hic quidem ut adornat aut iam níl est aut iam níl erit.

---

911. CLADES: cladis | CALAMITATESQ· ‖ 912^{a}. TIMVI: metui ‖ 912^{b}. *accessit ex A, de cuius lectione non constat* ‖ 913. FORMIDAVI, *ut videtur, e testim. Stud.*: formidabam ‖ 914. deturbauit totum: totum deturbat *in A locum habere videtur* ‖ 915. PRAERVNCAVIT | TEGORIBVS: tergoribus ‖ 916. CON**EGIT: confringit | modiales erant: MODIALAE‖—SERANT, *ut vid.* ‖ 917. SERIAE: seriae *vel* serire ‖ 920. PENVMALIBIADORNET (*ut videtur*): penum aliud ornet ‖

HEGIO. PHILOPOLEMVS. PHILOCRATES
SENEX ADVLESCENTES II
STALAGMVS
SERVOS

HE. Iouí deisque agó gratiás merito mágnas,
Quom té reddueém tuo patrí reddidérunt
Quomque éx miseriís plurumís me exemérunt,
Quae †adhuc te carens dum hic fui sustentábam,
Quomque húnc conspicór in potéstate nóstra 926
Quomque íllaec repértast fidés firma nóbis.
PHILOP. Sátis iam dolui ex ánimo et cura, sátis me lacrumis máceraui [hoc],
Sátis iam audiui tuás aerumnas ád portum mihi quás memorasti:
Hóc agamus. PHILOCR. Quíd nunc, quoniam técum seruauí fidem 930
Tíbique hunc reducem in líbertatem féci? HE. Fecisti út tibi,
Phílocrates, numquám referre grátiam possím satis,
Proínde ut tu proméritu's de me et fílio. PHILOP. Immó potes,
Páter, et poteris ét ego potero et dí eam potestatém dabunt, 934
Ýt beneficium béne merenti nóstro merito múneres:
Sícut tu huic potés, pater mi, fácere merito máxume.
HE. Quíd opust uerbis? língua nullast quá negem quidquíd roges.
PHILOCR. Póstulo abs te, ut mi íllum reddas séruom quem hic relíqueram
Pígnus pro me, quí mihi melior quám sibi sempér fuit,

---

923. reducem *libri cum A*: *corr Schneiderus* ‖ 924. EX: et (*corr* B^2) | MEEXEMERUNT: me exemerunt *vel* met emerunt ‖ 925. te carens: CARENS, *ut vid.* | HUC ‖ 926. conspicio: *corr Geppertus* ‖ 927. haec *libri cum A*: *corr Bachius* ‖ 928. SATISME: me satis et | *del Ca* ‖ 933. promeritus: *corr Fl* ‖ 935. bene merenti *vel* bene meriti ‖ 937. opust *vel* opus ‖ 939. *cf. ad* 941 ‖

Pró benefactis éius ut ⟨e⟩i prétium possim réddere.
HE. Quód bene fecistí, referetur grátia. id quod póstulas,
Ét id et aliud quód me orabis ímpetrabis: átque te
Nólim suscensére, quod ego irátus ei fecí male.
PHILOCR. Quíd fecisti? HE. In lápicidinas cónpeditum cóndidi,
Vbi resciui míhi data esse uérba. PHILOCR. Vae miseró mihi:
Própter meum capút labores hómini euenisse óptumo.
HE. Át ob eam rem míhi libellam pró eo argenti né duis:
Grátiis a me út sit liber [a]dúcito. PHILOCR. Edepol, Hégio,
Fácis benigne. séd quaeso hominem ut iúbeas arcessí. HE. Licet.
Vbi | estis, uos? íte actutum, Týndarum huc arcéssite.
Vós ite intro: intéribi ego ex hac státua uerbereá uolo
Érogitare, meó minore quíd sit factum fílio.
Vós lauate intéribi. PHILOP. Sequere hac, Phílocrates, me intró. PHILOCR. Sequor.

HEGIO. STALAGMVS
SENEX SERVOS

HE. Áge tu illuc procéde, bone uir, lépidum mancupiúm meum.
STAL. Quíd me oportet fácere, ubi tu tális uir falsum aútumas?
Fúi ego bellus, lépidus: bonus uir númquam neque frugí bonae
Néque ero: ne spem pónas umquam mé bonae frugí fore.

---

940. *add Sey* ‖ 941. *ante* 939 *exstat* | referetur *vel* refertur ‖ 948. Cratis: *corr Bo* | *del Lindemannus* ‖ 950. accersite ‖ 951. inter ibo | ueruere auolo *vel* ueruerce auolo *vel* uerueecea uolo ‖ 957. umquam ne (*vel* neque) spem ponas: *trai Schoe* ‖

⟨HE.⟩ Própemodum ubi locí fortunae tuaé sint facile intéllegis:
Sí eris uerax, tua éx re facies †éx mala meliúsculam.
Récte et uera lóquere: sed neque uére neque ⟨tu⟩ récte adhuc
Fécisti umquam. STAL. Quód ego fatear, crédin pudeat quom aútumes?
HE. Át ego faciam ut púdeat: nam in rubórem te totúm dabo.
STAL. Éia, credo ego, ímperito plágas minitarís mihi:
Tándem istaec aufér, dic quid fers, út feras hinc quód petis.
⟨HE.⟩ Sátis facundu's: séd iam fieri dícta compendí uolo.
STAL. Út uis fiat. HE. Béne morigerus fuít puer: nunc nón decet.
Hóc agamus. iam ánimum aduorte ac míhi quae dicam edíssere.
Sí eris uerax, ⟨éx⟩ tuis rebus féceris meliúsculas
STAL. Núgae istaec sunt: nón me censes scíre quid dignús siem?
HE. Át ea subterfúgere potis es paúca, si non ómnia.
STAL. Paúca effugiam, scío: nam multa euénient, et meritó meo,
Quía et fugi et tibí surripui fílium et eum uéndidi.
HE. Quoí homini? STAL. Theodóromedi in Álide Polyplúsio
Séx minis. HE. Pro di ínmortales: ís quidem huius ést pater
Phílocrati. STAL. Quin mélius noui quám tu et uidi saépius.

---

958. *Pers add* B^2 (*item* 961. 965) ‖ 960. Recte *vel* Recta | *add Schoe duce Py* ‖ 962. rumorem *vel* roborem ‖ 964. ista: *corr Schmidtius* ‖ 965. facundus: *corr Lamb* | dictis compendium: *corr Guy* ‖ 967. haec mihi: *corr Ca* ‖ 968. *add Ca* ‖ 970. potisses ‖ 971. *post* 973 *libri habent: trai Valla* | effugiam *vel* efficiam ‖ 973. theodoro medico ‖ 975. Philocrates *vel* Philocratis: *corr Fl* | noui *vel* nolii | te et: *corr Weilius* ‖

HE. Sérua, Iuppitér supreme, et me ét meum gnatúm mihi.
Phílocrates, per tuóm te [in]genium óbsecro, exi: té uolo.

PHILOCRATES. HEGIO. STALAGMVS
ADVLESCENS SENEX SERVOS

PHIL. Hégio, assum: síquid me uis, ímpera. HE. Hic gnatúm meum
Tuó patri ait se uéndidisse séx minis in Álide.
PHIL. Quám diu id factúmst? STAL. Hic annus íncipit uicénsumus.
PHIL. Fálsa memorat. STAL. Aút ego aut tu: nám tibi quadrímulum
Tuós pater pecúliarem páruolo pueró dedit.
PHIL. Quíd erat ei nomén? si uera dícis, memoradúm mihi.
STAL. Paégnium uocitátust: post uos índidistis Týndaro.
PHIL. Cúr ego te non nóui? STAL. Quia mos ést obliuisci hóminibus
Néque nouisse quóius nili sít faciunda grátia.
PHIL. Díc mihi, isne istíc fuit quem uéndidisti meó patri,
Quí mihi pecúliaris dátus est? ⟨STAL.⟩ Huius fílius.
HE. Víuitne is homo? STAL. Argéntum accepi, níl curaui céterum.
HE. Quíd tu ais? PHIL. Quin ístic ipsust Týndarus tuos fílius,
Vt quidem hic arguménta loquitur: nam ís mecum a pueró puer
Béne pudiceque éducatust úsque ad adulescéntiam.
HE. Et miser sum et fórtunatus, †si uera dicitis.

---

977. tuum te *vel* tuum ‖ 982. paruulum: *corr Lindemannus* ‖ 983. Quid *vel* Quod ‖ 984. Pecnium ‖ 986. nihil ‖ 988. *add Brunckius duce Ac* ‖ 993. fortunatus *vel* fortunatis | dicitis *vel* dicetis ‖

Eó miser sum, quía male illi féci, si gnatúst meus.
Eheu, quom ego plús minusue féci quam ⟨me⟩ aequóm fuit.
Quód male feci, crúcior: modo si inféctum fieri póssiet.
Séd eccum incedit húc ornatus haúd ex suis uirtútibus.

TYNDARVS. HEGIO. PHILOCRATES. STALAGMVS
SERVOS SENEX ADVLESCENS SERVOS

TYN. Vídi ego multa saépe picta quae Ácherunti fíerent
Crúciamenta: uérum enim uero núlla adaequest Ácheruns
Átque ubi ego fui in lápicidinis: íllic ibi demúmst locus,
Ýbi labore lássitudost [omnis] éxigunda ex córpore.
Nam úbi illo adueni, quási patriciis púeris aut monérulae
Aút anites aut cóturnices dántur quicum lúsitent:
Ítidem mi haec aduénienti upupa quí me delectém datast.
Séd erus eccum ante óstiumst: erus álter eccum ex Álide
Rédiit. HE. ⟨O⟩ salue, éxoptate gnáte mi. TYN. Hem, quid 'gnáte mi'?
Áttat, scio cur té patrem esse adsímules et me fílium:
Quía mi item ut paréntes lucis dás tuendi cópiam.
PHIL. Sálue, Tyndare. TYN. Ét tu quoius caúsa hanc aerumnam éxigo.

---

995. minusque: *corr Gronovius* | *add Bent* ‖ 996. *dist Py* ‖ 997. audax suis: *corr Muretus* ‖ 998. acherunti *vel* acheronti ‖ 999. acheruns *vel* acherons ‖ 1000. lapricidinis *vel* lapricidinas ‖ 1001. *del Bent* ‖ 1002. patricus *vel* patritus: *corr* B^2 ‖ 1003. aut cot. *vel* a cot. ‖ 1004. mihi haec *vel* haec mihi | delectet: *corr Lamb* ‖ 1005. ostium et erus: *corr Brix* ‖ 1006. Redit: *corr Ca* | *add Spengelius duce Gepperto* ‖ 1007. adsimules esse: *trai Guy* ‖ 1008. Quia *vel* Qui ‖ 1009. exigo *vel* exiguo (*ut A habuisse videtur*) ‖

PHIL. Át nunc liber ín diuitias fáxo uenies: nám tibi
Páter hic est: hic séruos, qui te huic hínc quadrimum súrpuit,
Véndidit patrí meo te séx minis. is té mihi
Páruolum pecúliarem páruolo pueró dedit.
†Íllic indicium fécit: nam hunc ex Álide huc redúcimus.
TYN. Quíd, huius filium —? PHIL. Íntus eccum frátrem germanúm tuom.
TYN. Quíd tu ais? addúxtin illum huius †filium captiuom?
PHIL. Quín, inquam, intus híc est. TYN. Fecisti édepol et recte ét bene.
PHIL. Núnc tibi pater hic ést. hic fur est tuós qui paruom hinc te ábstulit.
TYN. Át ego hunc grandis grándem natu ob fúrtum ad carnuficém dabo.
PHIL. Méritus est. TYN. †Ergo edepol méritam mercedém dabo.
Sed ⟨tu⟩ dic, oró, pater meus tún es? HE. Ego sum, gnáte mi.
TYN. [Núnc demum in memóriam redeo, quóm mecum ⟨re⟩cógito]
Núnc edepol demum ín memoriam régredior audísse me,
Quási per nebulam, | Hégionem meúm patrem uocárier.
HE. Ís ego sum. PHIL. Compédibus quaeso ut tíbi sit leuior fílius
Átque huic grauior séruos. HE. Certumst príncipio id praeuórtier.
Eámus intro, ut árcessatur fáber, ut istas cómpedis
Tíbi adimam, huic dem. STAL. Quoí peculi nil est, recte féceris.

1011. surripuit: *corr Py* ‖ 1015. *dist Sey* ‖ 1016—1022. *om A* ‖ 1019. nunc: *corr* B^2 ‖ 1021. *add Havetus* ‖ 1022. *del Osannus* | *add Gru* ‖ 1023. audisse *vel* audissem: REDISSE, *ut vid.* ‖ 1025. ISEGO: Ego | TY.: *corr* B^2 ‖ 1026. HUIC: hic | SERUUSCERTUST | PRINCIPIO, *ut vid.*: principium | PRAEORTIER ‖ 1027. ACCERSATUR ‖ 1028. DEMQUOI ‖

CAT. Spéctatores ád pudicos móres facta haec fábulast,
Néque in hac subigitátiones súnt neque ulla amátio
Néc pueri suppósitio nec argénti circumdúctio,
Néque ubi amans aduléscens scortum líberet clam suóm patrem.
Huíus modi paucás poetae réperiunt comoédias,
Ýbi boni melióres fiant. núnc uos, si uobís placet,
Ét si placuimús neque odio fúimus, signum hoc míttite,
Quí pudicitiae ésse uoltis praémium: plausúm date.

1030. subigitationes *vel* subi cogitationes ‖ 1035 *sq. dist Schoe* ‖

Nonius p. 220, 12: pilleus generis masculini. Plautus Captiuis: pileum quem habuit diripuit eumque ad caelum tollit'.

T. MACCI PLAVTI

CASINA

GRAECA · CLERVMENOE · DIPHILV

Festus Pauli p. 61, 7 M.: Casinam fabulam Plautus inscripsit ab ancillae nomine Casina quam amari a sene introduxit [*ubi* Cassinam *et mox* Casia *boni codd.*].

PERSONAE

OLYMPIO VILICVS
CHALINVS SERVOS
CLEOSTRATA MVLIER
PARDALISCA ANCILLA
MYRRHINA MVLIER
LYSIDAMVS SENEX
ALCESIMVS SENEX
COQVOS
TIBICEN

ARGVMENTVM

Consĕruam uxorem duó conserui | éxpetunt.
Aliúm senex allégat, alium fílius.
Senem ádiuuat sors: uérum decipitúr dolis.
Ita eí subicitur pró puella séruolus
Nequám, qui dominum múlcat atque uílicum.
Aduléscens ducit cíuem Casinam cógnitam.

3. Sors senem adiuuat: *trai Bo* || 4. pro puella *vel* puella || 5. mulgat: *corr Pius* ||

PROLOGVS

Saluére iubeo spéctatores óptumos,
Fidém qui facitis máxumi | et uós Fides.
Si uérum dixi, sígnum clarum dáte mihi,
Vt uós mi esse aequos iam índe a principió sciam.
Qui utúntur uino uétere sapientís puto
Et quí lubenter uéteres spectant fábulas.
Antíqua | opera et uérba quom uobís placent,
Aequómst placere ante ⟨álias⟩ ueteres fábulas.
Nam núnc nouae quae pródeunt comoédiae
Multó sunt nequióres quam nummí noui.
Nos póstquam populi rúmore intelléximus
Studióse expetere uós Plautinas fábulas,
Antíquam | eius édimus comoédiam,
Quam uós probastis qui éstis in senióribus:
Nam iúniorum quí sunt, non norúnt, scio,
Verum út cognoscant dábimus operam sédulo.
Haec quóm primum actast, uícit omnis fábulas.
Ea témpestate flós poetarúm fuit,
Qui núnc abierunt hínc in communém locum:
Sed támen absentes prósunt ⟨pro⟩ praeséntibus.
Vos ómnes opere mágno esse oratós uolo,
Benígne ut operam détis ad nostrúm gregem.

---

1. aluere *vel* alue: *corr* *B*[2] ‖ 4. esse *solus* *B*[2] *sup. scr.* ‖ 8. *add* *Ri* ‖ 9. nunc *vel* hunc ‖ 11. rumorem: *corr* *Angelius* ‖ 13. edimus *vel* edidimus ‖ 17. primum *vel* primatum ‖ 20. *add* *Sey* ‖ 21. esse oratos *vel* operatos esse ‖

Eícite ex animo cúram atque alienum aés ⏑ –,
Nequís formidet flágitatorém suom:
Ludí sunt, ludus dátus est argentáriis,
Tranquíllumst, Alcedónia sunt circúm forum.
Ratióne utuntur: lúdis poscunt néminem,
Secúndum ludos réddunt autem némini.
Aurés uociuae sí sunt, animum aduórtite:
Comoédia⟨i⟩ nómen dare uobís uolo.
Clerúmenoe uocátur haec comoédia
Graecé, latine Sórtientes. Deíphilus
Hanc graéce scripsit, póstid rursum dénuo
Latíne Plautus cúm latranti nómine.
Senex híc maritus hábitat: eist fílius:
Is úna cum patre ín illisce habitat aédibus.
Est éi quidam séruos, qui in morbó cubat —
Immo hércle uero in lécto, nequid méntiar —:
Is séruos, sed abhinc ánnos factumst sédecim,
Quom cónspicatust prímulo crepúsculo
Puéllam exponi. adít extemplo ad múlierem,
Quae illam éxponebat: órat, ut eam dét sibi.
Exórat, aufert, détulit rectá domum:
Dat eraé suae: orat, út eam curet éducet.
Era fécit, educáuit magna indústria,
Quasi si ésset ex se náta, non multó secus.
Postquam éa adoleuit ád eam aetatem |, út uiris
Placére posset, éam puellam | híc senex
Amát efflictim †ét item contra fílius.
Nunc síbi | uterque cóntra legionés parat
Patérque filiúsque clam alter álterum.
Pater ádlegauit uílicum, qui pósceret
Sibi istánc uxorem: is spérat, si ei sít data,

23. Eicite *vel* Dicite *vel* Diicite || 26. flagitatorem *vel* flagitorem || 27. neminem poscunt: *trai Ca* || 30. *add Pareus* || 31. clerumoene || 32. deiphilus *vel* diphilus || 40. PRIMULO: primo || 45. FECIT: facit || 46. Quasi si: QUASI || 47. POSTQUAMEA: Postquam || 48. EAM: at eam || 51. PATERQ·FILIUSQ·: Paterque filius *(sed* alterumque *VEJ)* || 53. ISTANC: istam ||

Sibi fóre paratas clam úxorem excubiás foris.
Filíus is autem armígerum adlegauít suom,
Qui síbi eam uxorem póscat: scit, si id ímpetret,
Futúrum quod amat íntra praesepís suas.
Senis úxor sensit uírum | amori operám dare:
Proptérea | una cónsentit cum fílio.
Ille aútem postquam fílium sensít suom
Eandem íllam amare et esse ímpedimentó sibi,
Hinc ádulescentem péregre ablegauít pater.
Sciéns ei mater dát operam absentí tamen.
Is — ne éxspectetis — hódie in hac comoédia
In úrbem non redíbit: Plautus nóluit:
Pontem ínterrupit, quí erat ei in ítinere.
Sunt híc, inter se quós nunc credo dícere:
'Quaeso hércle, quid istuc ést? seruiles núptiae?
Seruín uxorem dúcent aut poscént sibi?
Nouom áttulerunt, quód fit nusquam géntium.'
At ego áio id fieri in Graécia et Carthágini
Et híc in nostra térra, †in Apulia:
Maióreque opere ibí seruiles núptiae
Quam líberales étiam curarí solent.
Id ní fit, mecum pígnus, siquis uólt, dato
In úrnam mulsi, Poénus dum iudéx siet
Vel Graécus adeo uél mea causa Ápulus.
Quid núnc? nil agitis? séntio, nemó sitit.
Reuórtar ad illam puéllam | expositíciam,
Quam sérui summa uí sibi uxorem éxpetunt.
Ea ínuenietur ét pudica et líbera,
Ingénua Atheniénsis: neque quidquám stupri
Faciét profecto in hác quidem comoédia.

---

54. UXORE ‖ 55. ISAUTEM: autem | allegauit: ADLEGAT ‖ 60. FILIUMSENSIP: sensit filium ‖ 62. ablegauit: ABLEGAT ‖ 63. EIMATER: eius mater ei | ADSENTI ‖ 64. IS: His ‖ 65. REDIBIT: rediuit ‖ 66. EI: ei *vel* et | in itinere: ITINERE ‖ 67. INTERSEQUOSNUNCCREDO: quos credo nunc inter se ‖ 71. AIOID: alio hoc *vel* alia hoc ‖ 73. OPERE: opera ‖ 75. PIGNUS: *vel sic vel* pugnus *vel* pingnus ‖ 77. APULUS: appulus ‖ 78. QUID: Quid *vel* Qui ‖

Mox hércle uero póst transactam fábulam
Argéntum siquis déderit, ut ego súspicor,
Vltro íbit nuptum, nón manebit aúspices.
Tantúmst. ualete, béne rem gerite et uíncite
Virtúte uera, quód fecistis ántidhac

ACTVS I

OLYMPIO. CHALINVS
VILICVS SERVOS

OL. Non míhi licere meám rem me solum út uolo
Loqui átque cogitáre sine ted árbitro?
Quid tú, malum, me séquere? CHA. Quia certúmst mihi,
Quasi úmbra, quoquo tu íbis te sempér sequi.
Quin édepol etiam, si ín crucem uis pérgere,
Sequí decretumst: dehínc conicito céterum:
Possísne necne clám me sutelís tuis
Praerípere Casinam uxórem, proinde ut póstulas.
OL. Quid tíbi negotist mécum? CHA. Quid ais, ímpudens?
Quid in úrbe reptas, uílice haud magní preti?
OL. Lubét. CHA. Quin ruri es ín praefecturá tua?
Quin pótius quod legátumst tibi negótium
Id cúras atque urbánis rebus te ápstines?
Huc míhi uenisti spónsam praereptúm meam.
Abi rús, abi dieréctus tuam in prouínciam.
OL. Chalíne, non sum oblítus officiúm meum:
Praeféci ruri récte qui curét tamen.

---

84. TRANSACTAMFABULAM: transacta fabula ‖ 87. GERITEUINCITE ‖ 88. ANTIDAC: antid hac *vel* antid hanc ‖ 91. OL.: *corr Ac itemque in sequentibus* ‖ 92. QUOQUOTUIBEISTESEMPERSEQUI: quoquo ibis tu te persequi ‖ 97. NEGOTISTMECUM: negoti mecum est ‖ 98. QUID: Quid *vel* Qui | REPTAS: reptas *vel* rectas | HAUD: hic ‖ 102. HUCMIHI: Huc ‖

Ego húc quod ueni in úrbem si impetráuero,
Vxórem ut istam dúcam quam tu déperis,
Bellam ét tenellam Cásinam, conseruám tuam:
Quando égo eam mecum rús uxorem abdúxero,
Rure íncubabo usque ín praefecturá mea.
CHA. Tun íllam ducas? hércle me suspéndio
Quam tu éius potior fías satiust mórtuom.
OL. Mea praédast illa: proín tu te in laqueum índuas.
CHA. Ex stérculino effósse, tua illaec praéda sit?
OL. Scies hóc ita esse. uaé tibi: quot té modis,
Si uíuo, habebo in núptiis miserúm meis.
CHA. Quid tú mihi facies? OL. Égone quid faciám tibi?
Primum ómnium huic lucébis nouae nuptaé facem:
(Postílla ut semper ímprobus nilíque sis.)
Postíd locorum quándo ad uillam uéneris,
Dabitúr tibi amphora úna et una sémita,
Fons únus, unum ahénum et octo dólia:
Quae nísi erunt semper pléna, ego te implebó flagris.
Ita te ággerunda cúruom aqua faciám probe,
Vt póstilena póssit ex te fíeri.
Post aútem ruri nísi tu †aceruom éderis
Aut quási lumbricus térram, quod te póstules
Gustáre quicquam: númquam edepol ieiúnium
Ieiúnumst aeque atque égo te ruri réddibo.
Postíd, quom lassus fúeris et famélicus,
Noctu út condigne té cubes curábitur.
CHA. Quid fácies? OL. Concludére in fenestram fírmiter,
Vnde aúscultare póssis, quom ego illam aúsculer.
Quom míhi illa dicet: ‘mi ánimule, mi Olýmpio,

106. SI: nisi ‖ 107. ISTAM: istanc ‖ 109. QUANDO***MECUM ‖ 110. RURE: iure ‖ 111. TUN: Tu ‖ 112. SATISEST ‖ 114. sterculino: *vel sic vel* STERCUILINO | SIT: est ‖ 115. UAETIBIQUOT: LY. Ve tibi. OL. quot ‖ 116. UIUO: uiuo *vel* uiuio ‖ 119. *secl Guy* | NIHILIQ·: nihilque ‖ 120. LOCARUM | ADUILLAM: ad illam ‖ 122. AHENUM: aenum ‖ 126. RURIN**I: ruri nisi *vel* nisi ruri ‖ 129. INUNUMST: ieiunium est *(corr Lamb)* ‖ 132. concludere: NONCLUDERE, *ut vid* | fenestram: FENESTRA ‖ 133. HAUSCULTARE | AUSCULER: osculer ‖

Mea uíta, mea mellílla, mea festíuitas:
Sine tuós ocellos deósculer, uoluptás mea,
Sine, amábo, ted amári, meus festús dies,
Meus púllus passer, méa columba, mí lepus':
Quom mi haéc dicentur dícta, tum tu, fúrcifer,
Quasi mús in medio páriete uorsábere.
[CHA.] Nunc né tu te mihi réspondere póstules.
Abeo íntro: taedet tuí sermonis. CHA. Té sequor:
Hicquidém pol certo níl ages sine med árbitro.

ACTVS II

CLEOSTRATA. PARDALISCA
MVLIER ANCILLA

CLE. Obsígnate céllas, reférte anulum ád me:
Ego húc transeo ín proxumum ád meam uicínam.
Vir síquid uolét me, facite hínc accersátis.
PAR. Prándium iússerat sénex sibi parári.
CLE. St,
Táce atque abi: néque paro néque hodie coquétur:
Quándo is mi et fílio áduorsatúr suo
Ánimi amorísque causá sui,
Flágitium illud hóminis.
Ego illúm fame,
Ego illúm siti,
Maledíctis malefáctis amátorem ulcíscar.

---

137. Sine amabo te amari (ted *Ca*): SINEUEROAMARITE ‖ 140. UERSAUERE: *idem B ante corr. et E.* uorsauere *V* ‖ 141. *del Dousa* ‖ 142. TUISERMONIS: sermonis tui | ‡TE: OL. Te *vel* Ote (*corr Dousa*) ‖ 143. MED: met ‖ 145. UICINIAM ‖ 146. HINC: hinc me ‖ 148. ST: Sta: *quod a v.* 147 *separavit Spengelius* ‖ 150. aduorsatur suo: SUOADUORSATUR ‖ 152—154. *contrahit A: recte discr Sey et Spengelius* ‖

Ego pol illum probe incommodis dictis angam:
Fáciam, uti proínde ut est dígnus uitám colat,
Ácheruntis pábulum,
Flágiti †persequentem,
Stabulúm nequítiae. 160
Nunc húc meas fortúnas
Eó questum ad uicínam.
Séd foris concrépuit atque eápse eccam egreditúr foras.
Non pol per tempus iter huc mihi incepi.

MYRRHINA. CLEOSTRATA

MVLIERES II

MY. Sequimíni, comites, in próxumum me huc. heus
uós, ecquis haec quae lóquor audit? 165.166
Ego hic éro, uir si aut quispiám quaeret.
Nam úbi domi sóla sum, sópor manus cálui-
tur. 168.169
Iussin colum ferri mihi? CLE. Myrrhina, salue. 170.171
MY. Salue mecastor: sed quid tu's tristis, ama-
bo? 172.173
CLE. Ita solent omnes quae sunt male nuptae: 174.175
Domi et foris aegre quod sit satis semper est. 176.177
Nam ego ibam ad te. MY. Et pol ego istuc ad te.
Sed quid est, quod tuo nunc animo aegrest?
Nam quod tibist aegre, idem mihist diuidiae. 180.181
CLE. Credo écastor: nam uícinam nemínem amo me-
rito mágis quam te
Nec †qua in plura sint mihi quae ego uelim.

---

156. *cf ad Bacch* 617 ‖ 157. UTEST: est | DIGNAM ‖ 161. 162 *contrahit A: discr Stu* | HUC: hinc | UICINAM: uicinas ‖ 163. ATQ·IPSAECCA: atque ea ipsa eccam (*corr Bo*) | FORAS *om A* ‖ 164. *cf ad Bacch* 617 | non pol: NON | HUCMIHI: mihi ‖ 165. 166. COMITES: comitis ‖ LOQUOR: loquar ‖ 170—181. *cf ad Bacch* 617 ‖ 168. 169. CALUITUR: calpitur ‖ 180. 181. DIUIDIAE: diuidue ‖ 182. 183. *ita B: contrahit A* MIHIQUAEEGOUELIM *proprio v. includens* | SINT: sunt ‖

MY. Amo te atque istuc expeto scire quid sit.
CLE. Vir
Péssumis mé modis déspicatúr domi.
MY. Hém. CLE. Quid est? MY. Díc idem hoc
— nám pol hau sátis meo
Córde accepí querellás tuas — ópsecro.
CLE. Vír me habet péssumis déspicatám modis
Néc mihi iús meum óptinendi óptiost.
MY. Míra sunt, uéra si praédicas: nám uiri
Iús suom ad múlieres óptinere haúd queunt.
CLE. Quín mihi ancíllulam ingrátiis póstulat,
Quaé meast, quaé meo edúcta sumptú siet,
Vílico sé suo dáre: sed ipsus éam amat.
MY. Obsecro, tace. nam hic nunc licet dicere. nos
sumus. CLE. Itast.
MY. Vnde ea tibist?
Nám peculí probam níl habere áddecet
Clám uirum et †quae habet pártum ei haud cóm-
modest,
Quín uiro aut súbtrahat aút stupro inuénerit.
Hóc uiri cénseo esse ómne quicquíd tuomst.
CLE. Tu quidem aduorsum tuam amicam omnia
loqueris.
MY. Tace sís, stulta, et mi auscúlta.
Nolí sis tu illi aduórsari:
Sine amét, sine quod lubet íd faciat,
Quandó tibi nil domi délicuomst.

---

184. 185. *cf ad Bacch* 617 ‖ 186. PESSUMISMEMODISDESPICATURDOMI: me habet pessimis despicatam modis: *cf* 189 | *sequitur in libris praeter A v.* 190: *trai Ac* ‖ 187. 188. *dist Sey* ‖ 187. HEM‡QUIDEST‡DIC: M. Hem quid est dic | hoc Nam pol haud: NAMPOLHAU *A* ‖ 188. CORDE *versui* 187 *adhaeret* ‖ 190. *cf ad v.* 186 ‖ 191. 192. *contrahit B* ‖ 193—195. *duobus v. comprehendit B, quorum alter ab* Educata *incipit* ‖ 193. ingratis ‖ 194. educata: *corr cod Lang.* ‖ 195. suo se: *trai Bent* ‖ 196—198. *lacunosi sunt* ‖ 198. *versui sequenti addit B* ‖ 200. commodi est: *corr Lipsius* ‖ 201. uiro *vel* uero ‖ 203. *cf ad Bacch* 617 ‖ 204. 205 *contrahit B, item* 206 *et* 207, 208 *et* 209 ‖

CLE. Satin sána's? nam tuquidem áduorsus
Tuam istaéc rem loquere. MY. Insípiens,
Sempér tu huic uerbo uítato abs tuo uíro. CLE. Quoi uerbo? MY. Ei fóras, mulier.
CLE. St,
Táce. MY. Quid est? CLE. Ém. MY. Quis est quém uides? CLE. Vir éccum it.
Íntro abi, adprópera [age], amabo. MY. Ímpetras: ábeo.
CLE. Mox magis quom otium mihi et tibi erit,
Ígitur tecúm loquar: núnc uale. MY. Váleas.

LYSIDAMVS. CLEOSTRATA
SENEX MVLIER

LY. Omníbus rebus †ego amorem credo et nitoribus nitidis anteuenire,
Nec pótis quicquam comménorari, quod plús salis plusque lepóris †hodie
Habeát. cocos equidem nímis demiror, qui útuntur condímentis,
Eos eó condimento úno ⟨non⟩ utíer, omnibus quod praéstat.
Nam ubi amór condimentum ínerit, †quoiuis placituram credo,
Neque sálsum neque suaue ésse potest quicquam, úbi amor non admíscetur:
Fel quód amarumst, id mél faciet: hominem éx tristi lepidum ét lenem.
Hanc égo de me coniécturam domi fácio magis quam ex aúditis:

---

209. ista: *corr Bo* || 210—212. abtuo: *corr* B^2 | Ei *add* B^2 E^2 | Mulier est (*vel* ⌗ est): *corr Gru* (St *separavit a v.* 210. 211 *Sey*) || 213. *Personas in spat add* B^2 | hem: *corr Mue* || 214. MY. *praem* B^2 | *del Geppertus* | CLE.: *corr Dissald* || 215. *cf ad Bacch* 617 | MY.: *corr Dissald* || 216. CLE.: *corr Dissald* || 217. itidis || 220. *add man. rec. in B* || 221. inierit || 222. admiscetur *vel* admiscitur ||

Qui quám amo Casinam mágis, †inicio mundítiis Munditiam ántideo.
Myropólas omnis sóllicito: ubiquómquest lepidum unguéntum, unguor,
Vt illí placeam: et placeo, út uideor. sed uxór me excruciat, quía uiuit.
Tristem ástare aspició: blande haec mihi mála mers appellándast.
Vxór mea meaque amoénitas, quid tú agis? CLE. Manum abi atque ábstine.
LY. Heiá, mea Iuno, nón decet esse té tam tristem tuó Ioui.
Quo núnc abis? CLE. Mitte mé. LY. Mane. CLE. Non máneo. LY. At pol ego té sequar.
CLE. Óbsecro, sánun es? LY. Sánus. quam téd amo.
CLE. Nólo ames. LY. Nón potes ímpetrare. CLE. Énecas.
LY. Véra dicás uelim. CLE. Crédo ego istúc tibi.
LY. Réspice, o mí lepos. CLE. Némpe ita ut tú mihi's.
Vnde híc, amabo, unguénta olent? LY. Oh périi.
Manufésto miser teneór. cesso caput pállio detergére?
Vt té bonus Mercuriús perdat, myropóla, quia haec mihi dédisti.
CLE. Eho tú, nili, caná culex: uix teneór, quin quae decent té dicam.
Sénecta aetate | únguentatus pér uias, ignáue, incedis?
LY. Pól ego amico dédi quoidam operam, dum émit unguenta. CLE. Vt cíto commentust.
Écquid te pudet? LY. Ómnia quae tu uís. CLE. Vbi in lustrá iacuisti?
LY. Égon in lustra? CLE. Scío plus quam tu me árbitrare. LY. Quíd id est? quid [tu] scis?

---

225. casinam *vel* casiam | inicio *vel* initio | munditianti deo: *corr Ca* || 226. Miro pol has: *corr* B^2 | es || 227. illi placeat || 228. mala res: *corr Brix* || 229. Abi atque abstine manum: *trai Sey* || 232. *dist Schoe* | quam te clamo (*vel* damo) || 233. enegas || 236. unguenta adolent *vel* ungent adolent || 239. nihil hic anaculix || 240. unguentus: *corr* B^2 || 241. commendatus est: *corr Py* || 243. *del Geppertus* ||

CLE. Té sene omnium †senem néminem esse ignáuiorem.
V́nde is, nili? ubí fuisti? ubí lustratu's? úbi bibisti?
Mádes mecastor: uíde palliolum ut rúgat. LY. Di me et te ínfelicent,
Sí ego in os méum hodie uíni guttam índidi.
CLE. Ímmo age ut lubét bíbe, es, disperde rém.
LY. Ohe, iám satis, uxor, ést:
Compríme te, nimium tínnis.
Relínque aliquantum orátionis, crás quod mecum lítiges.
Séd quid ais? iam dómuisti animum, pótius ut, quod uír uelit
Fíeri, id facias, [potius] quam áduorsere cóntra? CLE. Qua de ré? LY. Rogas?
Súper ancilla Cásina: ut detur núptum nostro uílico,
Séruo frugi, atque úbi illi bene sit lígno, aqua calidá, cibo,
Véstimentis, úbique educat púeros quos pariát ⏑–,
Pótius quam illi séruo nequam dés armigero [nisi] atque ímprobo,
Quoí homini | hodié peculi númmus non est plúmbeus.
CLE. Mírum ecastor té senecta aétate officiúm tuom
Nón meminisse. LY. Quíd iam? CLE. Quia, si fácias recte aut cómmode,
Mé sinas curáre ancillas: quaé meast curátio.
LY. Quí, malum, homini scútigerulo dáre lubet? CLE. †Quia enim fílio
Nós oportet ópitulari único. LY. At quamquam únicust,
Nílo magis ille únicust mihi fílius quam ego illí pater:

245. his (es *Nonius*) | uiuisti: *corr B*[2] (lustretur *et* bibatur *Nonius*) || 246. Adest: *corr Schoe* | di *vel* de | infilicent *vel* infilicem: *corr Pius* || 247—250. *duobus v. conprehendit B, quorum alter* Bibe *incipit*: *discr Schoe* || 247. hodie *solus B*[2] *sup. scr.* || 250. tinnes || 253. 254. *del Py* | LY. (*add B*[2]*E*[2]) Rogas super || 257. *del Ca* || 260. certe | aut *vel* et || 261. Me sinas curare *vel* Curare me sinas || 262. lubet *vel* iubet || 264. unicus est ille mihi: *trai Geppertus* ||

Íllum mi aequiúst quam me illi quaé uolo concédere.
CLE. Tú ecastor tibi, hómo, malam rem quaéris: subolet, séntio.
LY. Égo⟨ne⟩? CLE. Tu: nam quíd friguttis? quíd istuc tam cupidé cupis?
LY. V́t enim frugi séruo detur pótius quam seruo ímprobo.
CLE. Quíd si ego impetro átque exoro a uílico, causá mea
V́t eam illi permíttat? LY. Quid si ego aútem ab armigero ímpetro,
⟨V́t⟩ eam illi permíttat? atque hóc credo impetrássere.
CLE. Cónuenit. uin tuís Chalinum huc éuocem uerbís foras?
Tú eum orato, ego aútem orabo uílicum. LY. Sané uolo.
CLE. Iam híc erit: nunc éxperiemur, nóstrum uter sit blándior.
LY. Hércules dique ístam perdant, quód nunc liceat dícere.
Égo discrucior míser amore, illa aútem quasi ob indústriam
Mi áduorsatur. súbolet hoc iam uxóri, quod ego máchinor:
Própter eam rem mágis armigero dát operam de indústria.

LYSIDAMVS. CHALINVS
SENEX SERVOS

LY. Qui íllum di omnes deaéque perdant. CHA. Te — úxor aiebát tua
Mé uocare. LY. Ego ením uocari iússi. CHA. Eloquere quíd uelis?

---

267. *add Ca* ‖ 270. permittat *vel* permittam ‖ 271. *add Guy* ‖ 272. Conueni tu uis (*vel* ius) tuis: *corr Geppertus* ‖ 276. autem illa: *corr* B^2 | industria ‖ 279. CHA. *add* B^2 *in spat* | *dist Sey* | alebat *vel* aiebat ‖ 280. iussit: *corr* B^2

LY. Prímum ego te porréctiore frónte uolo mecúm loqui:
Stúltitiast ei te ésse tristem quoíus potestas plús potest.
†Pro bone frugi hominém iam pridem esse árbitror. CHA. Intéllego.
Quín, si ita arbitráre, emittis mé manu? LY. Quin íd uolo:
Séd nil est me cúpere factum, nísi tu factis ádiuuas.
CHA. Quíd uelis, modo íd uelim me scíre. LY. Ausculta, ego ⟨é⟩loquar.
Cásinam ego uxorém promisi uílico nostró dare.
CHA. Át tua uxor fíliusque prómiserunt míhi. LY. Scio:
Séd utrum nunc tu caélibem te⟨d⟩ ésse mauis líberum
Án maritum séruom aetatem dégere et gnatós tuos?
Óptio haec tuást: utram harum uís condicionem áccipe.
⟨CHA.⟩ Líber si sim, meó periclo uíuam: nunc uiuó tuo.
Dé Casina certúmst concedere hómini nato némini.
LY. Íntro abi atque actútum uxorem huc éuoca ante aedís cito:
Ét sitellam huc técum efferto cúm aqua et sortis. CHA. Sátis placet.
LY. Égo pol istam iam áliquouorsum trágulam decídero.
Nám si sic nil ímpetrare pótero, saltem sórtiar.
Íbi ego te et suffrágatores tuós ulciscar. CHA. Attamen
Míhi obtinget sors. LY. Ýt quidem pol péreas cruciatú malo.
⟨CHA.⟩ Míhi illa nubet: máchinare quídlubet quouís modo.
LY. Ábin hinc ab oculís? CHA. Inuitus mé uides: uiuám tamen.

---

281. porrectiorem | frontem *vel* fronte ‖ 282. LY. *praem.* B^2 | esset: *corr* B^2E^2 ‖ 287. miscere | *add Mue* ‖ 290. *add Bo* ‖ 292. LY. *praem. EV* ‖ 293. *add* B^2 ‖ 296. sitelam *vel* sitellam ‖ 298. potero *vel* potuero ‖ 299. CHA. *add* B^2 *in spat* ‖ 300. LY. B^2 *in spat:* CHA. *E* ‖ 301. *add* B^2 ‖

LY. Súmne ego miser homó? satin omnes ⟨rés⟩ sunt aduorsaé mihi?
Iám metuo, ne Olýmpionem méa uxor exoráuerit,
Né Casinam ducát. si id factumst, écce me nullúm senem.
Sí non impetráuit, specula étiam in sortitúst mihi.
Sí sors autem décolassit, gládium faciam cúlcitam
Eúmque incumbam. séd progreditur óptume eccum Olýmpio.

OLYMPIO. LYSIDAMVS
SERVOS SENEX

OL. Vna édepol opera in fúrnum calidum cóndito
Atque íbi torreto mé pro pane rúbido,
Era, qua ístuc opera a me ímpetres quod póstulas.
LY. Saluós sum: salua spés est, ut uerba aúdio.
OL. Quid tú me †uera líbertate térritas?
Quin sí tu nolis fíliusque etiám tuos,
Vobís inuitis átque amborum ingrátiis
Vná libella líber possum fíeri.
LY. Quid istúc est? quicum lítigas, Olýmpio?
OL. Cum eádem qua tu sémper. LY. Cum uxoré mea?
OL. Quam tú mi uxorem? quási uenator tú quidem es:
Dies átque noctes cúm cane aetatem éxigis.
LY. Quid agít? quid loquitur técum? | OL. Orat óbsecrat,
Ne Cásinam uxorem dúcam. LY. Quid tu póstea?
OL. Negáui enim ipsi mé concessurúm Ioui,
Si is mécum oraret. LY. Dí te seruassínt mihi.
OL. Nunc ín fermento tótast: ita turgét mihi.

---

305. casinam *vel* casiam || 306. etiam specula: *trai Py* | in sortita sunt: *corr Ac* || 307. decollassit *vel* decollasit || 311. quam istam: *corr Brix* | opera *vel* operam || 314. Quid: *corr Ac* || 315. ingratus *vel* ingratiis || 317. litigas *vel* ligatis || 320. aetatem *vel* aetate || 321. agit *vel* ait || 322. casinam *vel* casiam || 325. LY.: *corr* B^2 ||

⟨LY.⟩ Ego édepol illam médiam diruptám uelim.
OL. Credo édepol esse, síquidem tu frugí bonae's.
Verum édepol tua mihi ódiosast amátio:
Inimícast tua uxor míhi, inimicus fílius,
Inimíci familiáres. LY. Quid id refért tua?
Vnús tibi hic dum própitius sit Iúppiter,
Tu istós minutos cáue deos flocci féceris.
OL. Nugaé sunt istae mágnae: quasi tu néscias,
Repénte ut emoriántur humaní Ioues.
Sed tándem si tu Iúppiter sis [e]mórtuos,
Quom ad deós minoris rédierit regnúm tuom,
Quis míhi subueniet térgo aut capiti aut crúribus?
LY. Opínione mélius res tibi habét tua,
Si hoc ímpetramus, út ego cum Casiná cubem.
OL. Non hércle opinor pósse: ita uxor ácriter
Tua ínstat, ne mihi détur. LY. At ego síc agam:
Coníciam sortis ín sitellam et sórtiar
Tibi ét Chalino. | íta rem natam intéllego:
Necéssumst uorsis gládiis depugnárier.
OL. Quid sí sors aliter quám uoles euénerit?
LY. Benedíce: dis sum frétus, deos sperábimus.
OL. Non égo istuc uerbum | émpsim titiuillício:
Nam omnés mortales deís sunt freti: séd tamen
Vidi égo deis fretos saépe multos décipi.
⟨LY.⟩ St, táce parum⟨per⟩. OL. Quíd uis? LY. Eccum exít foras
Chalínus intus cúm sitella et sórtibus:
Nunc nós conlatis sígnis depugnábimus.

---

326. *add* B^2 | Edepol ego || 332. minutos *vel* munitos || 333. CHA.: *corr* B^2 || 335. *del Ac* || 337. subueniens || 338. Opinionem eius: *corr Sarac* | habeat: *corr Ca* || 341. instar: *corr* B^2 || 344. Necessum est *vel* Necessu est (Necesse est *Philargyrius*) || 346. sperauimus: *corr Dousa* || 347. istuc *vel* istud | emissum *vel* emisim (empsi culem *Paulus*): *corr Ac* | tibi stalitio *vel* tit tibi stalitio: *corr ex Paulo* || 349. dis fretos *vel* disertos | decipi *vel* decepi || 350. S) *vel* St | parum (parum/// *B*): *suppl Ca* || 352. conlatis *vel* consolatis | depugnauimus: *corr* B^2 ||

CLEOSTRATA. CHALINVS. LYSIDAMVS. OLYMPIO
MVLIER SERVOS SENEX SERVOS

CLE. Fáce, Chaline, cértiorem mé, quid meus uir mé uelit.
CHA. Ílle edepol uidére ardentem te éxtra portam mórtuam.
CLE. Crédo ecastor uélle. <CHA.> At pol ego hau crédo, sed certó scio.
LY. Plús artificumst mí quam rebar: háriolum hunc habeó domi.
Quíd si propius áttollamus sígna eamusque óbuiam?
Séquere. quid uos ágitis? CHA. Adsunt quae ímperauisti ómnia:
Ýxor, sortes, sítula atque egomet. OL. Te úno adest plus quam égo uolo.
CHA. Tíbi quidem edepol íta uidetur: stímulus ego nunc súm tibi:
Fódico corculum: ádsudascis iam éx metu, mastígia.
CLE. Táce, Chaline. <OL.> Cómprime istum. CHA. Ímmo ístunc qui didicít dare.
LY. Ádpone hic sitéllam, sortis cédo mihi: animum aduórtite.
Átqui ego censui áps te posse hoc me[cum] ímpetrare, uxór mea,
Cásina ut uxor míhi daretur, ét nunc etiam cénseo.
CLE. Tíbi daretur ílla? LY. Mihi enim — ah — nón id uolui dícere:
Dúm 'mihi' uolui, 'huic' díxi atque adeo míhi dum cupio — pérperam

Pers. notas in h. sc. om plerumque B^1EV, *add* B^2 ‖ 353. certiorem equide (*vel* equidem) ‖ 354. metuam: *corr Ri* ‖ 355. Credo *vel* Crede | uelle *vel* uellem | *add Pareus* (*post* ego *habet* B^2) | hau *vel* haud ‖ 356. habeo *vel* abeo ‖ 357. attulamus *legisse Diomedem Schoellii coniectura est* | famusque: *corr* B^2 ‖ 358. impetrauisti: *corr* B^2 ‖ 359. LY.: *corr Ladewigius* ‖ 361. Eo dico: *corr Bent* | adsudasis: *corr* B^2 ‖ 362. *add Ac* | istunc: *corr Py* | OL. | quid dicit: *corr Lipsius* ‖ 363. aduortite *vel* aduorte ‖ 364. Atque: *corr Pius* | *del Lamb* ‖

Iám dudum hercle fábulor. CLE. Pol tú quidem, atque etiám facis.
LY. Huíc — immo hercle míhi — uah, tandem rédii uix ueram ín uiam.
CLE. Pér pol saepe péccas. LY. Ita fit, úbi quid tanto opere éxpetas.
Séd te uterque tuó pro iure ego átque hic oramús. CLE. Quid est?
LY. Dícam enim, mea múlsa: de istac Cásina huic nostro uílico
Grátiam faciás. CLE. At pol ego néc facio neque cénseo.
⟨LY.⟩ Tum ígitur ego sortís utrimque iám ⏑ – ⏑ CLE. Quís uotat?
LY. Óptumum atque aequíssumum istud ésse iure iúdico.
Póstremo ⟨si⟩ illúc quod uolumus éueniet, gaudébimus:
Sín secus, patiémur animis aéquis. tene sortém tibi:
Víde quid scriptumst. OL. Ýnum. CHA. Iniquomst, quía isti †prius quám mihist.
LY. Áccipe hanc sis. CHA. Cédo. mane: unum uénit in mentém modo.
Víde, nequa illic ínsit alia sórtis sub aqua. LY. Vérbero,
Mén te censes ésse? CLE. Nullast: hábe quietum animúm modo.
OL. Quód bonum atque fórtunatum [tuum] sít mihi. CHA. Magnúm malum.
OL. Tíbi quidem edepol, crédo, eueniet: nóui pietatém tuam.
Séd mane dum: num ista aút populna sórs aut abiegnást tua?

---

369. redi | uix ueram *vel* uixeram || 371. atque ego: *trai Ca* || 373. neque facio: *corr Bent* || 376. *versum solus* B^2 *in marg. habet* | *add Ca* || 378. scriptum: *corr* B^2 | iniquum (*vel* inicus) est || 380. sit *vel* sint: *corr* B^2 *cum Prisciano* | alias oris *vel* alia sors: *corr ex Prisciano* || 381. censes *vel* cesses | quae tum: *corr* B^2 || 382. Quid: *corr Ca* | *del Guy* || 384. ne dum: *corr ex Prisciano* | istaec *Priscianus* | abiegnas: *corr* B^2 *cum Prisciano* ||

CHA. Quíd tu id curas? OL. Quía enim metuo, né in aqua summá natet.
†LY. Auge caue. conícite sortis núnciam am[a]bo huc. éccere:
Ýxor, aequa. OL. Nóli uxori crédere. LY. Habe animúm bonum.
OL. Crédo hercle, hodie déuo⟨ta⟩bit sórtis, si attigerít. LY. Tace.
OL. Táceo: deos quaeso — CHA. Ýt quidem tu hodié canem et furcám feras.
OL. Míhi ut sortito euéniat, — ⟨CHA.⟩ Vt quidem hércle pedibus péndeas.
OL. Át tu ut oculos émungare ex cápite per nasúm tuos.
⟨CHA.⟩ Quíd times? parátum oportet ésse iam laqueúm tibi.
OL. Périisti. LY. Animum aduórtite am[a]bo. OL. Táceo. LY. Nunc tu, Cleóstrata,
Ne á me memores málitiose de hác re factum aut súspices,
Tíbi permitto: túte sorti. OL. Pérdis me. CHA. †Lucrum facit.
CLE. Béne facis. CHA. Deos quaéso, ut tua sors éx sitella effúgerit.
OL. Aín tu? quia tute és fugitiuos, ómnis te imitarí cupis?
⟨CHA.⟩ Ýtinam tua quidém †sicut Herculei praédicant
†Quondam prognatis ista in sortiendo sors delíquerit.
OL. Tú ut liquescas ípse, actutum uírgis calefactábere.
LY. Hóc age sis, Olýmpio. OL. Si hic lítteratus mé sinat.

---

386. Æuge *corr* B^2 | *del Pius* | # eccere *B* || 388. *add ex J* || 389. Aut quidem: *corr* B^2E^2 || 390. sortitio: *corr Spengelius* || *add Gru duce Ac* || 391. CHA. || 392. *add Bo* || 393. Peristi | *del Pius e cod.* || 394. suspicere *vel* suscipere: *corr Py* || 399. ista *om Nonius* | sors deliquerit *vel* sordeliquerit || 400. CHA.: *corr Vss* | calefacta uere: *corr* B^2 ||

LY. Quód bonum atque fórtunatum míhi sit. OL. Ita uero, ét mihi.
CHA. Nón. ⟨OL.⟩ Immo hercle. CHA. Immó mihi hercle. CLE. Hic uíncet, tu uiués miser.
⟨LY.⟩ Pércide os tu illi ódio: age, ecquid fít? CLE. ⟨Ca⟩ue obiexís manum.
OL. Cómpressan palma án porrecta fério? LY. Age ut uis. ⟨OL.⟩ Ém tibi.
CLE. Quíd tibi istunc táctiost? OL. Quia Iúppiter iussít meus.
CLE. Féri malam ut ille †rursum. OL. Perii: púgnis caedor, Iúppiter.
LY. Quíd tibi tactio húnc fuit? CHA. Quia iússit haec Iunó mea.
LY. Pátiundumst, siquidém me uiuo mea úxor imperium éxhibet.
CLE. Tam huíc loqui [qui] licére oportet quam ísti. OL. Cur omén mihi
Vítuperat? LY. Ma1ó, Chaline, tíbi cauendum cénseo.
CHA. Témperi, postquam óppugnatumst ós. LY. Age, uxor [mea], núnciam
Sórti: uos aduórtite animum. praé metu ubi sim néscio.
[OL.] Périi: cor lienósum, opinor, hábeo: iam[iam] dudúm salit.
Dé labore péctus tundit. CLE. Téneo sortem. LY. Ecfér foras.
CHA. Iámne mortuó's? OL. Ostende: meást. CHA. †Mala crucias quidem.
CLE. Víctus es, Chalíne. LY. Quom nos dí iuuere, Olýmpio,

402. mihi est: *corr Py* ‖ 403. *add Ac* | CLE. Immo mihi: *corr Ac* | hercle LY. ‖ 404. Praecide os: *corr Turnebus* | illi hodie: *corr Sey* | sit: *corr* B^2 | ne: *corr et add Bo* | oblexis: *corr Ca* ‖ 405. rem: *corr Brix* ‖ 409. imperium *vel* imperii ‖ 412. *del Bent* | iam nunc: *trai Ca* ‖ 413. praebe tu: *corr Pistoris* ‖ 414. *del Py* ‖ 416. mortuus: *corr Lamb* ‖ 417. diu uiuere: *corr Spengelius* ‖

Gaúdeo. OL. Pietáte factumst mea átque maiorúm meum.
LY. Intro abi, uxor, átque adorna núptias. CLE. Faciam út iubes.
LY. Scín tu rus hinc ésse ad uillam lónge quo ducát? CLE. Scio.
LY. Íntro abi: et quamquam hóc tibi aegrest, támen fac accurés. CLE. Licet.
LY. Eámus nos quoque íntro: hortemur, út properent. OL. Numquíd moror?
Nám praesente hoc plúra uerba ⟨fíeri⟩ non desídero.

CHALINVS
SERVOS

Si núnc me suspendám, meam operam lúserim
Et praéter operam réstim sumpti fécerim
Et meís inimicis uóluptatem creáuerim.
Quid ópus est, qui sic mórtuos †equidém tamen?
Sortí sum uictus: Cásina nubet uílico.
Atque íd non tam aegrest iám, uicisse uílicum,
Quam id éxpetiuisse ópere tam magnó senem,
Ne ea míhi daretur átque ut illi núberet.
Vt illé trepidabat, út festinabát miser,
Vt súbsultabat, póstquam uicit uílicus.
Attát, concedam huc: aúdio aperirí fores.
Mei béneuolentis átque ame⟨ici⟩ pródeunt.
Hinc éx insidiis hísce ego insidiás dabo.

---

418. meorum: *corr Py* ‖ 420. ruri esse: *corr Langenus* ‖ 422. hortamur *vel* ortamur: *corr* B^2 ‖ 423. *add Ca* ‖ 424. nunc *vel* ñ *vel* ne ‖ 433. susultabat ‖ 434. operiri *vel* opperiri | foras ‖ 435. Mihi: *corr Mue* | beneuolentis *vel* bene uolenti | *add Gul et Ac* ‖ 436. hic ego: *corr Ca* ‖

OLYMPIO. LYSIDAMVS. CHALINVS
SERVOS SENEX SERVOS

OL. Sine módo rus [e]ueniat: égo remittam ad té uirum
Cum fúrca in urbem támquam carbonárium.
LY. Ita fíeri oportet. OL. Fáctum et curatúm dabo.
LY. Voluí Chalinum, sí domi esset, míttere
Tecum óbsonatum, ut étiam in maerore ínsuper
Inimíco nostro míseriam hanc adiúngerem.
CHA. Recéssim cedam ad párietem: imitabór nepam:
Captándust horum clánculum sermó mihi.
Nam illórum me alter crúciat, alter mácerat.
At cándidatus cédit hic mastígia,
Stimulórum loculi. prótollo mortém mihi:
Certúmst, hunc Acherúntem praemittám prius.
OL. Vt tíbi ego inuentus sum óbsequens. quod máxume
Cupiébas, eius cópiam fecí tibi:
Erit hódie tecum quód amas clam uxorém. LY. †Tace:
Ita mé di bene ament, út ego uix reprimó labra,
Ob istánc rem quin te deósculer, uoluptás mea.
CHA. Quid, deósculer⟨e⟩? quaé res? quae uoluptás tua?
†Ecfodere hercle hic uolt, credo, uesicam uílico.
OL. Ecquíd amas nunc me? LY. Immo édepol me quam té minus.
Licétne amplecti té? CHA. Quid, 'amplectí'? OL. Licet.
LY. Vt, quía te tango, mél mihi uideor língere.
OL. Vltró te, amator, ápage te a dorsó meo.
⟨CHA.⟩ Illúc est, illuc, quód hic hunc fecit uílicum.
Et idém me pridem, quóm ei aduorsum uéneram,
Facere átriensem uóluerat sub iánua.
OL. Vt tíbi morigerus hódie, ut uoluptatí fui.
LY. Vt tíbi, dum uiuam, béne uelim plus quám mihi.
CHA. Hodie hércle, opinor, hí conturbabúnt pedes:

Personas in hac sc. in marg. scr. B^2 ‖ 437. *del Ca* ‖ 443. Retrouorsum *Nonius* | dabo me ad parietem *Festus* ‖ 454. *add Meursius* ‖ 456. Ecquis: *corr* B^2 ‖ 465. iis: *corr Lamb cum J* ‖

Solet híc barbatos sáne sectarí senex.
LY. Vt ego hódie Casinam deósculabor, út mihi
Bona múlta faciam <clám> meam uxorem. CHA. Áttatae.
Nunc pól ego demum in réctam redii sémitam:
Hic ípsus Casinam déperit. habeó uiros.
<LY.> Iam hercle ámplexari, iam ósculari géstio.
OL. Sine príus deduci. quíd, malum, properás? LY. Amo.
OL. At nón, opinor, fíeri hoc posse hodié. LY. Potest,
Siquidém cras censes té posse emittí manu.
CHA. Enim uéro huc aures mágis sunt adhibendaé mihi:
Iam ego úno in saltu lépide apros capiám duos.
LY. Apud húnc sodalem meum átque uicinúm mihi
Locus ést paratus: eí ego amorem omném meum
Concrédui, is mihi sé locum dixít dare.
OL. Quid éius uxor? úbi erit? LY. Lepide répperi:
Mea uxór uocabit húc eam ad se in núptias,
Vt híc sit secum, se ádiuuet, secúm cubet.
Ego iússi, et dixit sé facturam uxór mea.
Illa híc cubabit, [si] uír ab[i]erit faxó domo.
Tu rús uxorem dúces: id rus híc erit,
Tantísper dum ego cum Cásina faciam núptias:
Hinc tu ánte lucem rús cras duces póstea.
Satin ástu[te]? OL. Docte. CHA. Áge modo, fabricámini:
Malo hércle uostro tám uorsuti uíuitis.
LY. Scin quíd nunc facias? OL. Lóquere. LY. Tene marsúppium.
Abi átque obsona, própera: sed lepidé uolo,

---

466. sectari senex *vel* senex sectari ‖ 468. *add Pius* | attate. CHA.: *corr* B^2 ‖ 470*sq.* LY. abeo Viros iam: *corr Py duce Pio* ‖ 472. prius *vel* pius | properas *vel* operas ‖ 474. posse Mitti manu *vel* posse Manumitti: *corr Ca* ‖ 478. omnem amorem: *trai Py* ‖ 482. adiuuet *vel* adiutet ‖ 484. hic *vel* huc | *del Ca* ‖ 485. hoc: *corr Gul* ‖ 488. at tute: *corr Bo* | OL. docte *add solus* B^2 ‖

Mollículas escas, út ipsa molliculást. OL. Licet.
LY. Emitó sepiolas, lópadas, loligúnculas,
Hordeías, — CHA. Immo tríticeias, sí sapis.
⟨LY.⟩ Soleás. ⟨CHA.⟩ Qui, quaeso, pótius quam scul-póneas,
Quibus báttuatur tíbi os, senex nequíssume?
OL. Vin língulacas? LY. Quíd opust, quando uxór domist?
Ea língulacast nóbis: nam numquám tacet.
OL. In ré praesenti ex cópia piscária
Consúlere quid emam pótero. LY. Aequom orás: abi[s].
Argénto parci nólo: obsonato ámpliter.
Nam míhi uicino hoc étiam conuentóst opus,
Vt quód mandaui cúret. OL. Iamne abeó? LY. Volo.
CHA. Tribus nón conduci póssum libertátibus,
Quin égo illis hodie cómparem magnúm malum
Quinque hánc omnem rem méae erae iam faciám palam.
Manufésto teneo in nóx⟨i⟩a inimicós meos.
Sed sí nunc facere uólt era officiúm suom,
Nostra ómnis lis est: púlcre praeuortár uiros.
Nostro ómine it diés: iam uicti uícimus.
Ibo íntro, ut id quod álius condiuít coquos
Ego núnc uicissim ut álio pacto cóndiam:
†Quod id quod paratumst, út paratum né siet,
Si[e]tque eí paratum quód paratum nón erat.

LYSIDAMVS. ALCESIMVS
SENES II

LY. Núnc amici⟨ne⟩ ánne inimici sís imago, Alcésime,
Míhi sciam: nunc spécimen specitur, núnc certamen cérnitur.

---

493. Emito *vel* Emitto | lepidas: *corr Fl duce Ca* | lolligiungas: *corr ex Prisciano* ‖ 495. *add Ca* ‖ 496. babtuatur: *corr ex Fulgentio* ‖ 500. potero *solus* B^2 *in marg* | *del Ca* ‖ 507. *add Py* ‖ 509. Pulcra re: *corr Pius* ‖ 510. omine *vel* homine ‖ 513. Quod id *vel* Quo id ‖ 514. *del Py* ‖ 515. *add Ac* ‖

Cúr amem me cástigare, id pónito ad compéndium:
'Cáno capite, aetáte aliena' eo áddito ad compéndium.
'Quoí sit uxor', íd quoque illuc pónito ad compéndium.
AL. Míseriorem ego éx amore quám te uidi néminem.
LY. Fác uacent aedés. AL. Quin edepol séruos ancillás domo
Cértumst omnis míttere ad te. LY. Oh, nímium scite scítus es.
Séd facitodum mérula †per uersus quod cantát colas:
'Cúm cibo, cum quíqui facito ut uéniant, quasi eant Sútrium.'
AL. Méminero. ⟨LY.⟩ Em, nunc énim tu demum †nullo scito scítus es.
[LY.] Cúra, ego ad forúm modo ibo: iam híc ero. AL. Bene ámbula.
LY. Fác habeant linguám tuae aedes. AL. Quíd ita? LY. Quom ueniám, uocent.
AL. Áttatae, caedúndus tu homo's: nímias deliciás facis.
LY. Quíd me amare réfert, nisi sim dóctus ac dicáculus?
Séd tu caue in quaesítione míhi sis. AL. Vsque aderó domi.

517. Cura meme curam exime *vel* Curam exime: *corr Buechelerus duce Scal* ‖ 518. addito *vel* addita ‖ 522. Eho: *corr Sey* ‖ 523. merula per uersus quod *Festus.* merui aperuorsus quos *libri.* Maeoni aper uersus quos *membr. Turnebi* ‖ 524. cum suo cuique facito ueniant *Festus* ‖ 525. *add Ca* ‖ 526. *del Ca* ‖ 529. doctus dicax uiuus (*vel* dicas uiuis): *corr Kiesslingius* ‖ 530. inquisitione: *corr Buechelerus duce Valla* ‖

ACTVS III

CLEOSTRATA
MVLIER

Hóc erat ecastór [id], quod me uir tánto opere orabát meus,
V́t properarem arcéssere †hanc ád me uicinám meam:
Líberae aedes út sibi essent, Cásinam quo dedúcerent.
Núnc adeo nequáquam arcessam, ⟨né illis⟩ ignauíssumis
Líberi locí potestas sít uetulis uerbécibus.
Séd eccum | egreditúr senati cólumen, praesidiúm popli,
Méus uicinus, meó uiro qui líberum praehibét locum.
Nón ecastor uílis emptu'st módius qui uenít salis.

ALCESIMVS. CLEOSTRATA
SENEX MVLIER

AL. Míror huc iam nón arcessi in próxumum uxorém meam,
Quaé iam dudum, si árcessatur, órnata exspectát domi.
Séd eccam: opino[r] arcéssit. salue Cleóstrata. CLE. Et tu, Alcésime. 541
V́bi tua uxor? AL. Íntus illa té, si se arcessás, manet:
Nám tuos uir me oráuit, ut eam isto ád te adiutum mítterem.

---

531. 532. *inverso ordine libri: trai Brix* ‖ 531. *del Ca* | tanto opere *vel* tantopere ‖ 533. deduceret *vel* deducerent ‖ 534. *add Kochius* ‖ 535. uitulis ueruecibus ‖ 536. POPL-: populi ‖ 537. PRAEHIBET: praebet ‖ 538. EMPTUS: emptus est (*corr Lamb*) ‖ 539. MIROR: miro (*corr* B^2) ‖ 540. DUDUMSIARCESSATUROR***A: dudum si arcessatur ornata *vel* si arcessatur dudum ornata ‖ 541. *del Bo* | ARCESSIT: accersit ‖ 542. ILLAM ‖ 543. istuc *libri cum A*: *corr Spengelius* | MITTERET ‖

Vín uocem? CLE. Sine eám: te nolo, si óccupatast. AL. Ótiumst.
CLE. Níl moror: molésta ei esse nólo: post conuénero.
AL. Nón ornatis ísti apud uos núptias? CLE. Orno ét paro.
AL. Nón ergo opus est ádiutrice? CLE. Sátis domist: ubi núptiae
Fúerint, tum istam cónuenibo. núnc uale atque istánc iube.
AL. Quíd ego nunc faciám? flagitium máxumum fecí miser
Própter operam illíus irqui †improbi edéntuli,
Qui hóc mihi contráxit. operam uxóris polliceór foras
Quási catillatúm. flagitium hóminis, qui dixít mihi
Suam úxorem hanc arcéssituram esse: éa se eam negat morárier.
Átque edepol mirúm ni subolet iam hóc huic uicinaé meae.
Vérum autem altrouórsum quom eam mécum rationém puto,
Síquid eius ésset, esset mécum postulátio.
[CLE.] Íbo intro, ut subdúcam nauim rúsum in puluinária.
⟨CLE.⟩ Iám hic est lepide lúdificatus. míseri ut festinánt senes.
Núnc ego illum nilí, decrepitum, meúm uirum ueniát uelim,
Vt eum ludificém uicissim, póstquam hunc delusi álterum.
Nam égo aliquid contráhere cupio lítigi inter eós duos.
Séd eccum incedit: át quom aspicias trístem, frugi cénseas.

---

544. SINEEAMIINOLO: sine nolo: *correximus* || 546. ISTI: istic | UOS: uos *vel* nos || 548. ATQ·ISTANC: atque istam || 555. altrouersum cum: ALTEROUORSUMQUO | RATIONEM: ratione || 556. ESSETESSET: esset || 557. *del Salmasius* | NAUEM | RUSUM: rursum | PULUINARIA: puluinarium || 558. *add Salmasius* ||

LYSIDAMVS. CLEOSTRATA
SENEX MVLIER

LY. Stultítia magnast meá quidem senténtia,
†Hominem amatorem ullum ád forum procédere
In eúm diem, quo[i] quód amet in mundó siet:
Sicút ego feci stúltus. Contriuí diem,
Dum asto áduocatus quoídam cognató meo.
Quem hercle égo litem adeo pérdidisse gaúdeo,
Ne mé nequiquam síbi hodie aduocáuerit.
Nam meó quidem animo, qui áduocatos áduocet,
Rogitáre oportet príus et ⟨per⟩contárier,
Adsítne ei animus nécne ⟨ei⟩ adsit quem áduocet.
Si néget adesse, exánimatum amittát domum.
Sed uxórem ante aedis éccam. | ei miseró mihi:
Metuó, ne non sit súrda atque haec audíuerit.
CLE. Audíui ecastor cúm malo magnó tuo.
LY. Accédam propius. quíd agis, mea festíuitas?
CLE. Te ecástor praestolábar. LY. Iamne ornáta re[s e]st?
Iamne hánc traduxti huc ád nos uicinám tuam,
Quae te ádiutaret? CLE. Árcessiui ut iússeras:
Verum híc sodalis túos, amicus óptumus,
Nescíoquid se suffláuit uxorí suae:
Negáuit posse, quóniam arcesso, míttere.
LY. Vitiúm tibi istuc máxumumst: blandá's parum.
CLE. Non mátronarum offíciumst, sed meretrícium,
Virís alienis, mí uir, subblandírier.
I tu átque arcesse illam: égo intus quod factóst opus
Volo áccurare, mí uir. LY. Propera ergó. CLE. Licet.
Iam pól ego huic aliquem in péctus iniciám metum.
Misérrumum hodie ego húnc habebo amásium.

565. QUOI: cui (*corr Meursius*) | AMAT || 568. PERDIDISSE: perdidisse *vel* perdisse || 571. ETCONTARIER: et contarier *vel* et contrarier (*corr Py*) || 572. ADSITNE: At sitne *vel* Absit ne | *add Sey* || 573. EXANIMATUM: examinatum *vel* exanimatum || 578. *spat om A* | *del Pareus* || 579. huc ad: AD || 580. ARCESSIUI: accersiui || 585. MATRONARUMOFFICIUMST: matronarum parum est officium || 587. ACCERSE | FACTUST || 588. UIR#PROPERAERGO#LICET: uir propera ergo licet || 590. HODIEEGOHUNCHABEBO: hodie hunc ego habeo *vel* hodie hunc habeo ||

ALCESIMVS. LYSIDAMVS

SENES II

AL. Viso húc, amator si á foro rediít domum,
Qui me átque uxorem lúdificatust lárua.
Sed éccum ante aedis. ád te hercle ibam cómmodum
LY. Et hércle ego ad te. quíd ais, uir minumí preti?
Quid tíbi mandaui? quíd tecum orauí? AL. Quid est?
LY. Vt béne uociuas aédis fecistí mihi.
Vt tráduxisti huc ád nos uxorém tuam.
Satín propter te péreo ego atque occásio?
AL. Quin tú suspendis té? nempe tute díxeras
Tuam arcéssituram esse úxorem uxorém meam.
LY. Ergo árcessiuisse aít sese et dixísse te
Eam nón missurum. AL. Quín eapse ultró mihi
Negáuit eius óperam se morárier.
LY. Quin eápse me adlegáuit qui istam arcésserem.
AL. Quin níli facio. LY. Quín me perdis. AL. Quín benest.
LY. Quin étiam diu morábor. ⟨AL.⟩ Quin cupió tibi —
LY. Quin — ⟨AL.⟩ áliquid aegre fácere. ⟨LY.⟩ Quin faciám lubens.
Numquám tibi hodie 'quín' erit plus quám mihi.
⟨AL.⟩ Quin hércle di te pérdant postremó quidem.
LY. Quid núnc? missurun és ad me uxorém tuam?
AL. Ducás easque in máxumam malám crucem
†Cum hac, cum istac cumque amica etiam tua.
Abi et áliud cura: ego iám per hortum iússero
Meam istúc transire uxórem ad uxorém tuam.
LY. Nunc tú mihi amicus és in germanúm modum.

---

594. ET: At *vel* Atque | HERCLEEGO: ego hercle || 596. UOCIUAS: uaciuas || 599. SUSPENDIS: suspendes | nempe tute: NEM**UTE || 600. ACCERSITURAM | UXOREMUXOREM: uxorem || 601. accersiuisse *libri cum A* || 602. MISSURUMQUIN | EAPSALTRO: ea (*vel* eam) ipsa ultro (*corr Bo*) || 604. EAPSE: ea ipsa | accesserem (arceserem *B*) *libri cum A* || 605. QUINNIHILI: Qui nihili: *corr* B^2 || 606. *add Bo* || 607. *add Bo* || 609. *add Bo* || 610. MISSURUNNE: missurus ne || 613. ETALIQUID ||

Qua ego húnc amorem mi ésse aui dicám datum?
†Aut quód ego umquam erga Vénerem inique fécerim:
†Quoi síc amanti mi óbuiam eueniúnt morae.
Attat,
Quid illúc clamoris, ópsecro, in nostrást domo?

PARDALISCA. LYSIDAMVS

ANCILLA SENEX

PAR. Núlla sum, núlla sum: tóta, tota óccidi.
Cór metu mórtuomst, mémbra miseraé tremunt:
Néscio unde aúxili praésidi pérfugi
Mi aút opum cópiam cómparem aut éxpetam.
Tánta factú modo míra mirís modis
Intus uidí, nouam atque íntegram audáciam.
Cáue tibi, Cleóstrata, apscéde ab ista, ópsecro,
Néquid in té mali fáxit ira pércita.
Éripite istí gladium, quaé suist impos ánimi.
LY. Nám quid est, quod haéc huc timida atque éxanimata exsíluit?
Párdalisca. PAR. Périi: unde meae usúrpant aures sónitum?
LY. Réspice modo ad me. PAR. O ére mi — LY. Quid tibíst? quid timida's? PAR. Périi.
LY. Quíd, peristi? PAR. Périi: et tu perísti. LY. Ah, perii? quíd ita?
PAR. Vaé tibi. LY. Immo uaé tibi sit. PAR. Né cadam, amabo, téne me.
LY. Quícquid est elóquere mihi citó. PAR. †Contine pectus:

---

616. QUA: Qua *vel* Quia | AUI: aut || 618. CUISIC: Cui sic tot | EUENIUNT: eueniant || 620. NOSTRASTDOMO: nostra domo est || 625. factis *libri cum A: corr Scioppius* | MIRIS: ueris || 627. APSEDE || 630. EXSILIUIT: exiluit foras || 631. PARDALISCA: Pardilisca | PERI *ut vid.* | SONUM || 632. OHEREMI: ere mi | PERI || 633. QUI TUPERIS**APERI (*vix* ♯PERI): tu periisti LY. Aperi: *corr Geppertus* | ♯QUIDITA: quid tibi || 633. NECADAMAMABO: nec ad amabo || 634. IMMOUAE: Immo istuc || 635. 636. LOQUERE ||

Face uéntum, amabo, pállio. LY. Timeo hóc negoti quíd siet, 637. 638
Nisi haéc meraco se úspiam percússit flore Líberi. 639. 640
PAR. Óptine aurís, amabo. LY. I ín malam a mé crucem.
Péctus aurís caput téque di pérduint.
Nám nisi ex té scio quícquid hoc ést cito, hoc
Iám tibi istuc cerebrúm dispercutiam, éxcetra tu,
Lúdibrio, pessúma, adhuc quae me habuísti.
PAR. Ere mí. LY. Quid uis, mea tu áncilla?
PAR. Nimiúm saeuis. LY. Numeró dicis.
Sed hóc quicquid ést eloquere, ín pauca cónfer:
Quid íntus tumúlti fuít? PAR. Scibis, aúdi.
Malúm pessumúmque hic modo íntus apud nos
Tua áncilla hoc pácto exordíri coepit,
Quod haúd Atticám condecét disciplínam.
LY. Quid ést id? PAR. Timór praepedít dicta línguae.
LY. Possúm scire ego ístuc ex té? quid negótist? PAR. †Dicam.
Tua áncilla, quám tu tuó uilicó uis
Dare úxorem, ea íntus — LY. Quid íntus? quid ést?
PAR. Imitátur malárum malám disciplínam,
Viró quae suo ínterminátur uitam.
LY. Quid érgo? PAR. Ah. LY. Quid ést? PAR. †Interemere ait uelle uitam.
Gladium — LY. Hém. PAR. Gladium — LY. Quid eúm gladium?
PAR. Habet. LY. Eí misero mihi: cúr eum habet?

---

637. 638. FAC | NEGOTIQUIDSIET: negotium quid est || 639. 640. MERACOSE: mera glose (meraclo se *membr. Turn.*) | PERCUSSIT: percursit | LIBERI: libico || 641. IINMALAMAME: In (*vel* I in) malam || 643. HOCESTCITOHOC: hoc scito || 644. DISPERCUTIAM: disperciam *vel* dispertiam | EXCITRATU: execrata || 646. 647. *contr A* | MEAṬỤ (*vix* ṂẸ): mea | NUME*O, *ut vid.:* Num ero: *corr ex Festo Valla* || 648. ELOQUERE: loquere | CONFER: refer || 652. ATTICA || 654. POSSUM: Quid est possum | *dist Schoe* | negotii est: *EGOTIESṬ || 655. TUTUO: tuo || 658. QUAESUO: suo quae | INTERMINẠTUR (*vix* -ẸTUR) || 660. GLADIUMHEM ||

Inséctatur ómnis domí per aedis
Nec quémquam prope ád se⟨se⟩ sínit adire:
Ita ómnis sub árcis, sub léctis laténtes
Metú mussitánt. LY. Occidi átque interii.
Quid ílli⟨c⟩ obiéctumst malí tam repénte?
PAR. Insánit. LY. Sceléstissumúm me esse crédo.
PAR. Immó si sciás dicta quaé dixit hódie.
LY. Istúc expetó scire: quíd dixit? PAR. Aúdi.
Per ómnis deós et deás deieráuit
Occísurum eam hác nocte quícum cubáret.
LY. Men óccidet? PAR. Án quippiam ád te attinét? LY. Vah.
PAR. Quid cúm ea negóti tibíst? LY. Peccaui: ílluc
Dícere uilicúm uolebam.
PAR. Sciéns de uia ín semitám degredíre.
LY. Num quíd mihi minátur? PAR. Tibi ínfesta sólist
Plús quam quoiquam. LY. Quam ób rem? PAR. Quia se dés uxorem Olýmpioni:
Neque se tuam nec suam neque uiri uitam sinere 678. 679
In crastinum protolli: id huc missa sum tibi ut dicerem, 680. 681
Ab ea ut caueas tibi. LY. Perii hercle ego miser. PAR. Dig⟨nu's t⟩u. 682. 683
LY. Neque ést neque fuít me senéx quisquam amátor
Adaéque misér. PAR. Ludo ego húnc facete:
Nam quaé facta díxi, omnia huíc falsa díxi.
Era átque haec dolum éx proxumo húnc protulérunt:
Ego húc missa súm ludere. LY. Heús, Pardalísca.

---

663. *add Bo* ‖ 666. *add Spengelius* | MALITAM: malitiam ‖ 669. EXPETO: expeto *vel* expecto ‖ 670. DELERAUITSẸ: deiurauit: *corr Bent* ‖ 671. occisurum: OCCISURAM ‖ 672. MEN: Me ‖ 673 *sq. tribus versibus comprehendit A* (QUID, NEGOTI, ILLUD) | ILLUD ‖ 675. degredere *libri cum A, ut vid.*: *corr Bent* ‖ 676. NAM ‖ 678—684. *cf ad Bacch* 617 ‖ 678. 679. NECSUAM: nec se suam | SINEREIN: sin (in *proximo versui tribuimus*) ‖ 680. 681. *cf.* 678. 679 | TIBIUTDICEREM, *ut vid.*: tibi ut di (dicam B^2) ‖ 682. 683. DIG****U: *om reliqui*: *suppl Schoe* ‖ 688. HUNC, *ut vid.* ‖

⟨PAR.⟩ Quid ést? LY. Est — PAR. Quid? LY. Ést, quod uolo éxquirere éx te.
PAR. Moram óffers mihi. LY. Át tu mihi óffers maerórem.
Sed étiamne habét nunc †Casina gladium?
PAR. Habét, sed duós. LY. Quid, duós? PAR. Alteró te
Occísurum aít, alteró uilicum hódie.
LY. Occísissumús sum omniúm qui uiuont.
Lorícam induám: mi optumum ésse opinor.
Quid úxor †mea? non adiít atque adémit?
PAR. Nemo aúdet prope áccedere. LY. Éxoret. PAR. Órat:
Negát ponere álio modo úllo profécto,
Nisí se sciát uilicó non datum íri.
LY. Atqui íngratiís quoi non uólt nubet hódie:
Nam cúr non ego íd perpetrém quod coepi,
Vt núbat mihi — íllud quidém †dicere uolébam:
Nostró uilicó. PAR. †Saepiuscule, peccas.
LY. Timór praepedít uerba. uérum, obsecró te,
Dic me úxorem oráre, ut exóret illam:
Gládium ut ponat ét redire me íntro ut liceat. PAR. Núntiabo.
LY. Ét tu orato. PAR. Et ego órabo. LY. At blande órato ut solés. sed audin?
Si efféxis hoc, soleás tibi
Dabo et ánulum in digito aúreum et bona plúruma.

---

689. PAR. Est. LY. | Quid? PAR. est Quod: QUIDEST‡QUOD *vel* QUID‡ESTQUOD | EXTE: ate ‖ 691. SED *versui* 690 *adhaeret* ‖ 693. OCCISURAM ‖ 696. ADIT | ADEMIT: adimit ‖ 699. NISI: Ni ‖ 700. ATQUI: Atque | INGRATIIS: ingratis | quia *libri cum A: corr Pistoris* ‖ 701. nam cur: NUMQUAM ‖ 702. DICEREUOLEBAM: uolebam non sed ‖ 703. PAR.] *spat om A, ut vid.* | saepicule *libri cum A, ut vid.: corr ex gloss. Plaut. et Prisc.* ‖ 704. OBSECROTE: obsecro ‖ 707. LY.] *spat om A, ut vid.* | AUDI ‖ 708—712. *duo sunt in AB versus, quorum posterior ab* Anulum *incipit* (*sed* Et bona) ‖

PAR. Operám dabo. LY. Face ut ímpetres. 713. 714
PAR. Eo núnciam, nisi quíppiam remoráre me. LY. Abi et cúra. 718
Redit éccum tandem opsónatu meus ádiutor: pompám ducit.

OLYMPIO. **LYSIDAMVS.** **CITRIO**
SERVOS SENEX COQVOS

OL. Vide, fúr, ut sentis súb signis ducás. CI. Qui uero hi súnt sentis?
OL. Quia quód tetigere, ilíco rapiunt: si eás ereptum, ilíco scindunt.
Ita quóquo adueniunt, úbi ubi sunt, duplicí damno dominós multant.
<CI.> Heia. OL. Áttat, cesso mágnufice patricéque amicirier átque
Ita eró meo ire aduórsum?
LY. Bone uír, salue. OL. Fateór. LY. Quid fit? OL. Tu amás, ego essurio et sítio.
LY. Lepide éxcuratus [in]céssisti. OL. Aha, hódie * * * * * lus.
LY. Mane uéro, quamquam fástidis. OL. Fy fý, foetet tuos míhi sermo.
LY. Quae rés? OL. Haec res. LY. Etiámne adstas? OL. Enim uéro πράγματά μοι παρέχεις.

713—718. *in sex iambicas dipodias dispescit A: in B duo sunt v. quorum alter a* Nisi *incipit* ‖ 715—717. Eo *vel* Ed | rememorare ‖ 719. PAR. *praem.* B^2 | Redit *vel* Reddit | OPSONATUMEUS: opsonatũ eius | DUCIT: dicit (*corr* B^2) ‖ CITRIO: COCI ‖ 720. SIGNIS: signum | *Pers. add. Sarac: spat libri* | QUID | HISUNT: sunt | SENTIS: sentes ‖ 721. SCIDUNT ‖ 722. QUOQUO: quo quo *vel* epio quo | DOMINOS: B^2 *in marg. supplet omissum a reliquis* | MULTANṬ ‖ 723. *add Sarac* | OL. *add Sarac: spat A* | PATRICIEQUE | AMICIRIERATQ·: amiceque ‖ 724. ITAEROMEOIRE: ita ero meo ire *vel* ita enim uero meo ac ire ‖ 725. ṚẸSURIO: esurio ‖ 726. *del Mue* | AHAHODIE———ḶỤS: Aha hodie *cum lac* ‖ 727. Ey ey: [ede]POL, *ut vid: corr Spengelius* ‖ 728. res # Etiam-

LY. Dabó tibi *μέγα κακόν*, ut
Ego opínor, nisi resístis. 730
OL. Ὦ *Ζεῦ*, potin a me⟨d⟩ ábeas,
Nisí me uis uomere hódie?
LY. Mané. OL. Quid est? quis hic ést homo?
LY. Erus súm. OL. Quis erus? LY. Quoius tú seruo's. 734
OL. Seruós? ego? LY. Atque meus. OL. Non sum égo liber? 735. 736
Meménto, meménto. LY. Mane átque asta. OL. Omítte.
LY. Seruós sum tuós. OL. Optumést. LY. Opsecró te,
Olýmpisce mí, mi patér, mi patróne. OL. Em,
Sapis sáne. 740a
LY. Tuos sum équidem. 740b
OL. Quid míhi opust seruo tám nequam?
LY. Quid núnc? quam mox recreás me?
OL. Cená modo si sit cócta.
LY. Hisce érgo abeant. OL. Properé, Cit⟨ri⟩o, intro ite ét cito deproperáte. 744.745
Ego iam íntus ero: facité
Cenám mihi ut ebria sít.
Séd lepidé nitidéque uoló: níl moror bárbaricó bliteó.
Stasne étiam? i sis. ⟨LY.⟩ Ego hic hábeo.
⟨OL.⟩ Númquid est céterum quód morae siét? 750

---

ne: RESETIAMNE | *ΠΡΑΓΜΑΤΑΜΟΙΠΑΡΕΧΕΙΣ*: pragmata Meo acacon ⌗ moe parechis *vel* pragmata moe parechis ‖ 729—732. *sex versiculos praebet A* (Dabo, *Μέγα*, Vt ego, Potin, Nisi, Vomire) ‖ 729. DABOTIBI *et* ME ΓAKAKON: dabo Meo acacon (*vel* Me cacacon) ‖ 731. *add Schoe* ‖ 732. me uis: MEUS | UOMIRE ‖ 733. ESTHOMO: homo est ‖ 734—736. *Ita B: A uno versu comprendit* ‖ 734. QUIS: Quis *vel* Qui ‖ 738. OPSECROTE: obsecro ‖ 739. OLYMPICEMIPATER | PATRONEEM ‖ 741. OPUSTSERUO: seruo opus est ‖ 744. 745. HISCEERGO: ergo *cum lac* | ABEANT: habeant | *addidimus* | PROPERATE ‖ 746. EGOIAM: Iam *cum lac* ‖ 747. cenam: CENA | SIT: est ‖ 748. SEDLEPIDE: lepide *cum lac* | BLITEO: ritu ‖ 749. 750. *contr A* ‖ 749. STASNE: ne *cum lac* | *add Ca* | HABEO: habito ‖ 750. *add Ca* | MORAESIET: morae sit ‖

⟨LY.⟩ Gladiúm Casinam intus habére ait,
Qui me átque te interimát.
⟨OL.⟩ Scio. síc sine habere:
Nugás agunt: nóui 754a
Ego illás malas mérces. 754b
Quin tu í modo mecúm domum. LY. At pól malum metuo.
I tú modo: perspicitó prior quid íntus agatur. 756
OL. Tam míhi mea uita 757a
Tua quám tibi carast. 757b
[LY.] Verum í modo. LY. Si tú iubes, em, íbitur tecum.

ACTVS IV

PARDALISCA
ANCILLA

Nec pól ego Nemeae crédo neque ego Olýmpiae
Neque úsquam ludos tám festiuos fíeri
Quam hic íntus fiunt lúdi ludificábiles
Seni nóstro et nostro Olýmpioni uílico.
Omnés festinant íntus totis aédibus,
Senex ín culina clámat, hortatúr coquos:
'Quin ágitis hodie? quín datis, siquíd datis?
Properáte: cenam iam ésse coctam opórtuit.'
Vilícus is autem cúm corona cándide
Vestítus lautus éxornatusque ámbulat.

---

751. *add Ca* | GLADIUM: *lac* ‖ 752. INTERIMAT: inuitat ‖ 753. *add Ca* ‖ 755. 756. 758. *dipodias hypercatalecticas ut v.* 753 *sq.* 757 *(quos contr B) discribit A* ‖ 756. PRIOR: prius ‖ 757a. TAM: Iam ‖ 757b. TUAQUAM: quam tua ‖ 758. LY. *et* OL.: *corr Sey* | IMODO: modo | EMIBITUR: inibitur ‖ 766. cenam iam: CENAM | OPORTUIT, *ut vid.*: oppo *cum lac* ‖ 767. IS: hic ‖ 768. LAUTUS: laute | AMBULAT: Ambulat *(reliqua versus parte omissa) B*, Ambulabat *VE* ‖

Illae aútem in cubiculo ármigerum exornánt duae,
Quem dént pro Casina núptum nostro uílico:
Sed nímium lepide díssimulant, quasi níl sciant
Fore húius quod futúrumst. digne autém coqui
Nimis lépide ei rei dant óperam, ne cenét senex:
Aulás peruortunt, ígnem restingúnt aqua:
Illárum oratu fáciunt. illae autém senem
Cupiúnt extrudere íncenatum ex aédibus,
Vt ípsae solae uéntres distendánt suos.
Noui égo illas ambestríces: corbitám cibi
Comésse possunt. séd aperitur óstium.

LYSIDAMVS. PARDALISCA
SENEX ANCILLA

LY. Si sápitis, uxor, uós tamen cenábitis,
Cena úbi erit cocta: | égo ruri cenáuero.
Nam nóuom maritum | ét nouam nuptám uolo
Rus prósequi — noui hóminum mores máleficos —
Nequís eam abripiat. fácite uostro animó uolup.
Sed próperate istum atque ístam actutum emíttere,
†Tandem út ueniamus lúci: | ego cras híc ero:
Cras hábuero, uxor, égo tamen conuíuium.
PAR. Fit, quód futurum díxi: incenatúm senem
Forás extrudunt múlieres. LY. Quid tu híc agis?
PAR. Ego eó quo me ipsa mísit. LY. Veron? PAR.
Sério.

---

769. ILLAEAUTEMARMIGERUMILICO | EXORNANTDUAE: ornant *cum lac* ‖ 770. NOSTROUILICO: nostra *cum lac* ‖ 771. LEPIDE: ledi (pe *supra adscripsit B²*) | QUASINIHILSCIANT: *om reliqui* ‖ 773. ei rei: EI ‖ 776. INCENATUM: incenam *vel* incenem ‖ 778. ambas estrices *libri cum A: corr Lomanus* | corbitant tibi: CORBITAM, *post quam vocem utrum exstiterit* CIBI *an initio sequentis versus dubium: corr Turnebus* ‖ 779. *****OM*SS**OSSUNT: Comes esse possunt: *corr Sarac* ‖ 784. ABRIPIAT: abripiat *vel* arripiat | UOLUP: uolupe ‖ 785. MITTERE ‖

LY. Quid híc speculare? PAR. Níl equidem speculór. LY. Abi:
Tu hi[n]c cúnctas: intus álii festinánt. PAR. Eo.
LY. Abi hínc sis ergo, péssumarum péssuma.
Iamne ábiit illaec? dícere hic quiduís licet:
Qui amát, tamen hercle si ésurit, nullum ésurit.
Sed eccúm progreditur cúm corona et lámpade
Meus sócius compar, cómmaritus, uílicus.

OLYMPIO. LYSIDAMVS
SERVOS SENEX

OL. Áge, tibicen, dum íllam educunt húc nouam nuptám foras,
Suáui cantu cóncelebra omnem hanc pláteam †hymenaeó. Io,
Hýmen hymenaee, ó hymen.
LY. Quíd agis, mea salús? OL. Esurio hercle, átque adeo hau salúbriter.
LY. Át ego amo. OL. At ego hércle nili fácio: tibi amor pró cibost:
Míhi ieiunitáte iam dudum íntestina múrmurant.
LY. Nám quid illaec nunc tám diu intus rémorantur remelígines?
Quási ob industriám, quanto ego plus própero, procedít minus.
OL. †Quid si etiam si occéntem hymenaeum, síqui citius pródeant?

---

791. hic *B (et A?)* | SPECULORABI || 792. *del Ac* || 797. SOCIUS: socerus || 799. PLATEAMHYMENAEO|MIΩ: plateam himeneo Meio || 800. hymen ae eo: HYMENAEO || 801. HAUSALUBRITER: haud sitio || 803. NIHILI: nihil | PROCIBOST: pericli || 803. Mihi inanitate: MIHIIAMNUNITATE, *ut vid.: corr Schoe* | IANDUDUM | 804. REMORANTURREMILIGINES: remoratur *(corr ex Festo)* || 805. PROCEDIT: tanto || 806. QUIDSIETIAMSIOFFENDAM: Quid si etiam offendam: *ubi* occentem *Pius* | SIQUICITIUSPRODEANT: *lac* ||

LY. Cénseo: et ego te ádiuuabo in núptiis commúnibus.
LY. OL. Hýmen, hymenaee, ó hymen.
LY. Périi hercle ego misér: dirrumpi cántando hymenaeúm licet,
Íllo morbo, quó dirrumpi cúpio, non est cópiae.
OL. Édepol, ne tu sí equos esses, ésses indomábilis.
LY. Quo árgumento? OL. Nímis tenax es. LY. Núm me expertu's úspiam?
OL. Dí melius faciánt. sed crepuit óstium: exitúr foras.
LY. Di hércle me cupiúnt seruatum. †iam óboluit Casinus procul.

PARDALISCA. ANCILLA **CHALINVS.** SERVOS **CLEOSTRATA** MVLIER
OLYMPIO. SERVOS **LYSIDAMVS** SENEX

PAR. Sensim †supera tolle limen pedes, mea noua nupta: 815.816
Sóspes iter íncipe hoc, út uiro tuó
Sémper sis supérstes,
Tuaque út potior polléntia sit, uincásque uirum uictríxque sies. 819.820
Tua uóx superet tuomque ímperium: uir té uestiat, tu uírum despolies. 821.822
Noctúque et diu ut uiro súbdola sis,
Ópsecro meménto.
OL. Malo máxumo suo hercle ílico, ubi tántillum peccássit —

---

807. ADIUUABO: adiutabo ‖ 808. hymenaee o: HYMENAEO ‖ 809. PERI | DIRRUMPI: dirumpi | cantando hymenaeum: HYMENAEOCANTANDO ‖ 810. DIRRUMPI: dirumpi | COPIAE: copia ‖ 812. QUOD | expertus *libri cum A: corr Lamb* ‖ 813. EXIT ‖ 815. 816. SUPERATOLLE: super attolle | MEA: *om* ‖ 817. 818. INCIPE: incipere | UTI ‖ 819. 820. TUAQ·UT: Atque ut ‖ 821. 822. TUAUOX: *lac* | UIRTE: uirtute ‖ 823. NOCTUQ·ETDIU: et dui (*vel* diu) *cum lac* | SIS: sies ‖ 825. MALO: *lac* | TANTILLUM: tantulum ‖

LY. Tace. OL. Nón taceo. LY. Quae rés? OL. Malae male mónstrant.
LY. Faciés tu | hanc rém mi ex paráta imparátam:
Id quaérunt uolúnt, haec ut ínfecta fáciant.
⟨CLE.⟩ Age, Olýmpio, quando uís uxorem,
Áccipe hanc ab nóbis.
OL. Date érgo, datúrae si umquam éstis hodie uxórem.
LY. Abíte intro. CLE. Amąbo, integrae átque imperítae huic
Impército. OL. Futúrumst.
Valete. LY. Ite iam, ite iam. CLE. Valete.
LY. Iamne ábscessit úxor? OL. Domíst: ne time. LY. Eúax,
Nunc pól demum ego sum líber.
Meúm corculúm, melculúm, uerculum. OL. Heús tu,
Malo, sí sapis, cauébis:
Meast haec. LY. Scio: sed meus fructus est prior.
OL. Tene hánc lampadem. LY. Ímmo | ego hánc tenébo.
Venus múltipotens, bona múlta mihi
Dedísti, huius quóm copiám mihi dedísti. o,
Corpúsculum málacum.
OL. Mea uxórcula — quaé res?
LY. Quid est? OL. Ínstitit plánta
[LY.] Quasi lúca bos. LY. Táce sis.
Nebula haúd est mollis aéque atque huius ést †pectus.

---

826. TACE⋕: *lacuna* | MALEMALAEMONSTRANT: Mala male mala monstrat ‖ 827. FACIESTU: *lac* ‖ 828. IDUOLUNT ‖ 829. PAR. B^2: *corr Sey* ‖ 831. LY.: *corr Pistoris* | UXOREMMIHI ‖ 832. OL.: *corr Pistoris* | PAR.: *corr Sey* ‖ 833. IMPERCITO: impera cito: *corr* B^2 | LY.: *corr Pistoris* ‖ 834. *cf. ad Bacch* 617 | UALETE ⋕ITE: ualete ite: *corr Dousa* | ⋕ITE⋕IAMUALETE: ite iam ualete: *corr Dousa* ‖ 835. DOMIST⋕NETIME ‖ 837. MELCULUM: melliculum ‖ 838. SAPIES ‖ 839. *cf ad Bacch* 617 ‖ 840. EGOHANC: ego iam ‖ 841. MULTABONAMIHI: bonam uitam mihi: *corr Stud* | DEDISTI⋕O: dedisti ‖ 843. MALACUM: melliculum ‖ 845. INSISTIT | plantam *libri cum A: corr Fl* ‖ 846. *del Stud* | LUCABOS⋕TACESIS: Quasi iocabo ‖ 847. AEQ·ATQ·: atque | PECTUS: *lac* ‖

[OL.] Edepól papillam béllulam. OL. Ei miseró mihi.
LY. Quid est? OL. Péctus mi icit nón cubito, uerum áriete.
LY. Quid tu érgo hanc, quaeso, tráctas tam durá manu?
At míhi, qui belle hanc trácto, non uallúm facit.
OL. Vah. LY. Quíd negotist? OL. Ópsecro, ut ualéntulast:
Paene éxposiuit cúbito. LY. Cubitum ergo íre uolt.
OL. Quin ímus ergo? LY. I, bélle belliátula.

ACTVS V

CLEOSTRATA. MYRRHINA. PARDALISCA
MVLIERES II ANCILLA

MY. Accéptae bene ét commode éximus íntus
Ludós uisere húc in uiám nuptiális.
Numquam écastor ullo dié risi adaéque
Neque hóc quod relícuomst plus ŕisuram opínor.
⟨PAR.⟩ Lúbet Chalinum quíd agat scire, nóuom nuptum cum nóuo marito.
MY. Nec fállaciam ástutiórem ullus fécit
Poéta atque ut haéc est fabré facta ab nóbis.
⟨CLE.⟩ Optúnso ore núnc peruelím progredíri
Seném, quo senéx nequiór nullus úíuit.
Ne illum quidem nequiorem arbitror esse * * * * * qui locum praebet illi

---

848. *del Schoe* | BELLULAM‡EI: bellulam ei ‖ 849. MIHIICIT: mihi agit | UERUMARIETE: *lac* ‖ 850. DURAMA(NU), *ut vid: lac* ‖ 851. UA(*vel* BE)LLUMFACIT: *lac* ‖ 852. UAH: Vaha ‖ 853. EXPOSIUIT: exposiuit *vel* exposuit ‖ 854. QUINIMUS: Qui nimis | IBELLEBELLIATULA: Bella bellatula ‖ 855. MVL. B^2: *corr Bo* ‖ 856. UIAM: uia ‖ 859. *add Schoe* ‖ 860. ASTULIOREM ‖ 862. *add Schoe* ‖ 864—872. *Fere nihil in A legi potest* ‖ 864. 865. Ne illum *vel* Ne ullum | arbitrare: *corr Merula* ‖

* * * * * * nunc praésidem
Volo híc, Pardalísca, esse: qui hínc exeát
Eum ut ludibrio habeas. PAR. Lubens
Fecero et solens.
* *
* * * * spectato hinc omnia, intus quid agant.
* * * pone me amabo. MY. Et ibi audacius licet
Quaé uelis líbere próloqui. PAR. Tacé:
Vostrá foris crepuit.

OLYMPIO. SERVOS **CLEOSTRATA. MYRRHINA.** MVLIERES II
PARDALISCA ANCILLA

OL. Neque quó fugiam neque ubí lateam neque hoc dédecus quomodo célem
Scio: tántum erus atque ego flágitio superáuimus nuptiis nóstris.
Ita núnc pudeo atque ita núnc paueo atque ita inrídiculo sumus ámbo.
Sed ego ínsipiens noua núnc facio: pudet quém prius non pudítúmst umquam.
Operám date, dum mea fácta itero: est operaé pretium auribus áccipere:
Ita rídicula auditu íteratu ea súnt, quae ego intus túrbaui.
Vbi intro hánc nouam nuptam déduxi, rectá uia in conclaue ábduxi.

---

866. *duo versus A* ‖ 867. UOLOHICP *ab initio:* hic pardalisca *cum lac* ‖ 868. ut**dibrio: *corr* B^2 ‖ 870. *versu auctior A fuit evanido: om rel* ‖ 871. ectato: *corr* B^2 | intus quid *vel* intus quid intus ‖ 872. one: *corr* B^2 | MVL. *add* B^2 ‖ 873. UELIS: uis | PAR. *add* B^2 ‖ 874. UESTRA: nostra ‖ 876. ERUS: frus ‖ 877. INRIDICULO: ita inridiculum ‖ 878. PUDETQUEM: pudet que | PUDITUMSTUMQUAM: puditum umquam est ‖ 879. OPERAM: Opera | PRETIUMAURIBUS: auribus | ACCIPERE: accipere *vel* percipere ‖ 880. TURBAUI: tu ‖ 881. RECTAUIAINCONCLAUE: uia recta *(lac)* clauē ‖

Sed tám[en] tenebrae ibi erant [tam]quam ín puteo: 'dum sénex abest, decumbe' ínquam.
Cónloco fúlcio móllio blándior,
Ýt prior quám senex núp * * *
Tárdus esse ílico coépi, quoniam * *
Respecto identidem ne senex * * * *
Ínlecebram stuprí principio eam sáuium posco * *
Reppulit mihi manum: neque enim dare sibi sauium me siuit.
Enim iám †magis iam ádpropero,
Magis iám lubet in Casinam ínruere:
Cupio íllam operam seni súrripere:
Forem obdó, ne senex me opprímeret.
⟨CLE.⟩ Áge dum, tu adi hunc. PAR. Ópsecro, úbi tua noua núptast?
⟨OL.⟩ Perii hercle ego, manufesta res est. PAR. †Omnem in ordinem
Fateri ergo aequomst. quid intus agitur? quid agit Casina? satin morigerast?
⟨OL.⟩ Pudet dícere me.
⟨PAR. Me⟩mora órdine,
Vt occéperas.
⟨OL.⟩ Pudet hércle.
⟨PAR.⟩ Age, audacter * * * * *
⟨Postq⟩uám de⟨cu⟩buisti, índe uolo memoráre: quid est factum *
⟨OL.⟩ * flagitiumst. PAR. Cauebunt qui audierint faciant *

---

882. *del Spengelius* | INPUTEODUMSENEXADESTDECUMBEINQUAM: ****** nex abste decumbe in (*vel* decumbem) *** (nox *post* tamquam *add* B^2) ‖ 883. BLANDIOR: *lac* ‖ 887. Incelebram *vel* Incelebrem: *corr* B^2 ‖ 894. *add Schoe* | PAR.] ♯: *corr Schoe (item in sequentibus, ubi* CLE *vulg)* ‖ 895. *add Sarac* | est ♯ omnem *vel* est omnem ‖ 896. *ita B, nisi quod* Casina satin morigera est *sequentibus addit: cf ad Bacch* 617 | aegum: *corr Ca* | *ante* quid *spat B* ‖ 898—901. *Verba* *** mora — audacter *comprehendit B* ‖ 902. ***uam debuisti: *suppl Lamb* ‖

* * * * hoc magnus est. OL. Perdis. PAR. Quin tu pergis? OL. Vbi
* * * * us suptus porro *
⟨PAR.⟩ Quid? OL. Babae. PAR. Quid? OL. Papae.
⟨PAR.⟩ * * * * est? OL. Oh, erat maxumum:
* * * * haberet metui: id quaerere occepi * * *
Dum gládium quaero né habeat, * arripio * * capulum.
Séd quom cogitó, non habuit gládium: nam esset frígidus.
PAR. Éloquere. OL. At pudét. PAR. Núm radix fuít?
OL. Non fuit. PAR. Num cucumis? 912a
OL. Profecto hercle * * * non fuit quicquam holerum: 912b
Nísi quicquid erat, cálamitas profécto attigerat númquam:
Íta quicquid erat, gránde erat.
PAR. Quíd fit denique, édisserta. ⟨OL.⟩ Vbi †appello Casinam, inquit, 915.916
Amabo, me⟨a⟩ uxorcula, cur uirum tuom sic me spernis? 917.918
†Nimis tu quidem hercle immerito
Meo mihi haec facis, quia mihi te expetiui.
†Illam haud uerbúm facit et saépit ueste id qui éstis.
Vbi illum saltum uideo opsaeptum, rogo ut altero * * †sin adire.
Volo, ut obuortam, cubitis im * * * * * * * *
Vllum muttit e * * * * * * * * * * * * * * *
Surgo, ut in eam in * * * * * * * * * * * * * *
Atque illam in * * * * * * * * * * * * * *
⟨MY.⟩ Perlepide narrat * * * * * * * * * * * *
⟨OL.⟩ Sauium * * * * * * * * * * * * * * * *
Ita quasi saetis labra míhi conpungit barba * * *

909. arripio *vel* **arripio** ‖ 910. esse ‖ 929. labram ‖

Contínuo in genua ut ástiti, pectús mihi pedibus pér-
cutit.
Decído de lecto praécipes: subsílit, optundit ós mihi.
Indé foras tacitus prófugiens exeo ⟨hó⟩c ornatu quó uides,
Vt sénex hoc eodem póculo quo egó bibi biberet.
PAR. Óptumest.
Sed ubist palliolum tuom? OL. Hic intus reliqui.
⟨PAR.⟩ Quid nunc? satin lepide aditast uobis manus?
⟨OL.⟩ Merito.
Sed concrepuerunt fores. num illa me nunc sequitur?

LYSIDAMVS. OLYMPIO. CLEOSTRATA.
SENEX SERVOS MVLIER
MYRRHINA. PARDALISCA
MVLIER ANCILLA

LY. Máxumo ego árdeo flágitió
Néc quid agám meis rébus sció,
Néc meam ut úxorem áspiciám
Cóntra oculís: ita dísperií.
⟨Óm⟩nia palam súnt probra:
Ómnibus modís óccidi misér.
* * * * * * * ita manufesto faucibus teneor.
* * * * * * quibus modis purgem scio me meae
uxori.
* * * * * * que expalliatus sum miser:
* * * * * * * ⟨cla⟩ndestinae nuptiae.
* * * * * * * * * censeo
* * * * * * * * mi optumumst

---

930. genua astituti: *corr Sey* ‖ 931. preceps: *corr Sey* ‖ 932. praeficiens: *corr Redslobius* | sexeo | *add Palm* ‖ 933. PAR.] # *B. om. rel.: corr Schoe* ‖ 934—936. *cf ad Bacch* 617 ‖ 934. tuum *(spat.)* hic ‖ 935. *add Schoe* | addita est: *corr Ca* | *add Ac* ‖ 937—940. *Tribus versibus comprehendit B* (Maxumo, Nec meam, [Om]nia): *corr Sey* ‖ 941. nia *cum lac: suppl Ca* ‖ 944. faucibus *vel* facibus ‖ 946. n destine ‖

* * * * * intro ad uxorem [m]eam
Súfferamque eí meum térgum ob iniúriam.
Séd ecquis est, quí homo munús uelit fúngier
Pró me? quid núnc agam?
Néscio, nisi ut ímprobos
Fámulos imiter ác domo
Fúgiam: nam nullást salus
Scápulis, si domum rédeo.
Nugas istic dicere licet: uapulo hercle ego inuitus tamen,
Etsí malum merui.
Hác dabo protinam ét fugiam. CLE. Heus, sta ílico, amator.
LY. Óccidi, reuocór. quasi non aúdiam, abibo.

CHALINVS. SERVOS **LYSIDAMVS.** SENEX **CLEOSTRATA** MVLIER

MYRRHINA. MVLIER **PARDALISCA.** ANCILLA **OLYMPIO** SERVOS

CHA. Vbi tu's ⟨hic⟩ qui cólere mores Mássilienses póstulas?
Núnc tu si ueis súbigitare mé, probast occásio.
Rédi sis in cubículum. per⟨i⟩isti hércle: age, accede húc modo.
Núnc ego tecum aequom árbitrum extra cónsidium captáuero.

---

949. ea dux uxorem meam: *suppl ex Nonio et del Sey* ‖ 950. riam *cum lac*: *suppl ex Nonio Sey (ubi* sufferamque et: *corr Mercerus)* ‖ 951—956. *Tribus versibus comprehendit B* (Sed ecquis, Quid, Nam): *corr Brix* ‖ 951. minus *vel* munus ‖ 955. salus nulla est: *trai Brix* ‖ 956. capulis ‖ 957. *cf ad Bacch* 617 | ISTIC: istuc ‖ 959. 960. hac dabo protinam et fugiam *libri cum A* | ⌗ Heus *libri cum A:* CL. *add Vss* | STAILICO: stalicio ‖ 961. 962. OCCIDI: Occide ‖ 963. *add Geppertus* ‖ 964. SIUIS: siue is | subicitare *libri cum A* ‖ 965. HUCMODO: huc ‖ 966—972 *om libri praeter A lacuna relicta* ‖

LY. Périi, fusti défloccabit iam íllic homo lumbós meos.
Hác iter faciúndumst: nam illac lúmbifragiumst óbuiam.
CLE. Iúbeo te saluére, amator. LY. Écce autem uxor óbuiamst.
Núnc ego inter sacrúm saxumque súm nec quo fugiám scio:
Hác lupi, hac canés: lupina scaéua fusti rém gerit.
Hércle, opinor, pérmutaui ego íllue nunc uerbúm uetus.
Hác ibo: canínam scaeuam spéro meliorém fore.
CLE. Quíd agis, dismaríte? mi uir, únde hoc ornatu áduenis?
Quíd fecisti scípione[m] aut quód habuisti pállium?
⟨PAR.⟩ Ín adulterio, dúm moechissat Cásinam, credo pérdidit.
LY. Óccidi. CHA. Etiamne ímus cubitum? Cásina sum. LY. I in malám crucem.
⟨CHA.⟩ Nón amas me? CLE. Quín responde: tuó quid factumst pállio?
⟨LY.⟩ Bácchae hercle, uxor — CLE. Bácchae? LY. Bacchae hercle, úxor — MY. Nugatúr sciens.
Nám ecastor nunc Bácchae nullae lúdunt. LY. Oblitús fui.
Séd tamen Bacchaé — CLE. Quid Bacchae? ⟨LY.⟩ Sín id fieri nón potest —
⟨CLE.⟩ Tímes ecastor. LY. Égone? mentire hércle. CLE. Nam pallés male.
N * * * quid me * * * * us * * am me rogas?

967. perii flocco habebit †tibi iam *Nonius* ‖ 974. DISMARITE#MIUIR: tu marite mi uir | HOCORNATU: ornatu hoc ‖ 975. *del Lamb* ‖ 976. *add Ca* | dum moechis sat: DUMMOECHS*AT (*corr Angelius*) ‖ 977. OCCIDI#ETIAMNE: Occidit etiam ne | *spat om A* | IIN: in ‖ 978. *add Ca* | RESPONDE#TUO, *ut vid* ‖ 979. BACCHAEHERCLE: Bache ergo hercle | UXOR#BACCHAE#BACCHAE: uxor bache # bache *vel* uxor bache bache ‖ 981. *add Geppertus* | SINID: inid ‖ 982. *add Luchsius* | EGONEMENTIRE: Egone # haud mentire *vel* Egone haud mentire | NAMPA***SMALE *sine spat*: # nam pa ‖ 983—991 *om libri praeter A spatio relicto* ‖